

Binbir Kitap

ISSN 1301-4552

çocuk edebiyatı araştırmaları dergisi cilt:1 sayı:1 KİŞ 1998

çocuklar... kitaplar... yazarlar... çizerler...

Mavibulut

BinbirKitap

çocuk edebiyatı araştırmaları dergisi cilt:1 sayı:1.kış 1998

Bu sayıda:

Bir Küçücük Oğlancık Varmış/Helen Buckley 8

Çocuk Kitaplarının Okulöncesi Dönemde Dil Gelişimine Etkisi ve Okul
Döneminde Okul Başarısına Katkısı/Prof. Dr. Meral Alpay 12

Andersen'e Doğru 20

Kırmızı Bir Filin Anatomisi/Fatih Erdoğan 24

"Küçük Prens" ve Çeviri/Necdet Neydim 34

Cağaloğlu'nda Bir Deli / Mustafa Delioğlu ile Röportaj 42

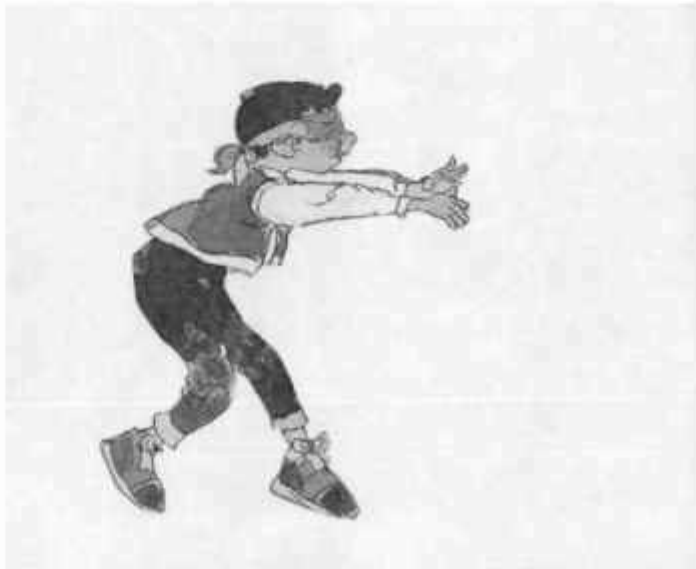
1970-1993 Yılları Arasında Basılmış Türkçe ve İngilizce Resimli Hikaye

Kitaplarının Konu Yönünden İncelenmesi/Selay Üzmen 54

Gülten Dayıoğlu'nun Eserlerinde Folklorik Öğeler /Nabey Önder 67

Kitap Kuşu 75

En Gerekli Köşe 90

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: *Fatih Erdoğan*
Üç ayda bir çıkar.

Araştırma: *Selma Erdoğan*

Abone Hizmetleri: *Melis Evsen, Arzu Karagöz*

Dizgi: *Esengül Akçay*

Kapak Resmi: *Mustafa Delioğlu*

Mavibulut Yayınları

Yeniçarşı Cad. 33

Ferah Ap. Kat: 4, Galatasaray

80060, İstanbul

Tel: 0212-252 63 75

Faks: 0212-244 08 60

E-mail: mavibulut@superonline.com

Her gün her gece bin bir kitabın bin bir satırına bin bir harfsıralayarak çocuklar için yazarlarımıza, onları bin bir renkle başkalaştıran çizenlerimize, bin bir kitap çıkarabilmek için didinen yayımcılarımıza, okur sayısını bin bire çıkarmak için çabalayan kitapçılarımıza, kütüphanecilerimize, bin bir öğrenciye söz anlatırken yaşlanan öğretmenlerimize, araştırmacılarımıza ve bin bir derdi olan annelere babalara merhaba!

Büyük bir sevinçle hazırladığımız dergimizi sonunda sizlere ulaştırdığımız için çok mutluyuz. Böyle bir dergiye ihtiyacımız vardı, çıkardık. Sizin de ihtiyacınız varsa eğer, şüphesiz dergimiz uzun yıllar yaşama şansına sahip olacak.

Kitaplardan söz edeceğiz. Ama kimsenin lâf kalabalığı dinlemeye zamanı olmadığını biliyoruz: Bilimsel çalışmalar ağır basacak. İlgililerin değil, bilgililerin yazıları yayımlanacak. Kitaplardan söz ederken, kişilerin adı geçse de, bu, yalnızca onların eserleriyle çizilmiş alanda sınırlı kalacak. İnsanlarla bir alıp veremediğimiz olmayacak, tartışmalar, polemikler olacak, ama düzey korunacak; bizim derdimiz kitaplar: Tüm kitaplar soframızda eşit ağırlanacak.

Sorgusuz sualsiz kabul etmeyeceğiz, sorular sorarak değerlendireceğiz. Değerlendirmemizin öznel ve tarihsel olduğunu bilerek davranacağız, bilgiçlik taslamayacağız.

"İyi" nin altını çizmeye çalışacağız, ama "kötü"yü de göstermekten çekinmeyeceğiz. Sürç-ü lisan edersek, özür dilemeyi bileceğiz. Şunu unutmayacağız: Biz çocukları ve kitapları çok seviyoruz. Ve bizim gibi insanlara sesleniyoruz.

Bu tür giriş yazılarını kısa keseceğiz: Okunacak bin bir kitap bizi ve sizi bekliyor.

BinbirKitap

Kitapçı ve dağıtımıcı dostlarımıza

Antoine de Saint-Exupery'nin yazıp resimlediği Küçük Prens'in Türkçe yayım hakları 1988 yılında Editions Gallimard ile yapılan bir sözleşme ile yaymevimize verilmiştir.

Bu tarihten bugüne kadar Küçük Prens'i yayımlayarak haklarımızı çiğneyen yayımcı dostlarımızdan pek azının bu hakkımıza göstermelerini umduğumuz saygıyı gösterdiklerini, hukuki girişimde bulunmayışımızdan cesaret alan başka yayınevlerinin de Küçük Prens'i yayımladıklarını üzülen gözlemledik.

Bilindiği gibi, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun ilgili maddeleri son değişen haliyle bir eseri haksız olarak basan, yayan, dağıtan ve satanların bir daha basmalarını önlemekle kalmamakta, stoklarında bulunan, önceden basmış bulundukları nüshaları satmalarına da kesinlikle izin vermemektedir.

Bu nedenle, bu konuda beklediğimiz hassasiyeti göstermeyen yayımcı dostlarımızın tümü hakkında, istemeyerek de olsa, hukuki işlemlerimizi başlatma kararı aldığımızı üzülen bildiririz.

Özellikle kitaplarımızı okurlarımıza ulaştırmada en büyük desteklerini gördüğümüz kitapçı ve dağıtımıcı dostlarımızın, başka yayınevlerince basılan Küçük Prens'leri satışta bulundurmaları durumunda bu kitapların yayımcıları ile eşit oranda hukuken sorumlu olduklarını hatırlatırız.

Esasen yasanın ilgili maddeleri bizlere önceden uyarıda bulunmaksızın toplatma ve imha ettirme hakkını verdiğinden, dostlarımızın, mağdur duruma düşmemeleri açısından bu uyarımızı dikkate almalarını dileriz.

Mavibulut Yayınları

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu 73. maddesine ek:

5. Bu kanun hükümlerine aykırı olarak çoğaltıldığını bildiği veya bilmesi icap ettiği bir eserin nüshalarını ticari amaçla elinde bulunduran,
... kişiler hakkında üç aydan üç yıla kadar hapis ve 300 milyon liradan 600 milyon liraya kadar ağır para cezasına hükmolunur.

Okumayı öğretmek
için değil, sevdirmek
için güvenilir marka!

Fatih Erdoğan 'ın kitapları

1985 yılından beri, okulöncesi ve ilkokulun ilk
yıllarındaki çocukların tutkusu...

“Gönül Kuşu’nu büyük bir zevkle okudum. Bu kitabı okuduğumdan beri artık kendimi daha çok anlıyorum ve daha iyi tanıyorum.”

Bülent Ecevit

Devlet Bakanı, Başbakan Yardımcısı

Gönül Kuşu, çocuk kitabı olarak kabul ettiklerimizin çok ötesinde. Hiç kuşkusuz, yaş sınırı olmayan edebiyat örneklerinden biri.

Ha'aretz

İçimizde birçok kutu vardır ve bu kutuları yalnızca gönül kuşu açabilir, içimizde saklı duran duygularımızı dışarı çıkarabilir. Michal Snunit’in şiirsel kitabı işte bunu anlatıyor.

Dageus Nyheler

Michal Snunit en olağandışı, en özlem dolu kitabı yazmış. Duygularımızın ve ruh halimizin neredeyse elle tutulabilir bir portresini çizmiş.

Literatur

Taptaze ve şipşirin bir öykü... Şiir diline mükemmel bir uyum.

Il Ragguaglio Librario

Gerçekten büyüleyici bir kitap. Çocuklara —ve büyüklere— gönüllerinin derinliklerinde yatan gizleri gösteriyor.

Giornale di Brescia

İyi kitapçılarda... Mavibulut: 0212-252 63 75

Çocuk Kültürü

Eğitimci, yazar, yayımcı ve medya uzmanlarının işbirliğiyle hazırlanan bu kitap, ülkemizde eğitim alanında köklü bir reformun gerçekleştirildiği bu dönemde, "çocuk"la ilgilenen herkesin üzerinde düşünmesi gereken temel sorunları içeriyor.

Dr. Erdal Atabek: Türkiye'de Çocuk ve Gençlik Kültürü

Prof. Dr. Horst Heidtmann: Almanya'da Çocuk ve Gençlik Kültürü

Prof. Malte Dahrendorf: Doksanlı Yılların Sonunda Almanya'daki Çocuk ve Gençlik Yazınının Gelişme Eğilimleri

Yard. Doç. Dr. Selahattin Dilidüzgün: Türkiye'de Çocuk ve Gençlik Edebiyatı

Gülsüm Cengiz: Yazar Gözüyle Çocuk Edebiyatı

Fatih Erdoğan: Yayımcı Gözüyle Çocuk Edebiyatı

Hasibe Kalkan: Almanya'da Çocuk Tiyatrosu

Stefan Fischer- Fels: Berlin Grips Tiyatrosu'nun Çalışmaları
Stefan Fels ve Kirstin Hess ile Grips Tiyatrosu ve Rote Grütze

Tiyatrosu Üzerine Söyleşi

Prof. Dr. Wolfgang Schneider: Görmeyi Öğrenme

Nihal Kuyumcu: Türkiye'de Çocuk Tiyatrosu

Klaus Hoffmann ile Eğitimde Tiyatro Üzerine Söyleşi

Prof. Dr. Zehra İpşiroğlu: Eğitimde Tiyatro

Prof. Dr. İnci San: Yaratıcı Eğitimde Tiyatronun İşlevi

Benan Betik: Çocuklarla Bölge Tiyatrosu Çalışmaları

Prof. Dr. Horst Heidtmann: Çocuklar İçin Almanya'daki Modern Medya Araçları

Hülya Alp-Zehra Gökdeniz: Türkiye'de Çocuk Medyası

Dr. Leyla Özcivelek Durlu: Sosyalleşme Sürecinde Gençlik ve Medya İmgeleri

İyi kitapçılarda...

Mavibulut: 0212-252 63 75

Bir Küçücük Oğlancık Varmış

Helen Buckley
Türkçesi: J. Onur

Bir küçücük oğlancık bir gün okula başlamış.
Pek mi pek akıllıymış.
Okulu da pek büyükmüş.
Ama akıllı çocuk sınıfına dışardan
Kestirme bir yol bulmuş
Buna çok sevinmiş.
Artık okul ona kocaman görünmüyormuş

Bir zaman sonra bir sabah
Öğretmen demiş ki:
"Bugün resim yapacağız."
"Ne güzel!" demiş çocuk.
Resim yapmasını pek severmiş.
Her türlüünü de yaparmış:
Aslanlar, kaplanlar,
tavuklar, inekler,
trenler, gemiler.
Mum boyalarını çıkarmış
ve çizmeye başlamış.

Ama öğretmen, "Duran!" demiş.
"Henüz başlamayın!"
Ve herkes hazır olana kadar beklemiş.

"Şimdi," demiş öğretmen,
"Çiçek çizmesini öğreneceğiz."
"İyi," demiş çocuk.
Çiçek çizmeyi çok severmiş.
Ve pek güzellerini yapmaya başlamış.
Pembe, mavi, portakal mum boylarıyla.
Ama öğretmen, "Duran!" demiş.
"Size nasıl yapılacağını göstereceğim."
Yeşil saplı kırmızı bir çiçek çizmiş.
"İşte," demiş öğretmen.
"Şimdi başlayabilirsiniz."

Küçük çocuk bir Öğretmeninin resmine bakmış,
Bir de kendininkine.
Kendininkini daha bir sevmiş.
Ama bunu söyleyememiş.
Kâğıdını çevirip
Öğretmeninki gibi
Yeşil saplı kırmızı bir çiçek çizmiş.

Bir başka gün
Küçük çocuk dışarıda sınıfa açılan kapıyı
Becerdiğinde tam bir başına açmayı
Şöyle demiş öğretmen:
"Bugün çamurdan bir şey yapacağız."
"Ne iyi," demiş çocuk.
Çamurla oynamayı çok severmiş.
Her şeyi yapabilirmiş onunla:
Yılanlar, kardanadamlar,
Filler, fareler,
Arabalar, kamyonlar.
Başlamış çamuru
Yoğurup sıkıştırmaya.

Ama ğretmen demiş:
"Durun! Daha başlamayın."
Ve beklemiş hazır olmasını herkesin.
"şimdi," demiş ğretmen.
"Bir anak yapacağız."
"Güzel," demiş çocuk.
Çanak yapmasını severmiş.
Ve başlamış yapmaya
Boy boy, şekil şekil çanakları.
Ama ğretmen, "Durun!" demiş.
"Size nasıl yapılacağını göstereceğim."
Ve de göstermiş herkese
Bir büyük çanağın nasıl yapılacağını.
"İşte," demiş ğretmen
"Artık başlayabilirsiniz."
Küçük çocuk bir öğretmenin çanağına bakmış,
Bir de kendininkine.
Kendininkini daha bir sevmiş.
Ama bunu söyleyememiş.
Topağını yuvarlayıp yeniden
Yapmış ğretmeninki gibi
Derin bir anak.

Ve çok geçmeden
Küçük çocuk öğrenmiş beklemeyi
İzlemeyi,
Ve her şeyi ğretmen gibi yapmayı
Ve çok geçmeden
Başlamış kendiliğinden hiçbir şey yapmamaya
Ama birdenbire
Küçük çocuk ve ailesi
Taşınıvermişler başka bir eve,
Başka bir şehirde,
Ve çocuk gitmiş başka bir okula

Bu okul daha da büyükmüş
Öbüründen
Kestirme yolu da yokmuş dışarıdan

Büyük basamakları çıkmak
Ve uzun koridorlardan geçmek
Gerekmiş sınıfa kadar.
Ve daha ilk gün
Demiş ki öğretmen:
"Şimdi resim yapacağız."
"Güzel," demiş çocuk.
Ve beklemiş öğretmenin
Ne yapacağını söylemesini.
Ancak öğretmen bir şey söylemeden
Başlamış dolaşmaya.

Küçük çocuğa gelince durmuş.
Sormuş: "Resim yapmak istemiyor musun?"
"İstiyorum," demiş çocuk. "Ne yapacağız?"
"Ne istersen," demiş öğretmen.
"İstedğim renk mi?" diye sormuş çocuk
"İstedğin renk," demiş öğretmen.
"Herkes aynı resmi yaparsa
Ve aynı renkleri kullanırsa
Kimin ne yaptığını
Ve neyin ne olduğunu nasıl anlarım ben?"
"Bilmem," demiş çocuk.
Ve başlamış çizmeğe
Yeşil saplı kırmızı bir çiçeği.

Çocuk Kitaplarının Okulöncesi Dönemde Dil Gelişimine Etkisi ve Okul Döneminde Okul Başarısına Katkısı

Prof. Dr. Meral Alpay

Okumak, okuduğunu anlamak koşuluyla insanı hangi yaşta olursa olsun yakın çevresi dışındaki dünya ile ilişki kurmasını sağlar. Bu ilişki ile de yakın çevresi muhayyilede dünsel olarak genişler, büyür. Uzaklarda yaşayan bir yazar —eğer okulöncesi dönem söz konusuysa çizer ya da ressam— ile ilişki kurmuş, onunla kitap kanalıyla konuşmuş, bir şeyler öğrenmiş, yani gelişmiştir. Okunan kitap iyi ise gelişme olumlu olmuş, kötü ise olumsuz. Ya kafası karışmış ya da yanılgılara düşmüş, gerilemiştir.

Okul başarısının ilk koşulu okumayı yazmayı becermektir. Okulöncesi dönemde kitaplarla ilişki kurdurularak düzenli ve bilinçli bir dil öğrenimi gören çocuk, ilkokula başladığı günden itibaren okuma ve yazma becerisini kolaylıkla geliştirmekten zevk alacaktır. Bu zevk alma, okuma yazma alışkanlığının oluşmasının ön koşuludur. Severek okuma yazma öğrenmenin alışkanlık yaratmaması düşünülemez. Düzenli, bilinçli ve sürekli bir dil öğretiminde —okulöncesi de dahil— kesinlikle zorlama, incitme, üzme ve baskı altına alma yoktur.

İlkokul döneminde, ortaokul ve lise döneminde okul başarısının büyük ölçüde dili öğrenme, amaca uygun metinleri okuma, anlama, açıklama ve anlatmaya bağlı olduğu tartışılmaz. Bunun için dil nedir, dili öğrenmek nedir, onu biraz irdelemek zorundayım ki okul

dönemindeki katkısını gösterebileyim. Çünkü okumak karmaşık bir eylemdir. Üç ögesi vardır: 1) Dili sembollere bağlı olarak sökme; 2) Dili sembollere bağlı olarak yorumlama; 3) Dil ile sembollere bağlı olarak ilişki kurma. Görülüyor ki, okumaya başlayacak olan bir çocuğun sembolleri görmeye, anlamaya alışmış olması gerekir. Sembol dediğimiz resimdir. Harfler de dilin seslerinin resmidir. Bu resimlerdir okunan. Ancak okumak dediğimiz eylem yazılı ya da basılı bir sayfayı gözlerimizle algılamaktan öte bir eylemdir. Yazılı metindeki düşüncelerle kafada ilişki kurmak, onunla düşünsel olarak konuşmaktır, okumak. Yapılan araştırmalar okumak eyleminde dört farklı adımın var olduğunu göstermiştir. Sözcüğü ayırma-kavrama-tepki gösterme ve kullanma. Bu dört adım da kelimenin arkasındaki anlama ulaşmak içindir.

Okumak çok yanlı bir süreçtir: Sözcükleri anlamları ile birleştirme, harfleri sesleri ile kaynaştırma, düşünce, duygu, eylem ya da olayı basılı semboller ile kavramayı içerir. Geliştiren ve düşündüren okuma, yazarın gerçekten ne demek istediğini anlama ile başlar.

Çocuğun ve gencin okul başarısı ile yetişkinin meslek başarısı okuduğu metnin ne demek istediğini doğru olarak anlamaya bağlıdır. Okuduğunu —okulöncesi dönemde, gördüğünü— anlamak için de insanın her yaş döneminde onun ilgi ve kültür alanına bağlı metinlerle karşılaştırılması gerekir. Bu da bir ülkede konuşulan dilde çok çeşitli metinlerin —kitap, dergi, gazete, vb.— yayınlanmasını öngörür. Okulöncesi dönem kitaplarının en belirgin özelliği resimli olmasıdır. Resimleri okumayı öğrenen çocuk, seslerin resimleri olan harflerden oluşan kelimeyi seçmeyi daha kolay öğrenir. Öyleyse konuşmaya başlayıncaya kadar, yani dilin seslerini amaca yönelik kelimeyi doğru olarak söyleyebilecek şekilde birleştirmeye kadar çocuğun iyi konuşan yetişkinler tarafından bakılması, yetiştirilmesi gerekir.

Dil Öğreniminin Önemi

Okul başarısı ilkokulda da, ortaokulda da, lise ve üniversitede de doğrudan doğruya dil öğrenimine bağlıdır. Sözcük ve kavram hazinesinin zenginliği, düzgün cümleler kurabilme, soru sorma, yanıt dinleme, anlama öğretmenlerle arkadaşlar arasında kolayca iletişim

kurmaya sağlar, bunun sonucu da insanların birbirleri ile anlaşmasıdır. Bilindiği gibi, dil sözlü ve yazılı olmak üzere iki alanda gelişir. Toplamların dağılmaması için sözlü dil ile yazılı dil arasında sürekli yakınlaşma sağlanmaya çalışılır. Çocuk okulöncesi dönemde sözlü dili, okul döneminde da yazılı dili öğrenir. Öyleyse sözlü dili geliştirirken kitabın önemi nedir? Sözlü dilden yazılı dile geçiş nasıl sağlanır? Bu soruların yanıtlarını aramak zorundayız.

Veryüzünde yaşayan yüzlerce dil vardır. Her bir dil aslında bireyin dışında ağır ağır akan bir akarsuya benzer, diyor dilbilimciler. Bu akışın sel görünümünü alması, kabarıp taşması o dili kullananların sayısına ve kültür düzeyine bağlıdır. Dili kullananların sayısı azaldıkça daralan dil, onu kullananların sayısı çoğaldıkça zenginleşir. Öyle ise birey ile dil arasında sürekli bir alışveriş vardır. Bu alışverişin yoğunluğunu bireyin toplumsal yaşama katılma sayısı ve alanları belirler.

Dilin ağır ağır aktığını, kesintisiz aktığını kitaplara, edebiyata, yayınlara bağlı olduğumuz için pek fark etmeyiz. Halbuki yazılı dil halk diline, başka bir deyişle doğal dile eklenen bir katmandır. Yazılı dilin varlık koşulları da başkadır. Bir kez oluştu mu genellikle pek değişmez. Yazıya bağlı oluşu da onun bu değişmezliğini perçinler. Onun için de edebi dil, doğal dilin ne kadar çok hızlı bir değişkenlik içinde olduğunu göstermez.

Öyleyse yazıyı bilmeyen, okur yazar olmayan yetişkin dilin yazıya bağlı ağır değişen katmanından yoksun kalıyor demektir. Yazılı dil sözlü dilden biraz farklıdır. Ancak onun üzerine gelişmiş ortak ve geniş bir haberleşme aracıdır. Bugünkü Türkçe'nin yazı dili 1928 Harf Devrimi'nden sonra gelişmiştir.

Konuşma diline oranla yazı dili çok daha ağır bir değişme içindedir. Her dilin cümle yapısı durağan, kelime hazinesinin düzeyi oynaktır. Dünyayı, dili öğrendikten sonra kavramaya başladığımızıza göre, yalnızca sözlü dile bağlı kalarak dünyayı algılamaya çalışmak, oynak bir düzeyde, dar kelime hazinesi ile yalnızca kendi çabasıyla dünya görüşünü oluşturmaya bağlı kalmak demektir. Kaldı ki sözlü dildeki hızlı değişme kelimelerin anlamlarını da değiştirdiği için, dünya görüşü yazılı dil olmadan kaygan bir zemine oturacak demektir. Çocuk çevresindeki konuşmaları dinleye dinleye kendi dilini oluşturacak, düşünce sistemini ona göre kuracaktır. Dil kuşaktan kuşağa olduğu gibi aktarılamadığına göre ona konuşma

dilinin yaşayan kısmını öğretmek gerekir. Büyüdükçe genişleyecek olan, genişlemesi gereken dil bilgisi kelimelerdeki anlam farklılaşmasını da fark etmesini sağlayacaktır. Büyüklerin dilinde ağır basan eski anlamlar küçüklerin dilinde kolayca kaybolabilir. Onun için küçüklere aynı kitabın zaman zaman yinelenerek okunması sözlü dil gelişiminde anlam kayıplarının önüne geçilmesine yarar. Ortaokul ve lise, yüksek öğrenim ve meslek yaşamında sürdürülmesi gereken okuma eylemi toplumda ve dilde ağır ağır gerçekleşen değişimleri fark etmeyi sağladığı için kişinin geri kalmasını da engeller. Anlam değişimlerinin üç önemli nedeni vardır:

1)Dilsel nedenler: Çok fazla kullanılmaktan bir sözcüğün olumlu anlamı olumsuzla dönüşebilir. *Herif*, *karı* sözcükleri bunlara örnek gösterilebilir.

2)Kelimelerin belirttiği nesnelerin değişmesi ile anlam değişir. Atom dendiğinde artık maddenin bölünemeyen en küçük parçası anlaşılmıyor, çünkü atom artık bölünebiliyor.

3)Toplumsal nedenler: Dilin olması için insan topluluğu gerekir. Çünkü dil insanlar arası anlaşma aracıdır. Toplumsal bir olaydır. Kendisini konuşan kişilerin her birinden bağımsızdır. Ama, kendisini konuşan kişilerin toplamına eşit bir varlığı vardır. Aynı dili konuşan kimselerin değişik gruplara ayrılması anlam değişimlerine yol açar. Meslek terimlerinin ortaya çıkması da bu yüzdendir. Tıp dili, eğitim dili, gençlerin dili gibi kavramlar özel gruplanmaların özel dillerini gösterir.

Edebi dil ise resmî olsun olmasın tüm toplumun yararlanmasına açık her türlü kültür dilidir. Yazı dili olmazsa, edebi dili oluşturulmazsa konuşma dili kendi başına kalır, biri diğerinin alanına taşmayan lehçelere bölünür, bunun sonucunda da sınırsız bir uflanmaya uğrar. Ancak uygarlık geliştikçe insanlar arasındaki ilişkileri de çoğalttığından bir tür örtülü anlaşma uyarınca lehçelerden biri seçilerek ulusu tümüyle ilgilendiren her şeyin aracı durumuna getirilir. Yazın dili böyle oluşur. 1928 Harf Devrimi sırasında İstanbul ağzı bugünkü yazı dilimize temel olmuş, yeni yazının Türkçe'ye getirdiği gelişme olanaklarından da yararlanarak edebî dilimiz yeniden oluşmuştur. Resmî ve ortak yazı dili İstanbul ağzı da bu gelişmeden etkilenerek değişmiştir. Bugün Türkiye'nin her yerinde ortak telâffuz edilebilen, okunduğu gibi yazılan dilimizin kurulması eski yazıdan kurtuluşa bağlıdır. Onun için eski yazıya dönmek yanlıştır.

Ancak bazı mesleklerin geçmiş ile ilgili bilgileri doğrudan elde etmek için eski yazı bilinmesine gerek duyulabilir. Bu ihtiyacı da üniversiteler karşılamaktadır. Edebi yazı dilimiz bugün yaşayan ve yeni Türk harfleri ile okunup yazılabilen Türkçe'dir.

Bu Türkçe ile yazılmış ve resimlenmiş kitabı okulöncesi dönemde çocuklarla birlikte okuyor ve inceliyorsak iki önemli iş yapıyoruz demektir:

1)Üçüncü bir şahıs kanalıyla çocuğun dışında ağır ağır akan anadili ile çocuğun bağlantı kurmasını ve onun toplumsallaşmasını sağlıyor, daha geniş bir çevreyi algılamasına olanak tanıyor.

2)0 kitap sayesinde sohbetimize, konuşmamıza değişmeyen bir temel buluyoruz. Kitabın söylediğinin değişmemesi, akmaması, olduğu gibi kalması, yinelenmesine olanak sağlıyor. Öğrenmenin de ilk koşulu yineleme olduğuna göre okulöncesi dönemde dil, öğrenmenin ilk aracı da kitap oluyor.

Kitap ile ilk ilişki

Çocuğun yetiştirilmesi, beden-ruh ve kafa olarak ilkokula hazırlanması, incelik isteyen, sabır ve bilgi isteyen önemli bir iştir. Doğduğu andan başlayarak duyduğu ninniler, konuşmalar, sesler — ötüş, havlama, miyavlama, vb. dahil— kendisine okunan veya anlatılan masallar, sorulan bilmeceler, ezberletilen şiirler, tekerlemeler, söylenen şarkılar hep dil ve düşünce gelişmesini biçimlendiren uyaranlardır. Bu zihni gelişme ilerde onun davranışlarının zihinsel temelini oluşturur. Bunlar olmadığı zaman insan yavrusunun bebeklik ve ilk çocukluk döneminde dil gelişmesi yavaşlar, yavaşladığı için de çok iyi beslenmiş olsa bile vücutça sağlam, kafaca — konuşma ve düşünme yeteneği ve becerisi bakımından— yaşıtlarına göre geri olur. Bu geri kalmanın ömür boyu sürdüğünü, aradaki farkın kapatılamadığını ileri süren yazarlar da var.

Konuşma ve düşünme becerisi gelişmemiş bir çocuğun ilkokulda anadilini okumayı ve yazmayı çabucak ve zevkle öğrenmesi beklenmemelidir. Okulöncesi dönemde kazandırılması gereken kitap-defter-kalem ile oynama alışkanlığı, zevki ve becerisi çocuğun ilkokula başladığı dönemde bu eşyaları yadırgamamasına, onları severek kullanmasına yol açar. Okuma söküldükten sonra yalnız ilkokul döneminde değil, ömür boyu okuma becerisinin amaca uy-

gun, iyi ve güzel kitaplarla beslenmesi gerekir.

0-2 yaş döneminde yalnız dinleyen, anladığı zaman kendine özgü ama, yine de çevresinden algıladığı hareketlerle duygusal ve düşünsel tepki veren çocuk ortalama iki yaşından sonra bu tepkileri söze yani konuşmaya dökmeye, düşüncelerini cümle ile anlatmaya başlar. Bu anlatmada öğrenmiş olduğu sözler ve sözleri birbirine bağlama yolları, telâffuz ve vurgulama biçimi en çok etkisinde kaldığı yetişkininkine benzer. Yetişkin güzel cümleler kurmayı bilmiyorsa, bildiğinden daha güzel, daha edebî daha canlı, daha neşeli, devinimli, renkli, akıcı, uyumlu, hoş, zevkli, sevgili, yumuşak, kısaca küçük küçük hayat dolu cümlelerden oluşan resimli kitaba başvurur, başvurmalıdır.

Resimli kitap 2-4 yaşlarında çocuk için başka oyuncakta bulunmayan sihir ile doludur. Onu eline aldığı zaman anlamak için yardıma gereksinme duyar. Yetişkin resimli kitap içindekini çocuğa anlatırken çok yanlı doyum sağlamış olur çocuk. Bunlar:

- 1) Gördüğü şekilleri algılamayı öğrenme
- 2) Dinlediği sözleri anlamayı öğrenme
- 3) Hafızayı geliştirme
- 4) Hayal gücünü besleme
- 5) Yetişkinle kurduğu beraberlikten memnun olma
- 6) Kitabın —yapraklarını, kapağını vb.— nasıl kullanacağını öğrenmedir.

Bütün bunlar çocukla yetişkin arasında kitapla oyun oynarken gerçekleşir. Şayet çocuğu seviyor, onu yetiştirmekten haz duyuyorsa yetişkin de bu beraberlikten oldukça kârlı çıkar. Bunlar:

- 1) Kitap ile oynarken çocuk sakinleşir, yetişkin memnun olur.
- 2) Çocuk ile kendisi arasında ortak sözcük dağarcığı oluştuğu için diğer zamanlarda da çocukla anlaşması kolaylaşır.
- 3) Kitabı birlikte okudukları için çocuğa kitabın ne kattığını bizzat gözlerebilir.
- 4) Çocuk da bu haz veren beraberlikten memnun olacağı için yetişkinini sevmeye başlar.
- 5) Bu sevginin bakımı ve geliştirilmesi yetişkinine bağlıdır.
- 6) Yetişkin, çocuk sayesinde doğanın ruhunu, canlılığını, dilin

müziğini, insan olma sevincini yeniden öğrenir. Onun safiyeti ile kendi çokbilmişliği arasındaki farkı ancak onunla beraber olduğu zaman, özellikle bir resimli kitabı incelerken daha iyi anlar.

Sonuç olarak şunu söyleyebilirim: Hayat bir okuldur. Bu okulda yaşama başarısını gösterebilmek için sürekli okumak ve okuduğumuz anlamak zorundayız. Tek dilde okuyabiliriz. Çok dilde okuyabiliriz. Böyle durumlarda ağır ağır yol alan birkaç akarsudan yararlanabiliriz. Bu yararlanma önce anadil ile başlar. Okulöncesi dönemde yazı dili ile ilişki kurulur. İlkokul yılları sonlarında —şayet aile iki dilli değilse— ikinci bir dil ile ilişki kurulabilmesi anadili yazısıyla birlikte iyice öğrenmiş olma ile kolaylaşır. Onun için okulöncesi dönemde resimden yazıya doğru gelişme gösteren bir kitaplı dil öğretimine gereksinme büyüktür. Değerli çocuk kitaplarının yayınlanması, kitap ticareti kanalıyla halk arasında satışın gerçekleştirilmesi, çocuk kütüphaneleri kanalıyla yazı dilinin sürekli beslenmesi, bir yandan bireyin gelişmesini gerçekleştirirken bir yandan da toplumun yaşamasını sağlar.*

YA-PA 5. Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri konuşma metni. (1987). "Kütüphane.Dünü Yarına Bağlayan Köprü" Meral Alpay. Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Şubesi, 1991. s.120-6.

ÇOCUK YAYINLARI DERNEĞİ

ÇOCUK VE GENÇLİK YAYINLARI FUARI

ğ
y
N
a
s
f
D
w
ü
R
c
L

d
E
O
H
b
Z
m
v
T
K

13-17 MAYIS 1998
TÜYAP İSTANBUL SERGİ SARAYI
TEPEBAŞI
SAAT: 10.00-19.00

Andersen'e Doğru...

Çocuk edebiyatının en önemli ödülü olan Hans Christian Andersen Ödülü iki yılda bir

International Board on Books for Young People (IBBY) tarafından 1956'dan beri çocuk edebiyatı

alanında verdiği ürünleriyle kalıcı ve dikkate değer eserler vermiş olan bir yazara ve 1966'dan itibaren yazarla birlikte bir çizere de verilmektedir.

Önceleri yazarın tek bir eserine verilmekte olan altın Andersen Madalyaları, 1962'den beri yazarın ve çizerin tüm eserleri dikkate alınarak verilir olmuştur. Her ülkenin IBBY üyesi kuruluşu bu yarışmaya aday gösterebilmektedir. Ödüle değer bulunan sanatçılar, on kişilik bir seçici kurul tarafından seçilmektedirler. Bu on kişi bir başkan, IBBY başkanı ve ulusal IBBY üye kuruluşlarının önerileri doğrultusunda IBBY yönetim kurulu tarafından seçilen sekiz kişiden oluşmaktadır.

Andersen Ödülü seçici kurulu, ödül için önerilen yapıtları sanatsal ve edebi değerler açısından ele almaktadırlar.

Büyük ödüllerin yanı sıra, kurul önerilen adaylar arasından bazılarına 1966'dan beri "tavsiye edilebilir yapıtlar" diploması da verebilmektedir. 1960-1964 arasında da kurul ayrıca, "Başa güreşen yapıtlar" adıyla listeler oluşturmıştır.

1956'dan beri her iki yılda bir verilen Andersen Ödülü yanı sıra bir de "IBBY Şeref Listesi" oluşturulmaktadır. Bu liste için de IBBY üyesi her ülke üç aday göstermektedir: Bir yazar, bir çizer ve (1978'den beri) bir çevirmen. Önerilen eserler son üç yıl içinde yayımlanmış olmalıdır.

Önerilen eserlerin o ülkenin çocuk edebiyatını temsil edici nitelikte olması, hem de başka dillere çevrilebilmeye uygun olması, ulusların birbirlerini çocuk edebiyatı aracılığıyla anlamalarını sağlamak açısından önemlidir.

Andersen Ödülü ve Türkiye

Andersen Ödülü henüz Türkiye'den herhangi bir yazara ya da çizere verilmemiştir, ancak 1956'da **Eflatun Cem Güney**, 1958'de **Cahit Uçuk** şeref listelerine girmişlerdir. **Eflatun Cem Güney** ayrıca 1960 yılında "*Başa Güreşen Adaylar*" arasında yer almıştır.

Türkiye'nin Andersen Ödülü'ne aday gösterebilmesi için önce IBBY kuruluşuna üye olması gerekmektedir. Bu kuruluşa geçmiş yıllarda birkaç kez üye olunmuş, ancak yıllık aidat bedeli her yıl ödenemediğinden üyelik askıya alınmıştır. Bu amaçla kurulan Çocuk Yayınları Derneği hem özel kuruluşlardan, hem de devletten katkı sağlamaya ve bu üyeliği yenilemeye çalışmaktadır. Bu yıl IBBY üyeliğinin gerektirdiği finansmanın sağlanabileceği ve 1998'de ülkemizden Andersen Ödülü'ne aday gösterilebileceği düşünülmektedir.

Dernekten konuyla ilgili şu bilgiler alınmıştır:

"Türkiye'nin IBBY üyeliğinin tarihi 1979-80 yıllarında Prof. Dr. Meral Alpay ve Nabey Önder'in öncülüğünde düzenlenen "Çocuk Edebiyatı ve Kitapları" konulu iki uluslararası kitap sergisi ve sempozyuma dayanır. O tarihten itibaren bir yandan yurt içinde örgütlenme çalışmaları sürdürülürken, bir yandan da gerekli ödenti bulunarak birkaç kez IBBY'ye üye olunmuştur. Bir ara Kültür Bakanlığı'nın, bir kez de Yapı Kredi Bankası'nın desteği sağlandıysa da bu kalıcı olmamış, 1994 yılında kurulan Çocuk Yayınları Derneği, IBBY üyeliğini sağlam bir kaynak oluşturunca kadar ertelemiştir. Resmi ve özel kuruluşlarla başlattığımız yeni projeler sayesinde IBBY'ye 1998 yılı başında başvurabileceğimizi sanıyoruz. Tabii, bu yalnız bizim başvurmamızla olmuyor. Derneklerin yurt dışındaki bir kuruluşa üye olabilmeleri için Bakanlar Kurulu'nun onayı gerekiyor. Bu onayın alınması zaman alabilir.

"Bu üyelik sağlandığında, hemen bir seçici kurul oluşturulacak ve Andersen Ödülü için ülkemizden gösterilecek adaylar belirlenecektir. Bu seçici kurulu oluşturan kişilerin genel olarak yazar çizer olarak ürün vermeyen kişiler arasından seçilmesi yeğlenir. Üniversite çevresinden araştırmacılar, kütüphaneciler bu kurul için uygun kategorilerdir. Seçici kurul oluşturulduktan sonra derneğin hazırlayacağı yönetmeliğe uygun olarak başvurular yapılacak ve seçilen

eserler IBBY merkezine gönderilecektir. Böylece ülkemizin yazar ve çizerleri de daha evrensel bir platformda eserlerini değerlendirmeye şansı elde edeceklerdir."

Andersen Ödülleri

Tam Liste

1956	Jella Lepman	Almanya
	Eleanor Farjeon	İngiltere
1958	Astrid Lindgren	İsveç
1960	Erich Kästner	Almanya
1962	Meindert Dejong	ABD
1964	Rene Guillot	Fransa
1966	<i>Yazar</i> Tove Jansson	Finlandiya
	<i>Çizer</i> Alois Carigiet	İsviçre
1968	<i>yazar</i> James Krüss	Almanya
	Jose Maria Sâchez Silva	İspanya
	<i>çizer</i> Jiri Trnka	Çekoslovakya
1970	<i>yazar</i> Gianni Rodari	İtalya
	<i>çizer</i> Maurice Sendak	ABD
1972	<i>yazar</i> Scott O'Dell	ABD
	<i>çizer</i> Ib Spang Olsen	Danimarka
1974	<i>yazar</i> Maria Gripe	İsveç
	<i>çizer</i> Farshid Mesghali	İran
1976	<i>yazar</i> Cecil Bødker	Danimarka
	<i>çizer</i> Tatjana Mawrina	SSCB

1978	yazar çizer	Paola Fox Svend Otto S.	ABD Danimarka
1980	yazar çizer	Bohumil Rıha Suekichi Akaba	Çekoslovakya Japonya
1982	yazar çizer	Lygia Bojunga Nunes Zbigniew Rychlicki	Brezilya Polonya
1984	yazar çizer	Christine Nöstlinger Mitsumasa Anno	Avusturya Japonya
1986	yazar çizer	Patricia Wrightson Robert Ingpen	Avustralya Avustralya
1988	yazar çizer	Annie M. G. Schmidt Dusan Kallay	Hollanda Çekoslovakya
1990	yazar çizer	Tormod Haugen Lisbeth Zvverger	Norveç Avusturya
1992	yazar çizer	Virginia Hamilton Kveta Pecovska	ABD Çekoslovakya
1994	yazar çizer	Michio Mado Jörg Müller	Japonya İsviçre
1996	yazar çizer	Uri Korlev Klaus Ensikat	İsrail Almanya

Çocuk edebiyatı alanında verilen öteki uluslararası ödüllere ve ülkemizdeki ödüllerin toplu listesine ilerki sayılarımızda yer verilecektir.

Kırmızı Bir Filin Anatomisi

Fatih Erdoğan

"Ne olur yani? Kıyamet mi kopar sayfaları karıştıysa?"

Asliye Hukuk Hakimi bu soruyu sorduğunda hani kritik anlarda 'yaşamımız gözlerimizin önünden film şeridi gibi geçer' ya, benim de gözlerimin önünden çocuk yayınlan hayatımızın benim bilebildiğim geçmişine ait fotoğraflar birbiri ardınca geçiverdi. Birden kendi kendime, "Biz ne yapıyoruz burada?"

Kitabın iki sayfası yer değiştirmiş de öykünün anlamı bozulmuş. Çocuk bundan zarar görürmüş..."

Yıllar yılı Türkçesi berbat, resimleri kargacık burgacık, sayfa düzeni, grafik tasarımı zevksiz kitaplar çocuklarımızın önüne sürülmüş. Bir bölümü dışardan, bir bölümü de içerden 'arak,' yazar çizer adı yok, ya da uydurulmuş, hakimın bundan haberi yok mu? O da çocuğuna, torununa kitap almadı mı? Elinde tuttuğu "Kırmızı Fili Gördünüz mü?" adlı kitabın aslında Kültür Bakanlığı yayınlarının tümü düşünöldüğünde gerçekten güzel üretilmiş bir kitap olduğunu anlamıyor mu? 5000 adet, kuşe kağıda, büyükçe bir boyut, pırıl pırıl renkler...

Ne oluyoruz? Kitabın yazarı ve çizeri Ferit haline şükretse ya? Ne olmuş iki sayfası karışmışsa? Ne olmuş zamanın Kültür Bakanı Kahraman kitabın girişine iki sayfacık kompozisyon döşendiyse? Bakın bu kompozisyonu, izin vererseniz, belgelenmesi açısından buraya, kendi imlâsıyla ve eksiksiz almayı uygun buldum:

"insanlık yeni bir yüzyıla giriyor. Bir asır geride kalan nesillerin hayallerini bile süsleyememiş olan birçok teknolojik gelişme bugün günlük hayatımızın parçaları haline geldi. Gelişme, artık neredeyse geometrik bir hıza, baş döndürücü bir seviyeye ulaştı.

Başladığı varsayılan yeni bir çağın içindeyiz. Bu döneme "Bilgi Çağı" diyenler var. Gelişen yeni tip iletişim teknolojisinin "girdi"sinin büyük ekseriyetini artık "bilgi" oluşturuyor. "Bilmek... Bilgi... Bilim..." İnsanlığın varolduğı günden beri peşinde olduğı, ulaşmaya çalıştığı büyük hedeflerden biri.

Yeni çağ tümüyle insanlığın imana dönüştüğünü vaadediyor. Toplumlar kendi kimliklerine, yakın geçmişlerine nazaran, çok daha dikkat, hassasiyet ve şuurla sarılıyorlar. Niçin? Çünkü; tıpkı "ilahi bilgi" gibi "bilimsel bilgi" de felsefi pozitivistlerin iddialarının aksine; sonuç itibarıyla insanı yaratıcısına ulaştırıyor; İnsan, ilim adına imanı yoketmek yolundaki baskıları reddedip fitratına dönüyor; İnsan öğrendikçe kendi aczini daha kolay kavırıyor. Nitekim Kâinatın Yaratıcısı "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? diye buyuruyor.

Yeni çağda bazılarının beklentisi olan "medeniyet çatışması"nı ise sıcak çatışma olarak algılamamak lâzım. Medeniyetleri de kültürler doğurduğuna göre, bu çatışma hep olagelmıştır. Lâkin, yeni

çağdaki medeniyetler çatışması; bir tarif ve tercih çatışması olacaktır. Sıcak bir çatışma değil. Belki bir yarış olarak... Bu yarış da bugünkü batı medeniyetinin eksiğinden doğacaktır. O eksiği kısaca "Allah'ı unutmak" olarak ifade edebiliriz.

Kitap şuuruyla dayanan ve islâm ile yoğrulan kültürümüz, güçlü bir medeniyeti meydana getirmiştir. Kültür ve medeniyetimizin kaynakları kitaplardadır. Bütün imkânlarına ve inanılmaz gelişmelere rağmen teknoloji, kitapları yok edemeyecektir, İnsan oldukça kitap da olacak, insanlar okudukça kitaplar basılacak ve yayılacaktır.

Hayatın, ilmin, Devletimizin ve özel olarak Bakanlığımızın mevcuatının milletimizi tarifi "milli kültür"e dayanır. Hayatımızın bütün alanlarını kuşatan, kimlik ve kişiliğimizi oluşturan değerler manzumesi, sadece toplumsal hayata ait değildir. Kültür, iktisadi ve sinai hayatı da kuşatır. Kuşatmalıdır da... Estetik veya mimari 'ruh'u olmayan binalar da, yanlışlıklar içinde olan insanlar da kültürün konusudur. Bütün bu alanlara bilgiyi olduğu kadar, milli kültür hassasiyetini de taşıyan kitaptır.

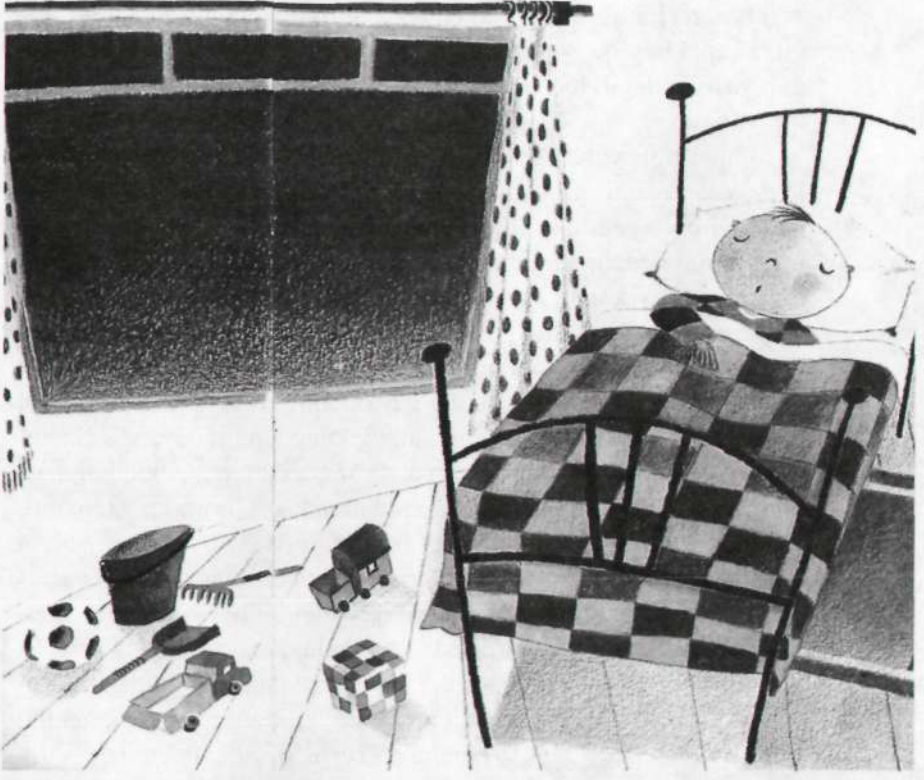
Kitap bir kültür taşıyıcısıdır. Geçmişten kalanı muhafaza eder, yeni olanı takdim eder. Her iki halde de bilgiyi ve güzellikleri taşır, ulaştırır, öğretir, zevk verir, daha yeniyi sezdirir, yeni ufuklar açar.

Kitap yayınlarımızda, geçmiş kültür birikimimizin bütün kaynakları ile yeni çağın gerektirdiği yayınları aynı ağırlıkta milletimizin hizmetine sunmak ve insanlığın beklediği terkibi yakalamak vazifemiz olacaktır.

İmanın kaynağında ilk olarak "Oku" buyruğu bulunan milletimizin evlâtlarına düşen de; okumak, okumak ve okumaktır."

Kitabın yazarı ve çizeri Ferit Avcı bu yazının kitabının girişine konması, ayrıca kitap basılırken iki sayfasının yer değiştirmiş olması üzerine dava açtı. Bu dava halen sürüyor. Bu yüzden gelin biz davayı da, eski Kültür Bakanı'nı da bir kenara bırakıp kitapla ve Ferit Avcı'yla baş başa kalmayı yeğleyelim.

Ferit Avcı çocuk dergilerinden yetişmiştir ama karikatürcüdür. Bu kitabındaki resimler ve bir süredir çeşitli kitap ve dergilere yaptığı resimler, (özellikle Kırmızıfare'deki Sarah Jane öyküleri için yaptığı siyah beyaz resimleri görmelisiniz,) karikatürcü geçmişinin fotoğrafı gibidir.

Ferit Avcı "Kırmızı Fili Gördünüz mü?" adlı kitabıyla 1995 yılında Kültür Bakanlığı tarafından verilen "Eflatun Cem Güney" büyük ödülünü almıştır.

"Kırmızı Fili Gördünüz mü?" adlı kitabın kahramanı büyük olasılıkla 5-7 yaşlarında bir erkek çocuktur. Yaş konusundaki tahmini mi çocuğun tipine bakarak veriyorum, çünkü resimlerdeki ipuçları yeterli değil. Çocuğun oyuncaklarını inceledim: Kova, top, tırmık, kürek, kamyon, tren, Rubi kübü, birkaç bilye. Fazladan duvarda bir futbolcu posterı var. Bu yaşı biraz yükseltiyor. Örneğin, bu futbolcu posterı ve Rubi kübü (bu ikincisi çocuğun babasına ait de olabilir) çocuğun yaşını üçten yukarı itiyor bana göre. Futbol topu da gerçek, meşin bir topa benziyor, ama o görüntüde, plastik 'çocuk topu' da olabilir. İlerki resimlerden birinde kravat var. Ama bazen küçücük çocuklara da şirinlik olsun diye kravat takılabildiğinden bu bir ipucu sayılmaz.

Oysa resimde olmayanlar da bize yardımcı olabilirdi: kalem, kağıt, kitap, kitaplık, boya, defter... Ama bunların olmayışı bize çocuğun yaşıyla değil, hiç ummayacağımız bambaşka bir konuda ipuçları veriyor.

Bunlar niye yok? Olmak zorunda mı? Hayır. Çocuk kitabında ille de kitap resmi olacak, diye bir kural yok, olamaz da. Ancak sanatçının bu öğelerle ilgili en ufak bir ipucunu bile ortalıkta bırakmamasının nedeni sorgulanabilir, çünkü bu eğer özellikle seçilmiş bir tutumsa, öykünün kurgusunda bir işlevi var, demektir. Bu işlevi sanatçının kendisi bilinçli olarak hedeflemiş de olabilir, olmayabilir de. Yani sanatçı, kitabını hazırlamaya oturduğunda, benim az sonra değineceğim bir nedenle, veya benim aklıma bile gelmeyen bambaşka bir nedenle, "Aman, kalem, kitap, kağıt, boya vb. çizmeyeyim!" diye bir ön karar almış olabilir, ya da tersine, kitabı hazırlayıp bitirdiğinde, "Aaa, hiç kalem, kitap, kağıt, boya vb. çizmemişim!" diyebilir. Her iki durumda da bunun bir nedeni vardır. İlk durumda bu nedeni sanatçı kendisi açıklayabilir, çünkü bu onun bilinçli tercihidir; ikinci durumda ise açıklayamayabilir.

Ama kitap çıkıp önümüze geldiğinde sanatçının bunu bilinçli yapıp yapmadığı bizim için artık o kadar önemli değildir.

Bizim için önemli olan, o yapının (ya da yapılmayanın) bizim algılayabildiğimiz sonucudur. İşte bu kitapta kalem, kağıt, kitap ve boyanın resimlerde neden bulunmadığı -

na ilişkin yorumuma şimdi geliyorum.

Kitap, kalem, kağıt, boya bizi bulduğumuz gerçekliğin ötesine taşıyan en güçlü araçlardır. Yazı yazmak, resim yapmak, kitap okumak gibi etkinlikler bizi o anda içinde bulunduğumuz ortamdan, ruh halinden, sorunlarımızın baskısından koparır, başka bir ortama götürür, başka bir ruh haline sokar. Buna hayal dünyası veya fantazi dünyası diyebiliriz. Gündelik yaşamın hayhuyları içinde hepimiz zaman zaman bulunduğumuz büroda, atölyede şöyle bir iki kaçamak saniye içinde evimize, köyümüze, bir sevdiğimizine, yanına, yüksek bir dağın zirvesine, güneşli bir kumsala, ya da belki daha basitçe, sıcak yatağımıza kaçırırız. Ya da, piyangodan iyi bir para çıkarsa neler yapabileceğimizi kurarız gülümser bir ifadeyle. Fantaziler hep vardır.

İşte Ferit Avcı'nın bu kitabı da aslında fantazi, yani hayal dünyamız üstünedir.

Kitap, gerçek dünya ile hayal dünyamız arasında geçer. Kitabın sonu ise öyledir ki, *"ol merhaleden her iki dünya görülür."*

Evet. Kahramanımız çocuk sabah uyanır. Burası onun odasıdır. Çocuk odası olamayacak kadar yalın ve çıplak bir oda. Yukarıda saydığım oyuncaklar yerlere saçılmıştır. Kenarda bir komodin, üzerinde gece lambası ve duvarda altı hayvanın poz verdiği bir tablo. Tahta perde rayıyla da soyut, açılıp kapanması mümkün olmayan bir pencere, dışarda gece mavisi.

Oda ise köşesiz. Soldan başlayan duvar-döşeme çizgisi, sağdan başlayan çizgiyle birleşmiyor. Bu anlamda yine pencere gibi soyut ve imkânsız bir oda. Burası önemli.

Neden önemli olduğuna az sonra geleceğim. Bu resimde çocuk yatağında uyuyor. Pijamasının deseni koyu mor ve açık mor yatay çizgilerden oluşuyor. Boynunu çevreleyen ilk halka açık mor. Sayfayı çevirince yatakta ayağa kalkmış görüyoruz. Bu kez boynunu çevreleyen ilk halka koyu mor. Yani ilk resimdeki pijama başka, ikincideki başka. Bu da önemli.

Çocuğun ayağında çorapları var. Yani ilk resimde ortalıkta çorap görülmediğine göre çocuk herhalde çoraplarıyla yattı. Belki çok soğuk. Kalorifer vb. yok. (Ev belki de yerden ısıtılmalı.) Sabah olduğunda pencereden yağmur yağdığını görüyoruz. Yaz yağmuru değilse eğer, hava soğuk olabilir. Çocuğun çoraplarını dolaptan alıp giymiş olması az bir olasılık, çünkü hem çocuğun dağınık bir çocuk

olduğunu öğrendik. Çoraplarını yatarken yere atmak yerine dolaba yerleştirmiş olması düşünülemez. Hem de dolaptan aldıkları temiz çoraplarıysa, kirlileri nerede?

Her iki resmi karşılaştırırken yorganın renklerinin de değiştiğini göreceksiniz. Örneğin, ikinci resimde yorganın eteklerinde bulunan yeşil kareler ilk resimde yok.

Buraya kadarki ayrıntılar daha önce değindiğim gibi sanatçının amacı doğrultusunda da olabilir, onun bilinci dışında da. Hatta, sanatçının asla bu kadar derin düşünmediğini ileri sürüp, onu savruk olmakla da eleştirebilirsiniz. Bu hiç önemli değil. Bunların bizim okur olarak öyküden aldıklarımızla (veya alamadıklarımızla) olan ilişkisi önemlidir.

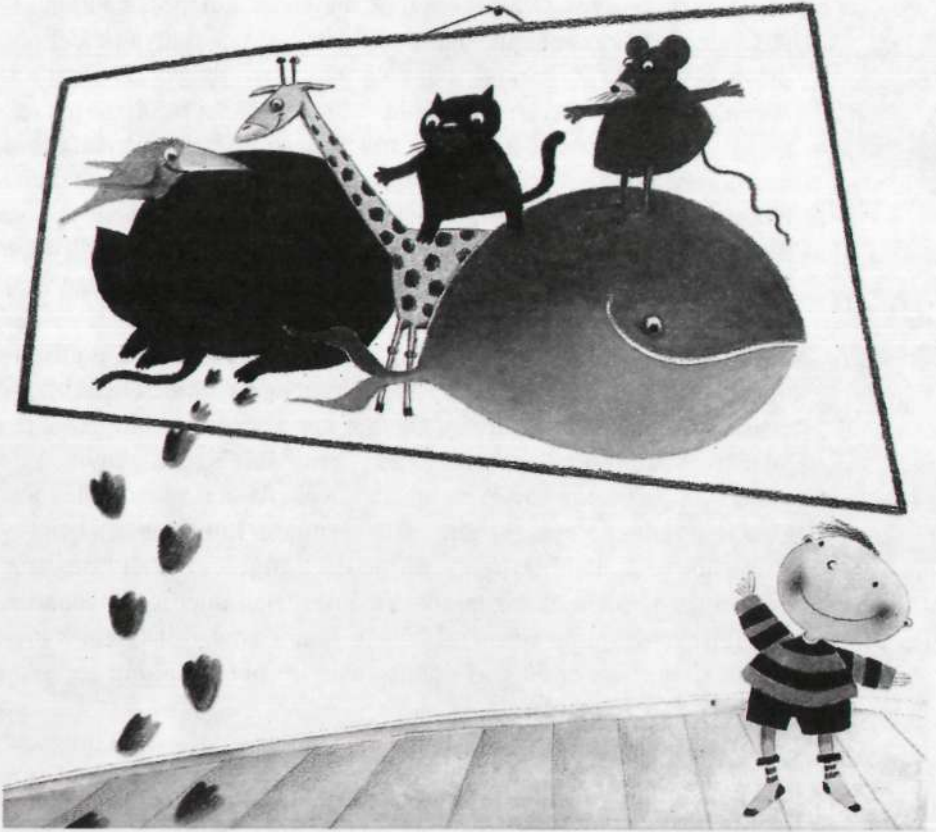
Yazarın, yazdıklarıyla kendi amaçladığının dışında mesajlar vermesi sık rastlanan bir durumdur. Örneğin, *"Ahmet şirin bir köylü çocuğuydu. Osman adında bir babası vardı ve onu hiç dövmezdi."* cümlesiyle başlayan bir öyküde biz iyi bir baba ile karşı karşıya olduğumuzu anlarız. Çünkü oğlunu dövmeyen bir babadır bu. Yazarın bize iletmek istediği mesaj budur zaten. Ama bu cümleyle biz yazarın vermek istediği mesajın dışında bir mesaj daha alırız: *"(Bu köyde) babalar çocuklarını döverler."* Yazarı bu mesajı vermeyi amaçlamış da olabilir, amaçlamamış da. Hatta bu cümlesiyle bize böyle bir mesaj ilettiğinin farkında bile olmayabilir.

İşte, Ferit Avcı'nın kitabında şu ana kadar ilettiğim ayrıntılar da bu türden ayrıntılar. Çocuğun çorapları, pijaması, vb., sanatçının bilinci dışında da mesajlar verebilir bize. Örneğin, resimlerde kitapların yer almaması sanatçının bilinç dışı bir tercihine bağlanabilir. Kim bilir? Günlük yaşamı yayın hayatında geçen bir insan olarak belki de kitap görmekten bıkmış olabilir Ferit Avcı. Odanın dağınıklığı sanatçının özel hayatında çok dağınık, ya da çok derli toplu olmasıyla ilgili olabilir. Bunları çeşitlendirebilirsiniz. Ama bu bir metin incelemesinden çok, sanatçının incelenmesine götürür bizi. Dolayısıyla da amaçlarımız açısından bir yere götürmez. Bu nedenle aynı ayrıntılar, sanatçıdan bağımsız olarak, kitapla okur arasındaki iletişim açısından ele alınmalıdır, ki bu yazıda amaçladığımız da bu türden bir otopsidir.

Sanatçının özellikle ve bilinçli olarak oluşturduğu ve öykünün de var oluş nedenini oluşturan olay ise ikinci resimde duvardaki tablodan kırmızı filin eksilmiş olmasıdır. İşte önemli olduğunu söy-

leyerek yukarda değindiğim birkaç noktaya şimdi geliyorum: Kırmızı filin tablodan eksilmiş olması, sabah *gerçek dünyaya* uyanan bir çocuk için *gerçek olmayan*, yani hayal (fantazi) dünyasına çıkarılmış bir davetiyedir. Düşünün, her zamanki yatağınızda sabah uyanıyorsunuz ve kendinizi örneğin ıssız bir adada buluyorsunuz. Az ötede de Cindy, ya da Naomi, artık renk tercihi size kalmış. Belki de uyanmadınız? (Ya da ısrarla uyanmamayı sürdürdünüz.) Bu gerçek mi, yoksa rüya mı, diye sorgularsınız.

İşte bu ikinci resim, gerçek dünyaya yatan bir çocuğun sabahleyin hayal dünyasına davet edildiği resimdir. Yani başka bir deyişle birinci resimle ikinci resim arasında bir gerçeklik farkı vardır. İşte birinci resimde olmayan bazı şeylerin ikinci resimde yer alması, ya da iki resimdeki farklılıklar bize başka bir dünyaya doğru yaklaştığımızın ipuçlarını verir. Yani değişen aslında yalnızca tablodaki

kompozisyon (yani kırmızı filin ortadan yok olması) değildir.

Çocuk ilk anda filin eksikliğini fark etmez. Burası çok önemli. Çünkü fantazi dünyası bizi çağırdığında direniriz. Uyanınca kendinizi ıssız bir adada bulduğunuzu düşünün, ne yaparsınız? Hemen bu inanılmaz armağanın tadına varmaya mı çalışırsınız, yoksa bunun gerçek olup olmadığını anlamak için kendinizi mi çimdiklersiniz? Herhalde önce emin olmak istersiniz.

İşte çocuk da henüz koskoca filin resimdeki eksikliğini algılamıyor, direniyor. Tablodaki figürler ise hareket halinde. Belli ki onların tümü zaten gerçek dünyaya ait değiller.

Çocuk filin eksikliğini fark ettiğinde ne yapıyor?

Siz odanızdaki bir şeyin eksikliğini fark ettiğinizde ne yaparsınız? Ararsınız? Onun bulunabileceği her yere bakarsınız. Yatağın altına, dolaba... Çocuk da bunu yapıyor. Tablodan kaybolan fili, yani gerçek dünyaya ait olmayan, hayal dünyasının bir figürünü gerçek dünyada arıyor. Odadaki gerçek dünya ise dolap ve yatağın altı. Oralarda bulamadıktan somadır ki, artık gerçek dünya ile yetine-meyeceğini anlayıp kendisi için çıkarılan ısrarlı daveti kabul etmek zorunda kalıyor. Ne yapıyor? Gidip tablodaki öteki figürlere tek tek soruyor, "Kırmızı fili gördünüz mü?" diye. (Kitabın sayfalarının basılırken karıştığı yer burası. Çocuk yatağının altına ve dolaba bakmadan, yani gerçek dünyadaki arayışını tamamlamadan, gidip mavi balınaya soruveriyor. Oysa, kitabın aslındaki sıralamada önce yatağın altı, dolap, daha sonra nihayet gerçek dünyada bulamayacağını kavrayıp teslim olma var.)

Sonunda kırmızı fil kendiliğinden çıkıp geliyor. Nereye gittiğini, neler yaptığını bilmiyoruz. Ancak ipuçlarımız var: Dışarda do-laşmış, ıslanmış ve yorulmuş. Odanın içinde çamurlu olduğu anlaşılan ayak izleri bırakıyor. Tablodaki yerini alıp hemen uyuyor. Yüzünde çok fazla şey söyleyen bir ifade yok. Ama üzgün. Neden üzgün olduğunu, nereye gittiğini, neler yaptığını bilmiyoruz. Üzüntüsü bir tür özür olabilir, haber vermeden gittiği için. Belki de, azar ıslıtmamak için küçük bir taktik. Yine de, "Ben dilediğimi yaparım ve kimseye de hesap vermem!" diyen, ama küstah olmayan bir tavır var. Çocuk ise onun geri dönüşünden hoşnut, ama onu sorgulamaya niyetli gözüküyor.

Şunu diyebilir miyiz? Hayal dünyamızın sınırları yoktur, ama hayatın sınırları var. Odamız temiz ve düzenli, ama dışarda yağmur

yağıyor ve yağmurda oynamak kim bilir ne kadar zevklidir. Ama annemiz izin vermez, ıslanırız, hasta oluruz, ev çamurlanır. Bu durumda dışarı çıkmamıza izin yok, ama başkası çıkabilir, başkasını biz çıkarabiliriz, hayallerimizi kim dizginleyebilir. Ama geri döneriz. Gerçek dünyayı oluşturan tabloda bizim bir yerimiz vardır, çocuk olarak, anne olarak, baba olarak... Tablodaki yerimize döneriz ve yorgun ama mutlu uyuruz. Bu, maceranın bittiği, uzak yol gemilerinin nice fırtınaları atlattıktan sonra limana sığındığı andır. Ama her yolculuk gibi, her macera gibi, yaşanan her şeyin üzerimizde bir izi vardır. Gittiğimiz gibi dönmeyiz. Yaşadığımız maceralı yolculuğun yıpratıcı ama değiştirici etkisini üzerimizde taşırız. Gittiğimizden farklıyızdır. Farklı izler bırakırız artık. Yerdeki çamurlu ayak izleri kitabın en vurucu yeridir. Fil tablodaki yerini almış, hayal dünyasından gerçeğe dönülmüştür artık. Ama yerde ve duvarda ayak izleri vardır. Hayal dünyamızla, yaşadığımız gerçekliği birbirine bağlayan bir bağdır bu izler. Bizi hayal dünyasına, şu kağıtla, kalemle, boyayla oluşturulmuş, kırmızı fillerin, mavi balinaların, pembe farelerin bulunduğu fantaziler dünyasına davet eden, yolu gösteren izlerdir, kalemi, kağıdı, boyayı gösteren izler.

Ferit Avcı eğer resimlerde kalem, kağıt, boyayı da kullansaydı belki de bu kadar vurucu bir etkiyi sağlayamayacak, bu nesnelerin kendilerinin fantazi öğeleri olmaları, kurgudaki fantaziye davet mesajını örtecekti.

Ferit Avcı'nın Kültür Bakanı'na açtığı davanın nasıl sonuçlanacağını bilemeyiz, ama bir çocuk kitabının metninin mahkeme salonunda tartışılması, hakimin yukardaki analizin küçük bir özetini büyük bir ilgiyle dinlemiş olması eşine az rastlanır olaylardandı. Bu sevimli hakim belki de daha önce, *"çocuk öyküsünde fantazinin kullanılması, gerçek ile gerçek olmayan kavramı, öykü kurgusuyla resimlemenin ilişkisi"* gibi konularda daha önce bu kadar kafa yormak zorunda kalmamıştı. Ama galiba çok zevk aldı...

Kırmızı Fili Gördünüz mü? Ferit Avcı. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1995. Ankara. 20 sayfa.

"Küçük Prens" ve Çeviri...

Necdet Neydim

Bir süre önce büyük tartışmalara yol açan Küçük Prens adlı çocuk romanı, çocuk yazını ve çocuk kitapları çevirisi alanında hâlâ ne büyük eksiklerimizin olduğunu gözler önüne sermektedir. Metin içersinde bir bölüm çevrilirken ya da yorumlanırken, bu bölümün metin bağlamından kopartılarak çevrilmesinin ya da yorumlanmasının doğru olmayacağı reddedilmez bir gerçektir.

Küçük Prens adlı çocuk romanının tartışmaya konu olan bölümünü metin bağlamı içinde ele almaya çalışalım:

Çocukların çizdiği resimleri bile açıklama olmaksızın anlamayan, mutlaka kendi anlayışları doğrultusunda açıklama yapıldığında kavrayabilen yetişkinlerin eleştirisiyle başlar roman. Bu yetişkinler aynı zamanda söylenenleri de söyleyenin giysisine bağlı ola-

rak anlamakta, açıkçası söylenene değil giysiye değer vermektedirler. Bunun tarih boyunca var olan evrensel bir sorun olduğunu kimse reddedemez. Ayrıca bunu ilk söyleyen de Exupéry değildir. Söylediklerini kabul ettirebilmek için Avrupalı gibi giyinen bilim adamıyla zenginler sofrasında yer bulmak için kürk giyen ve 'Ye kürküm ye!' diyen Nasreddin Hoca arasında fark yoktur. Nasreddin Hoca'nın kürküyle verdiği ders burada Avrupalı giysisiyle karşımıza çıkar. Ve bu dersi bize yüz yıllar önce Nasreddin Hoca vermiştir. Metnin bu bölümünde eleştiri-

len bu anlayış iken nasıl olup da farklı yorumlara gidilebildiğini anlamakta güçlük çekiyorum. Burada asıl sorunun çeviride metne sadakat mı yoksa metin bağlamına sadakat mı daha önemli sorusuna henüz kesin bir yanıt verilmemiş olmasında yattığını düşünüyorum. Bu konuya örnekleriyle ilerki bölümlerde değinmeye çalışacağım, ancak önce metnin bu bölümünü ele alalım ve çevirmenlerin nasıl baktığına örnekleriyle göz atalım:

Küçük Prens'in yaşadığı B 612 asteroidini bir Türk astronom görebilmiştir. Bu astronom 1909 yılında yapılan kongreye katılmış ve buluşunu açıklamış, ancak kıyafetine bakıp kimse söylediklerine inanmamış. Daha sonra B 612 asteroidini ününü korumak için bir Türk diktatörü halkına Avrupalı gibi giyinmeyi emretmiş. Uymayanlara ölüm cezası verilecekmiş. Bu sayede Türk astronom şık bir giysiyle 1920'deki kongreye katılmış ve bildirisi kabul edilmiş. Yazar, "Büyükler böyledir işte!" diyor. Ya da 'ye kürküm ye!'

Çeviri örneklerine gelince:

"Bereket versin, Asteorid B 612'nin onurunu kurtarmak için bir

dediği dedik Türk önderi tutmuş bir yasa koymuş: Herkes bundan böyle Avrupalılar gibi giyinecek, uymayanlar ölüm cezasına çarptırılacak. 1920 yılında aynı gökbilimci bu kez çok şık giysiler içinde kurultaya gelmiş.

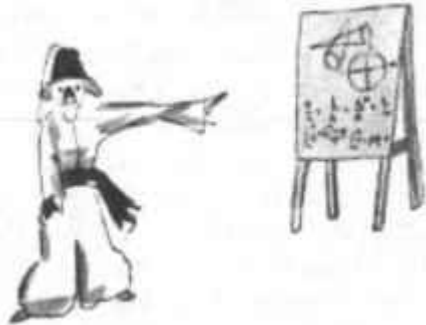
Tabii bütün üyeler görüşüne katılmışlar."
(Çev: Tomris Uyar, Can Yayınları)

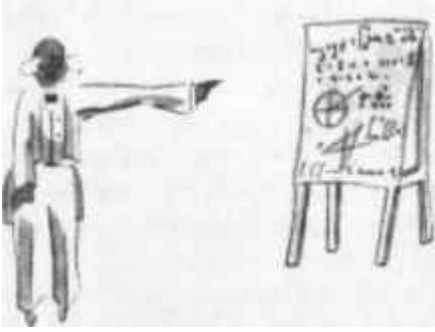
"Ama Asteroid B 612'nin gene şansı varmış: 1920 yılında buyurgan bir Türk hükümdarı yurttaşlarının Avrupalılar gibi giyineceklerine, buna uymayanların ölüm cezasına çarptırılacağına ilişkin bir yasa çıkarmış. Böylece o gökbilimci 1920'de buluntusunu kongreye yeni baştan sunmuş ama bu kez etkileyici bir çalım ve şıklıkla giyinmiş olarak. Ve bu kez onun bildirgesini herkes benimsemiş, doğallıkla."
(Çev: Nihal Yeğinoğlu, Engin Yayıncılık, 1991)

"Neyse ki dediği dedik, sınırsız yetkili Türk başkanı çıkmış da halkını ölüm cezasıyla korkutarak Avrupalılar gibi giyinmeye zorlamış, B 612'nin ününü kurtarıvermiş bu yoldan. Pek ince beğenili bir giysiyle gökbilimci, 1920'de tanıtlayıcı açıklamasını yeniden sunmuş. Bu kez herkes katılmış ileri sürdüğü görüşe." (Çev: Selim İleri, Bilgi Yayınevi)

"Ama 1920 yılında aynı gökbilimci Avrupalı gibi giyinmiş olarak tezini tekrar ileri sürdüğü vakit, herkes kendisine inanmıştı."
(Çev: Filiz Borak, İnkılap Kitabevi Not: Çevirmen üst bölümleri atmış.)

"Bir süre sonra bir Türk lideri herkesin Avrupalılar gibi giyinmesini zorunlu kılmuş, hatta buna uymayanları ölümle cezalandıracağını söylemiş de, 1920 yılında ayı gökbilimci etkileyici ve şık bir giysiyle Asteroid B 612'yi tanıtabilmiş. Bu kez herkes ilgiyle izlemiş onun söylediklerini."
(Çev: Fatih Erdoğan, Ma-

vibulut Yayınları, 1993)

"Her ne ise çok iyi bir rastlantı olarak büyük ve değerli kumandan Atatürk bütün Türklerin Avrupalılar gibi giyinmelerini sağladı. Böylelikle, daha sonraları Türk Astronomu Avrupalılar gibi giyindi ve düşüncesini tekrarladı ve

B 612 asteroidinin gerçek olduğu kabul edildi." (Çev: Emel Tanver, Düşünen Adam Yayınları, 1994)

"Asteroid B 612'nin şöhreti için, şükür ki bir Türk yönetici halkının Avrupa giysileri giymeleriyle ilgili bir kanun yaptı. Böylece 1920' de astronom delillerini etkili bir biçim ve kibarlıkta giyinmiş olarak yeniden verdi. O zaman herkes onun raporunu kabul etti." (Çev: Emine Erendor, Barış Dağıtım 1984)

"Bereket versin, Asteroid B 612'nin onurunu kurtarmak için bir dediği dedik Türk önderi tutmuş bir yasa koymuş. Herkes bundan böyle Avrupalılar gibi giyinecek uymayanlar ölüm cezasına çarptırılacak. 1920 yılında aynı gökbilimci bu kez çok şık giysiler içinde kurultaya gelmiş. Tabii bütün üyeler görüşüne katılmışlar." (Çev: Cemal Süreyya, Cem Yayınevi, 1991)

"Asteroid B 612'nin talihi varmış ki, büyük bir şef Türkleri Avrupalılar gibi giyinmeye zorladı. Astronom açıklamasını çok şık bir giysi ile 1920'de bir kez daha tekrarladı. Ve bu sefer herkes ona hak verdi." (Çev: Aygören Dirim, Esin Yayınevi, 1989)

"Mutlu bir rastlantıyla, Asteroid B 612'nin ünü kurtuldu. Çünkü dediği dedik bir Türk önderi halkını, ölüm cezasıyla korkutarak, Avrupalılar gibi giyinmeye zorladı. Bunun üzerine aynı gökbilimci 1920'de açıklamasını batılı bir kılıkla yaptı. Ve bu sefer herkes onun görüşüne katıldı." (Çev: Azra Erhat, Sim Yayınları, 1991)

"B 612 asteroidinin şöhreti için ne mutlu ki, ölüm müeyyidesiyle, bir Türk diktatörü halkına Avrupa usulü giyinmeyi empoze etti. Astronom ispatını 1920 yılında tekrardan yaptı. Bu defa herkes onun görüşünü kabullendi." (Çev: Hadi Uluengin, Hürriyet Gazetesi Modern Zamanlar Köşesi)

"Astığı astık, kestiği kestik korkunç bir önder geçmiş Türklerin

başına. Halkı yasa zoruyla Batılılar (Avrupalı ve Amerikalı) gibi giyinmeye mecbur etmiş. Buna karşı çıkanları öldürmüş. Fötr şapka giymeyenlere işkence ettirmiş. Kravat takmayan öğrencileri okuldan, memurları dairelerden attırmış. Sokağa başını örterek çıkan kadınların örtülerini, genç-ihtiyar demeden polis ve jandarma eliyle, zorla açtırmış... Bütün bunlardan sonra B-612'çiğin Türkler tarafından keşfedildiği kabul edilmiş. Türk gökbilimcinin 1920 yılında, ayağında pantolonu, sırtında smokini, sadece kulaklarının üst kısmında kalmış briyantinli saçları ve boynunda pyonuyla bir Batılı gibi giyinmiş olarak, yaptığı aynı konuşma ve kendinin değil Batılıların harfleriyle hazırladığı belgeler, alkışlarla karşılanmış... işte (Batılı ve onlara benzemeye çalışan) büyükler böyledir." (Haz.: Muharrem Ekisçeli, Nehir Yayınları, 1996.) (Not: Bu çeviri 4. Sulh Ceza Mahkemesi tarafından toplatıldı.)

Yukardaki metinlerde, kaynak metinde Türk diktatörü olarak geçen bölüm farklı yorumlanmıştır. *Bir dediği dedik Türk önderi* (Tomris Uyar), *Buyurgan bir Türk hükümdarı* (Nihal Yeğinoğlu), *Dediği dedik sınırsız yetkili bir Türk başkanı* (Selim İleri), *Bir Türk lideri* (Fatih Erdoğan), *Büyük ve değerli komutan Atatürk* (Emel Tanver), *Bir Türk yöneticisi* (Emine Erendor), *Bir dediği dedik Türk önderi* (Cemal Süreyya), *Büyük bir şef (Aygören Dirim)*, *Dediği dedik bir Türk önderi* (Azra Erhat), *Astığı astık, kestiği kestik korkunç bir önder* (Nehir Yayınları çevirisi).

Batılı bir yazar olan Exupery'nin metninde Türk astronomundan ve Türk diktatöründen bahsetmesi ve diktatörün halkına ölüm cezası koyarak Avrupalı giysiler giydirmesi onun hedef kitlesi olan Batılı çocuk için işlevsel olabilir. Batılı çocuk için böyle bir örneğin doğudan verilmiş olması onun için masalsı bir hava verebilir. Zaten Exupery de aynı şeyi yapmış ve bu örnekleri masal ögesi gibi kullanmıştır. Eğer gerçekler onu ilgilendirmiş olsaydı Türkiye'de şapka devriminin 1925'de yapıldığını bilirdi. Oysa Astronom 1920 yılında bu konferansa katılıyor. 1920'de değil şapka devrimi, adı bile yoktu. Ayrıca resmi kurumlarda ilk kıyafet devrimini yapan da II. Mahmut'tur. Batılı giysiler de tanzimattan bu yana en azından kent yaşamında vardı. "Kâtibim" şarkısı Cumhuriyetten soma bestelenmemiştir. Bu şarkıda anlatılan da doğulu giysiler içindeki bir Osmanlı erkeği değildir.

Yazınsal metnin kendi iç gerçekliği vardır ve tarihsel gerçekler-

den yola çıkmak zorunda değildir. Yazarların böyle bir gerçekliğe bağlı kalma zorunlulukları da yoktur. Yazılan bir romandır, tarih kitabı değil. Exupery'nin romanında yaptığı kendi hedef kitlesine işlevsel bir örnek vermektir. Bizde ise bazı çevirmenler metnin iç gerçekliğine sadık kalacakları yerde tarihsel gerçekliği ön plana almaya kalkmışlar orada da hata yapmışlardır. Eğer metnin tarihsel gerçekliği doğruysa 1902-1920 arasında kimin iktidarda olduğuna dikkat etmeleri gerekirdi. Çevirmenlerin bir bölümü buna dikkat etmemiş ve çocuğun alımlama koşullarını zorlayacak ve onu farklı değerlendirmelere götürecek bir yol izlemişlerdir. Tartışmaya konu olan kitabın hiçbir şekilde ideolojik amaçlar doğrultusunda kullanılacak bir yönü de yoktur. Yazar bütünüyle evrensel bir konuya değinmektedir.

Çeviri var olduğundan beri kaynak dildeki metnin hedef kitlesi ile çeviri metnin hedef kitlesi hep göz önünde tutulmuştur. Metne sadakat çeviri dildeki hedef kitle için işlevsiz bir metnin ortaya çıkmasına da neden olabilir. Bu özellikle çocuk edebiyatı için çok daha fazla geçerli bir durumdur. Çocuğun sosyal ve kültürel olarak savunmasız bir konumda olması, ayrıca kültürel ve ahlaksal normlardaki farklılıklar, ulusal değerler, çocuğun alımlama koşulları, çocuk edebiyatı çevirisinde göz önüne alınması gereken noktalarından bazılarıdır. Ancak burada üzerinde durulması gereken bir nokta daha vardır. Kaynak metnin bütünü hedef kitle için çok yeni düşünceler oluşturabilir. Çevirmen ve yayımcı bu düşüncelerin kendi hedef kitlesi için de önemli olduğunu düşünüyorsa o zaman metnin bütününe sadık olmak gerekebilir. Yine de metnin içinde kendi hedef kitlesi için gerekli görmediği bölümler varsa çevirmen bu noktada karar vermek durumundadır. Ama bu karar çevirmene metnin bağlamı dışına taşma hakkını vermez.

Çeviri çocuk edebiyatı tarihine baktığımızda kaynak metinlerin çoğu zaman çeviri metinde müdahaleyle karşılaştığını görmemiz olanaklıdır. Bu konuda en tipik örnekler Robinson Crusoe, Gülliver'in Maceraları, Alis Harikalar Diyarı'dır. Aşağıda değineceğim alıntı, batıda çeviri çocuk edebiyatına tarihsel süreçte nasıl bakıldığına tipik bir örnektir.

"Eğer bir metin, çocuklara izin verilen ya da yasaklanan şeylere uygun değilse, ya da metin çevirmene göre çocuklar tarafından

anlaşılamayacaksa, çoğu kez büyük değişikliklere uğrar. Bu sebeple, örneğin on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyıllarda yetişkin yazınında olduğu gibi, müstehcenlik, vücut artıklarından söz etmek, vb. tabu konulardır. Örneğin çevirmenler, *Gulliver*'in kraliçeyle bir aşk yaşadığından kuşkulanıldığı sahneyi (gerçekte söz konusu aşkların arasındaki boy farkı nedeniyle imkansız olan bir sahneyi) çıkarmışlardır. Diğer bir durumda çevirmen sahneyi çıkarmamış, yalnızca çocuklara uygun hale getirmek için değiştirmiştir. Özgün metinde *Gulliver* ateşi üzerine işeyerek söndürürken, çocuklar için olan uyarlamasında üfleyerek söndürmüştür. Diğer durumlarda, (Tom Sawyer, Twain, 1940-1960 çevirileri; *Robinson Crusoe* 1936 çevirisi) çevirmenler kendi fikirlerince çocuklar tarafından kavranılmaz saydıkları öğeleri çıkarmışlardır. Pek çok çevirmenin, *Robinson* ile babası arasında geçen, babasının alt ve üst tabakaların toplumsal özelliklerine karşı burjuvazinin toplumsal özelliklerini açıkladığı açılış diyalogunu çıkartmalarının nedeni de budur."

Zohar Shavit (Bkz. Metis Çeviri 1991 Bahar s. 19-24)

İdeolojik bakış açıları da metne müdahale yaratmıştır.

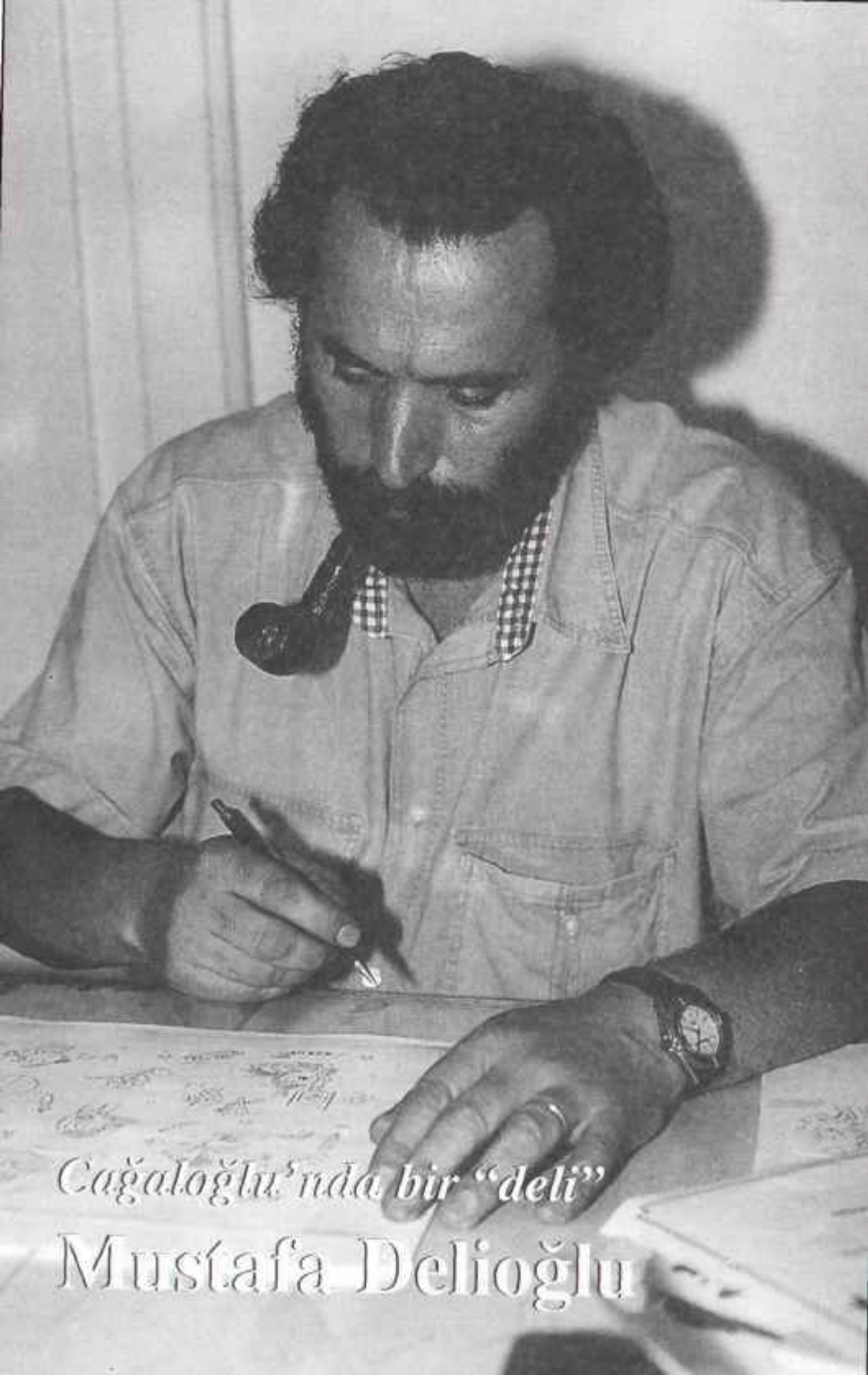
"Çocuklara yönelik bir yazar ve yayıncı olan Joachim Campe (1746-1818), belki de Almanya'da çocuk kitapları yazan ilk kişiydi. Dessau'da 'Philatropinum' öğretmeniydi ve *Robinson Crusoe*'yu (*Robinson der Jüngere*) okulun eğitsel dizgesi olarak kabul edilen Rousseau'nun eğitsel dizgesine uyarlamak için Almanca ya (sonraları Fransızca ve İngilizce'ye de) çevirdi. Campe *Robinson Crusoe*'yu *Emile* adlı yapıtında bu kitabın doğayla olan bireysel mücadeleyi sergilediğini söyleyen Rousseau'dan etkilenerek çevirmeye karar vermişti. Metni Rousseau'nun ideolojine göre düzenlemek için, onu ideolojik bakış açısından tamamen arındırmak zorunda kalmıştı; çünkü Defoe, kitabında Rousseau'nunkiyle çelişen burjuva özelliklerini ve sömürgeci değerleri sunmuştu. Nitekim, özgün metinde *Robinson Crusoe* adaya Batı ekininin tüm simgeleriyle (silah, yiyecek, incil vb.) gelip doğayı denetlemeyi başarırken, Campe'nin çevirisinde adaya çırtlı çıplak gelir (ateşi bile kendisi üfleyerek körükler) ve doğanın içinde yaşamayı öğrenmesi gerekir."

Zohar Shavit (bkz. Metis Çeviri 1991 Bahar s.24)

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılabilceği gibi Batı Çeviri Çocuk edebiyatında metinlere müdahale edilmiştir ve günümüzde de edilmediğini söylemek olanaklı değildir. Bizde de Tanzimatla birlikte başlayan çeviri çocuk edebiyatında çeviri metinler ya müdahaleye uğramış metinlerdir (Robinson Crusoe gibi) ya da çevirmenler metne müdahale etmişlerdir. Bu müdahale uyarılama yoluyla ya da metni kısaltarak yapılmıştır. Klasiklerin müdahaleye uğramış yüzlerce örneğini piyasada görmek mümkündür.

Bir dönem çok tartışılan Küçük Prens çevirisinde birçok köşe yazarı metne müdahale üzerinde durmuşlar ve bunun yanlışlığını vurgulamışlardır. Aslında diğer çevirmenler de metne kendilerince müdahale etmişlerdir. Burada asıl tartışılması gereken, metne müdahale değil yapılan müdahalenin var olan değerler açısından doğru yapıp yapılmadığıdır. Yanlış müdahaleler de çocuğun kendi sosyal çevresinde edindiği değerlere çarpar ve metin işlevini yitirir. Tartışmaya konu olan metin de çocuğun değerlerine aykırı bir şey söylendiği için onun tepkisini almıştır. Bu olayı ortaya çıkaranın bir çocuk olması da, çocuğun kendi değerlerine aykırı bir şey söylendiğinde onun tepkisiyle karşılaşabileceğini göstermektedir. Bu durum çocuk kitabı çevirmeye ve yazmaya kalkanlara da ayrıca bir ders niteliği taşır. Çocuk kitaplarını çevirmeye kalkmanın ne büyük sorumluluklar yüklediğinin farkında olmayan kişilerin kolay metinler diye bu konuya el atmamaları, hedef kitlesi olan çocuğa daha bir saygıyla yaklaşmaları, sanırım bu olaydan çıkarılacak en büyük derstir. Çocuk kitapları çevirisinde metne saygı, hedef kitledeki çocuğa saygıdan daha sonra gelir. Bunu değerlendirmek de oldukça zor bir iştir. Bu zorluk çocuk kitaplarını buyurgan bir öğretim aracı olarak kullandığımız sürece devam edecektir. Çocuğun gerçekliğini ve eşitliğini tanımadan bu sorunu çözmek ise olanaklı değildir.*

Cağaloğlu'nda bir "deli"

Mustafa Delioğlu

Çocukken ressam olmayı düşündüğümü babama söylediğimde, "Oğlum, bazıları zengin oluyor, ama çoğu aç!" demişti. Arakırk yıla yakın bir zaman geçti. Bu zaman boyunca hep ressamların, yazarların para ile ahbablıklarının kalıcı olmadığını dinledim durdum. O zamanlar birisi bana deseydi: "Cağaloğlu'nda biri var, akşama kadar çocuk kitapları resimliyor, başka da bir şey yapmıyor." Ne derdim? "Ola ki delidir!"

Mustafa Delioğlu'nu kişi olarak tanımadan önce yaptıklarını sevmiştim. Sonra yıllarca Kırmızıfare'yi resimleyenlerin başında geldi. Sanatıyla, mesleğiyle var olmayı seçmiş bir insan olarak bir kenarda sessizce "kendi bahçesini süren" bu çok renkli (ama bu renklerini öyle kolay kolay herkese sergilemeyen) insanı tanıtmak istedim. Böyle bir tanıtma çabasının onu biraz ilkelerinin ötesine zorlamak anlamına geldiğini bile bile. Kendisinin veya adının değil, o insana mutluluk veren atölyesindeki mürekkep ve boya lekeleriyle kaplı masasında yaptıklarının görülmesini tercih eder o, biliyorum. Ama aramızda kalsın, konuşmayı sevmem diyen Mustafa'nın ne hoş dillendiğine ben tanık oldum.

Fatih Erdoğan

Binbir Kitap: Hani şarkıcılara sorarlar ya, ne zamandan beri şarkı söylüyorsunuz, diye. O da bebekken çok güzel ağıldım, diye yanıtlar. Ben de soruyorum: Ne zamandan beri çiziyorsunuz?

Mustafa Delioğlu: Kendimi bildim bileli çiziyorum.

BK: Kendini ne zaman bildin, 18 yaşında mı?

MD: Hayır daha önce. Çok küçükken çizmeye başladım. Alfabenin, okuma kitabının resimlerine bakarak kopya etmeye çalışırdım. Onlar kadar güzel yapamadığım için kızırırdım.

BK: Zaten o zamanki alfabe resimleri o kadar güzel değildi galiba?

MD: Yok, Ramiz'in çizdiği, üzerinde Atatürk'le Ülkü'nün bulunduğu, iki renkli olan güzeldi.

BK: Canlı Alfabe vardı, hani Avusturyalı ressamın yaptığı, ben onu beğenirdim. Resimleri pırıl pırıldı.

MD: Ben de onu çok beğenirdim. 8-9 yaşlarında filandım. Onun renkleri çok hoşuma gitmişti.

BK: Boyan var mıydı?

MD: Yok canım, karakalem,.

BK: Peki, hani vardır ya, "Hiç unutmam çocukken dayım bana bir kutu boya getirdi, hayatım değişti..." gibi bir hikayen var mı?

MD: Yok canım, olmadı. İmkan yoktu zaten. Hem boya yoktu öyle bugünkü gibi. Hem de Erzincan'ın uzak bir köyü olduğu için böyle bir şey çok ekstra bir şey olurdu.

BK: Çocuğun resim yapması... Ne gerek var değil mi?

MD: Evet tabii, lüks.

BK: Yani o karalamalarını filan görüp de, "Sen ne güzel resim yapıyorsun," diyen olmadı, öyle mi?

MD: Resme çok meraklı olan bir öğretmenim vardı. İlkokulu bitirene kadar 2-3 öğretmen değişti. Bu meraklı olan öğretmenimin yıllar sonra haberini aldım. Benim yaptığım bir resim defterini hâlâ saklıyormuş. Yani bu olay on beş yıl önce.

BK: Hâlâ saklıyor mu?

MD: Bilmiyorum, Yaşıyor mu, onu da bilmiyorum. İşte o çok teşvik etti beni. İnsanın hoşuna gidiyor tabii. Neyse, yani sürekli çiziyordum.

BK: Peki bu özelliğin arkadaşlarınla aranda bir fark yarattı mı?

MD: Kesinlikle.

BK: Lehte bir fark mı?

MD: Tabii, yani biraz hayranlıkla baktıklarını hatırlıyorum.

BK: Peki, arkadaşlarının resim ödevlerini yaptığın oldu mu?

MD: Onu hatırlamıyorum, olabilir.

BK: Yani şu söylenebilir: Senin merakın baştan beri tutarlı olarak resimdi. En çok izlemekten hoşlandığın ders resimdi.

MD: Evet, kesinlikle resim. Çarşamba günleri resim dersi olurdu ve bu günler benim için çok özeldi. Zaten sürekli resim yapıyordum. En çok da Atatürk resimleri yapıp duruyordum, Kocatepe'de, İzmir'de, cephede...

BK: Bütün bunlar hep Erzincan'da değil mi? Kaç yaşma kadar ordaydın?

MD: 14. Sonra İstanbul'a geldim.

BK: Peki, benim portremi yap, diyenler olur muydu?

MD: Hayır, ama askerde oldu.

BK: Bu senin için bir avantaj mıydı?

MD: Felaket! Askerde ressam olmak felaket bir avantajdı. Erzincan'daydım.

BK: Askerliği kendi ilinde mi yaptın?

MD: Evet. Şanstı. Aslında doğuluğu batıya gönderirler ama, ben de öyle olmadı.

BK: Ama tabii ne de olsa sonuç olarak doğuda askerlik yapmış oldun.

MD: Evet. Hem Erzincan da olsa, gurbete gidiyormuşum gibi oldu, çünkü 7-8 yıl İstanbul'da kaldıktan sonra oraya gittim. İşte orada kimi nişanlısının resmini yaptırır, kimi

kardeşinin, daha çok nişanlılarınki. Tabii, bunun avantajları vardı, maddi olmasa da. Örneğin,

adam mutfakta çalışıyorsa yemeğin iyisini yiyebiliyordum.

BK: Eğitime çıkmıyorsun...

MD: Tabii, ressam olduğum için kışlada bir sürü iş yapardım. Tabela filan, ama eğitime çıkmadım. Selam vermeyi bile öğrenemedim.

BK: Kaç ay yaptın?

MD: 20 ay. Eğitimden sonra tanıdığım bir komutan bana torpil yapmış; Erzurum roket taburuna gönderdi. Orda da ressamlığım işe yaradı. Krokiler filan. Nişanlı resimleri, komutanların çocuklarının ödevleri yine vardı tabii.

BK: Sanatçıya itibar göstermişler ama, değil mi?

MD: Askeriyede böyle bir şey vardı, evet. Düşün o zaman pek iyi sayılmazdım. Gerçi ajansta çizgi film senaryolarına fon çalışmaları yapıyordum ama, deneyimsiz bir ressam sayılırdım. Bir gün askeriye de atletle çalışıyordum. Kendimce resim yapıyordum. Binbaşı girdi. Toparlanmak isteyince beni durdurdu. Sen ressam-

sın, devam et, dedi. Yani itibar vardı.

BK: Eh, para olmasa da itibar var galiba.

MD: Evet, galiba.

BK: Peki, askerlik bitti. Soma ne yaptın?

MD: Daha öncesine dönersek, yani hayata atılma dönemine. Malum şimdi yoksulluk edebiyatı yapmayalım... Hayatımı kazanmak zorundaydım. Bir ara ağabeyimin kasap dükkânında çalıştım, bu beni pek açmadı. Hediyelik eşya yapan biriyle çalıştım. Ona gravürlerden, röprodüksiyonlardan kopya ettiğim küçük yağlı boya resimler yapardım. Tabela filan yazdım. 1968'e kadar bu böyle sürdü. Şimdi anımsadığım, müthiş bir okuma açlığımın olduğu. Yazılı olan her şeyi okurdum. Bu beni hep besledi. Okula gitmeden önce babam okumayı öğretmişti. Önce dinlediğim halk masallarımız, sonra kitaplar: Battal Gazi, Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin, Karacaoğlan, Yunus Emre ve benzerleri. Ha bir de Kısas-ı Enbiyya. Hazırlayan: O. Duru. Yapı Kredi Yayınları. Küçük köy okulunun küçük kitaplığın-

da dünya çocuk klasiklerinin bir kısmı vardı. Özellikle anımsadığım, Pinokyonun tam çevirisi. Uzun zaman Pinokyo ile dolaşıp durdum. Kitabı ile değil, kendisiyle. Daha soma Türk yazarları Mahmut Esat, Yakup Kadri, Reşat Nuri, Hüseyin Rahmi, Peyami Safa, Kerime Nadir, tarihi romanlar, Evliya Çelebi, Sabahattin Ali, Sait Faik, Orhan Kemal ve diğer şimdi ismini sayamadığım yazar ve şairlerimiz. Ve derken işte müthiş keşfim PANAİT İSTRATİ. Hani şimdi moda bir söz var: "Bir kitap okudum hayatım değişti." İşte ben de İstrati'yi keşfettim, hayatım değişti. Onunla uzun yolculuklara çıktım. Tadı damağımda İstrati tiryakiliğimin. Tadı dama-

Türlerinin öncüleri...

Çocuklarınız için...

Aylık çocuk dergisi...

Abone olun, çocuğunuza okumayı sevdirelim.

12 sayı karşılığı yıllık abone bedeli

3.500.000 TL

(Abone olmak için sayfayı çeviriniz.)

Sizin için...

Elinizdeki dergiyi sevdiyseniz
ve size hep gelmesini
istiyorsanız, abone olun.

4 sayı karşılığı yıllık abone bedeli

1.900.000 TL

(Abone olmak için sayfayı çeviriniz.)

Kedi dostları için...

Kedileri ve hayvanları seven herkes için...

4 sayı karşılığı yıllık abone
bedeli 1.700.000 TL

(Abone olmak için sayfayı çeviriniz.)

KIRMIZIFARE ABONE FORMU

Kırmızıfare Dergisi'ne bir yıllık (12 sayı karşılığı) abonelik bedeli 3.600.000 liradır. Abone olmak için aşağıdaki yollardan biriyle ödemenizi yaptıktan sonra bu formu bize faksla veya posta ile gönderiniz.

Mavibulut Yayınları Yenicaşı Cad. 33 Ferah Ap. Galatasaray İstanbul.

Tel: 0212-252 63 75 Faks: 0212-244 08 60 mayibulut@superonline.com

Ödeme yapmak için:

1. Postaneden: Bu formu doldurduktan sonra bir postaneden posta çeki ile Kurumzifare Dergisi 127469 numaralı posta çeki hesabına yatırıp alındı belgesi ile birlikte formu bize gönderiniz veya fakslayınız.

2. **Bankadan:** Mavibulut Yayınları İş Bankası Beyoğlu Şubesi 1011-1298483 numaralı veya Yapı Kredi Beyoğlu Şubesi 1560185-1 numaralı hesaba yatırdıktan sonra bu formla birlikte ödeme dekontunu bize gönderiniz veya fakslayınız.

3. **Kredi Kartıyla:** Kredi kartı numaranızı ve son kullanma tarihini aşağıya yazıp bu formu bize gönderiniz veya faksalayınız.

	Visa		MasterCard		EuroCard		Son kullanna tarhi:
							/

Kredi kartı sahibinin adı soyadı, imzası:

Ödeme miktarı:.....TL

Abonenin adı soyadı:

Adresi ve telefonu:

Doğum günü, ayı, yılı:

Okuduğu okul:

Binbir Kitap ABONE FORMU

Kırmızıfare Dergisi'ne bir yıllık (4 sayı karşılığı) abonelik bedeli 1.900.000 liradır. Abone olmak için aşağıdaki yollardan biriyle ödemenizi yaptıktan sonra bu formu bize faksla veya posta ile gönderiniz.

Mavibulut Yayınları Yeniçarşı Cad. 33 Ferah Ap. Galatasaray İstanbul.

Tel: 0212-252 63 75 Faks: 0212-244 08 60 mavibulut@superonline.com

Ödeme yapmak için:

- 1. Postaneden:** Bu formu doldurduktan sonra bir postaneden posta çeki ile Kırmızıfare Dergisi 127469 numaralı posta çeki hesabına yatırıp alındı belgesi ile birlikte formu bize gönderiniz veya fakslayınız.
- 2. Bankadan:** Mavibulut Yayınları İş Bankası Beyoğlu Şubesi 1011-1298483 numaralı veya Yapı Kredi Beyoğlu Şubesi 1560185-1 numaralı hesaba yatırdıktan sonra bu formla birlikte ödeme dekontunu bize gönderiniz veya fakslayınız.
- 3. Kredi Kartıyla:** Kredi kartı numaranızı ve son kullanma tarihini aşağıya yazıp bu formu bize gönderiniz veya fakslayınız.

☐

Visa

☐

MasterCard

☐

EuroCard

Son kullanma tarihi

Kart No:

/

Kredi kartı sahibinin adı soyadı, imzası:

Ödeme miktarı:.....TL

Abonenin adı soyadı:

Adresi ve telefonu:

Kedi Dergisi ABONE FORMU

Kırmızıfare Dergisi'ne bir yıllık (4 sayı karşılığı) abonelik bedeli 1.700.000 liradır. Abone olmak için aşağıdaki yollardan biriyle ödemenizi yaptıktan sonra bu formu bize faksla veya posta ile gönderiniz.

Mavibulut Yayınları Yeniçarşı Cad. 33 Ferah Ap. Galatasaray İstanbul.

Tel: 0212-252 63 75 Faks: 0212-244 08 60 mavibulut@superonline.com

Ödeme yapmak için:

- 1. Postaneden:** Bu formu doldurduktan sonra bir postaneden posta çeki ile Kırmızıfare Dergisi 127469 numaralı posta çeki hesabına yatırıp alındı belgesi ile birlikte formu bize gönderiniz veya fakslayınız.
- 2. Bankadan:** Mavibulut Yayınları İş Bankası Beyoğlu Şubesi 1011-1298483 numaralı veya Yapı Kredi Beyoğlu Şubesi 1560185-1 numaralı hesaba yatırdıktan sonra bu formla birlikte ödeme dekontunu bize gönderiniz veya fakslayınız.
- 3. Kredi Kartıyla:** Kredi kartı numaranızı ve son kullanma tarihini aşağıya yazıp bu formu bize gönderiniz veya fakslayınız.

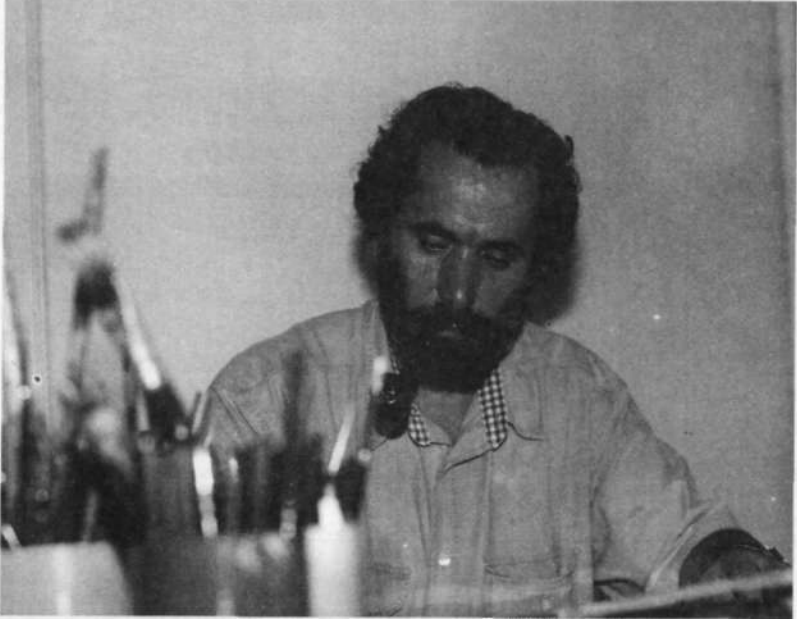
☐ Visa	☐ MasterCard	☐ EuroCard	Son kullanma tarihi
Kart No:			

Kredi kartı sahibinin adı soyadı, imzası:

Ödeme miktarı:.....TL

Abonenin adı soyadı:

Adresi ve telefonu:

ğında... Baragan'ın uzun düzlüklerinde dans eden, sonsuz insan dramının acı türküsünü söyleyen "Baragan'ın Devedikenleri"ni Can Yayınları'ndan desenleme şansını elde etmiştim. Sonra John Steinbeck tiryakiliğim. Cebimden eksik etmediğim Orhan Hançerlioğlu'nun "Düşünce Tarihi." O kitaplar cebe sığardı, Varlık Yayınları'nın cep kitapları. J. London, Gorki, Tolstoy, Dostoyevski, tüm klasikler. Yani bugünkü gibi kitaplar... Kitaplar... Yazarlar... Yazarlar ve sanatçılar ki yeryüzünün gerçek yalvaçları...

BK: Kaç yaşındaydın? Doğumun kaçtı?

MD: 1946, ama kafa kağıdına göre 20. Köyden nüfus memurluğuna haber gidene kadar 3 yıl geçmiş.

BK: Demek ki 19. Zaten o sırada askere gittin.

MD: Bu arada bir eğreti sergi de açtım. 1967'de Beyoğlu Galerisi'nde, şimdi yok. Hatta bir ressam vardı, Ali Demir. O çok teşvik etti. Sokakta sergi açıyordu, ama akademik çevre onu sokakta sergi açıyor diye beğenmiyordu. Benim gibi yap, diyordu, ama ben gelirim olmasını istiyordum. O buna karşıydı. Ressam ol, diyordu, bense maaş istiyordum. Bir reklam şirketine girdim. Ankara Reklam. Orda başladım. Çizgi-film fonları. Güzel bir işti. Amatör ruhla çalışıyorum. O ressam beni kınadı. Halt ettin, dedi. Aslında biraz

haklıydı, ressam olamadım. Çünkü resim yapamıyorum. İllüstrasyon vaktimi alıyor. İllüstrasyonu küçümsediğimden değil, memnunum. Sonra askere gidip geldim ve aynı ajansa girdim. 1975'e kadar sürdü. Bu arada Cağaloğlu'nda kapak yapmaya başladım. Kafamda bu vardı.

BK: İlk hangi yayınevi?

MD: Oluş Yayınevi vardı o

zaman. İlk kapağı ona yaptım

BK: Duruyor mu o kapak?

MD: Hayır, orijinali yok. Sonra beni en çok tanıtan, Ostrovski'nin Fırtına Çocukları için yaptığım kapak oldu. Çok beğenildi.

BK: Bu kapak sana başka kapılar mı açtı?

MD: Evet. Oda Yayınları ile tanıştım. Onlara çok kapak yaptım. O zamanlar kapak yaptırmak daha yaygındı. Şimdi başka yollar öğrendi herkes. Renoir'ı alıp kullanıveriyor. Ressama ne gerek var?

BK: Şimdi Can Yayınları yapıyor.

MD: Zaten ondan öğrendi herkes bu işi, Erdal Öz'den öğrendi. Söz buraya gelmişken, Erdal Öz'ün çocuk kitaplarına girmesiyle bize çok iş çıkmıştı. Arkadaş Yayınları...

BK: Yani Cem Yayınevi'nin Arkadaş Kitaplar dizisi...

MD: Evet. Truman Capote'un Para Dolu Damacana'sını resimledim. Çok güzel bir öyküydü. Dükkânın tezgâhı üzerinde, damacanadaki parayı kim gözleriyle doğru sayarsa ödül olarak para dolu damacanayı alacaktı. Öykü de güzel olunca keyifle resimlemiştim. Ama sonra yayınevlerinde çocuk kitabı furyası başladı. Metinleri beğenmemeye başladım. Hepsi birbirine benziyordu.

BK: Metni beğenmemek nasıl bir etki yapıyor?

MD: Resimlemek içimden gelmiyor. Güzel de olmuyor.

BK: Aslında bu pek profesyonelce değil, sanatçı tutumu, değil mi?

MD: Bence doğrusu bu, ama ne yazık ki para kazanmak için yapıyorsun. Aslında işin güzel yanı reddedebilmek, ben bu işi sevme-

dim, resimleyemem, diyebilmek. Ama ekmek parası...

BK: Belki belli bir noktadan sonra reddetme şansın artmıştır.

MD: Evet, ama metni seversen kalem, kağıdın üzerinde kayıyor.

BK: Bir gün buraya geldiğimde güzel bir resim yapıyordun. Çok beğenmiştim, nefisti. Ama sen onu beğenmiyordun ve atacağını söyledin. Ben duvarıma asabilirdim, öyle güzeldi ki.

MD: Bak, şu masamdaki resmi dördüncü kez yapıyorum. Benim içime sinmedi. İstedğim o değil. İllüstrasyon olmasına rağmen mutlaka resim tadı olmalı.

BK: Bu ne demek? İllüstrasyon resim değil mi zaten? Niye ayırıyorsun?

MD: İllüstrasyonun resimsel tadı olmayabilir. Örneğin bir fotoğrafa bakarak aynısını yaparsın ama resim değil illüstrasyon olur, yani aynısı olur, resim tadı olmaz. Diyelim suyu resimledim. Ben suyu görmeni değil, hissetmeni isterim. Yani suyu aynen göstermeye çalışmak yerine hissettirmek isterim. Suya benzemeyebilir, ama suyu

sana hissettirir.

BK: Sen kendin beğenmezsen resim olmamış oluyor. Ama şöyle bir çelişki var: O beğenmediğin resmi beğenmek zorunda değilsin aslında. Hangi yayınevine götürsen onu beğenir. Yani dört kere yapmadan da kabul edilebilirsin.

MD: Bu aslında psikolojik bir tavır. O resmi beğenmezsem, katli vaciptir diyorum.

BK: Ne yapıyorsun?

MD: Çöpe atıyorum.

BK: Senin çöp kutunu karıştırmalı öyleyse.

MD: Geçen bir arkadaş yaptı onu; buruşmuş kağıdı aldı düzeltip götürdü. Altına imzamı da istedi, ama atmadım. İmzalayacak olsam çöpe atmazdım zaten, dedim. Dedim ya psikolojik bir tavır; hemen yok etmek istiyorum.

BK: Yenisini yapmaya kendini mahkum etmek istiyorsun.

MD: Beğenmediğim resmi katletmekten zalimce bir zevk alıyorum.

BK: Burayı ne zaman açtın?

MD: 1975'te Çağaloğlu'na geldim. Grafik işler de yapıyordum o zamanlar. İllüstrasyon azdı. Sevimsiz işler; logolar filan. Ama aklım illüstrasyondaydı.

BK: Şimdi basardın.

MD: Evet, şimdi daha iyi şeyler yapmak istiyorum.

BK: Kitap?

MD: Evet, ama kaliteli.

BK: 22 sene Çağaloğlu. Bu süre içinde seni en çok zorlayan şey ne oldu?

MD: En çok basiretsiz, kitap okumayan yayımcılar beni zorladı. Görüşleri sınırlı, belli bir illüstrasyon tarzını aşamayan, yeniliklere açık olmayan, sadece satış düşünen. Bir de yayımcılarda şu var: Falanca'nın satıyor, biz de aynısını yapalım, bizimki de satсын.

BK: Hazır formüller yani.

MD: Evet, hazır formüller.

BK: Bu seni rahatsız ediyor, çünkü...

MD: Çok rahatsız ediyor.

BK: Çünkü, sana şunu mu diyorlar: Şu renkleri kullan, filan?

MD: Örneğin, canlı renkler kullan, diyor. Bir iş canlı renkler gerektiriyorsa kullanılır tabii, çok da güzel işler çıkabilir, ama pastel renklerle de çok güzel bir illüstrasyon olabilir. Ama pastel renkler kullanılmış bir resim onlar için güzel değil. Canlı renklerle yapılmış kötü bir illüstrasyon güzel onlar için.

BK: 22 sene boyunca mutlaka bir gelişme olmuştur. Nereye doğru gidiyor?

MD: Olumluya. Giderek özgürleştim. Biraz tanındığım için artık reddedebiliyorum.

BK: Bu, senin fırça ile ve kaleminle elde ettiğin bir özgürlük. Bir şey daha var: İnsanların bilgisayar yanlış algılamalarından kaynaklanan bir şey. Sanki resmi artık bilgisayar yapıyormuş gibi. Sanki sanatçıya gerek kalmamış gibi. Oysa o da sonuçta insanın kullandığı bir alet, fırça gibi, kalem gibi.

MD: Tabii, örneğin bir kitap var. Bilgisayarda boyamış. Renkler net, temiz. Orda bir yararı var, ama ruh yok, hacim yok, düz renkler.

BK: Ama bu çözülebilir. Program geliştirilebilir, ama sanatı yapan yine de insan.

MD: Tabii, ressamı iyi iş çıkarır, değilse çıkaramaz. Ne kullanırsa kullansın. Ama yanlış anladılar. Hatta bir yayımcı bunu bana söyledi: "Bilgisayar aldık, bütün işleri o yapacak, sana artık ekmek yok." Başka bir yayıncı da bir CD almış, içinde işte bilmem kaç bin tane hazır çizilmiş resim varmış. Diyor ki, bundan soma ressam kullanmayacağız. İşte diyelim ki öyküde eşek resmi gerekiyor. Hemen

CD'den eşek resmini alıp kullanacaklarmış.

BK: Şu söylenebilir: Demek ki, bundan sonraki bütün eşekli öykülerdeki eşekler aynı olacak.

MD: Evet aynen. Herhalde öyle olacak.

BK: Aslında *zerdüz palan ursan eşek yine eşektir...* değil mi?

MD: Yayımcılar öyle işte... Ama bazı yayımcıları ayırıyorum.

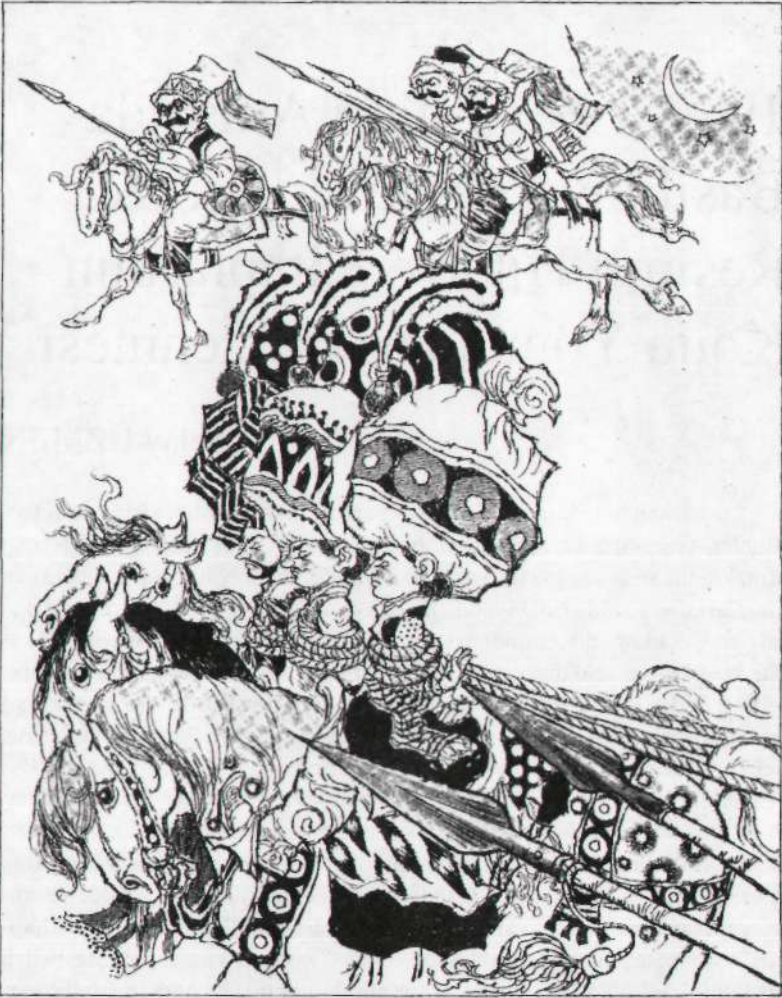
BK: Tabii... İyi eşekler var.

MD: Ama onlar da eşek sonuçta...

BK: Evet, işin şakası bir yana, aslında hikâye yine aynı. Bir zamanlar insanlar kalemle yazıyordu. Soma daktilo makinesini kullanmaya başladılar. Ama yazılan şeyin özü değişti mi? Romancının yazdığı roman değişti mi? Değişmedi. Yazan yine insan, makineler birer araç sadece. Bilgisayar da öyle. Peki bunca yıl bu alanda çalıştın. Yaşadığın unutulmaz bir anı...

MD: Bir gün bir telefon aldım. Tanımadığım bir adam. Yaşlıca. Çağaloğlu'na gelmiş. Ama adresim telefonum yok. Beni arıyor. Önüne gelene soruyor. Rastlantıyla beni tanıyan biriyle karşılaşip telefonumu öğreniyor ve beni arıyor. Yaşlıym, bulamam, gel beni filanca yerden al, dedi. Gittim buldum. Birlikte atölyeme geldik. İsteddiği şu: Hz. Muhammed'in hayatını resimletmek istiyor. Bu daha önce yapılmış bir şey ama hepsinde yüzü kamufle edilmiştir. Gösterilmez. Bu adamın istediği açık açık resimlenmesi. Elinde de bir takım kağıtlar var. Hz. Muhammed'in yüzünün gerçek tasviri olduğunu iddia ediyor, o tasvire göre çizilmesini istiyor. Yapamam, dedim. Israrlı. Resimlerin o şekilde çizilmesini özellikle istiyor. Uzun süre olurdu olmazdı derken zaten o sıralar elim dolu olduğu için konuyu sonraya bıraktım. Gitti. Aradan birkaç ay geçti. Ben adamı unuttum bile. Bir gün bir polis geldi kapıma. Koluma girip, karakola gidiyoruz, dedi. Aldı mı beni bir korku. Soruyorum, polis karakolda öğrenirsin, diyor. Aklımdan bin türlü şey geçiyor yine de bir anlam veremiyorum. Adam ise aklıma bile gelmiyor. Komiser bana bir isim söylüyor. Tanıyor muyum, diye soruyor. Önce tanımıyorum, soma hatırlıyorum: O adam. Benim telefonumu kaybetmiş, adresim de yok. Karakola başvurmuş. Beni bulsunlar diye. Bir mektup ve içinde bir miktar para. Resimleri yapmaya başlamamı istiyor. O gün yaka paça karakola götürülürken ne kadar korktuğumu anlatamam.

BK: Sonra?

MD: Sonra adama bu işi yapamayacağımı anlattım, parasını da geri yolladım. Bir daha da ses çıkmadı.

BK: Bundan sonrası için ne düşünüyorsun? Aynı şekilde devam mı? Başka bir şey mi? Yani en çok yapmak istediğin şey ne olabilir?

MD: En çok arzu ettiğim şey çok entellektüel yayımcılarla çalışmak, ama parası olan yayımcılarla tabii.

BK: Parasız entellektüeller olsa?

MD: Orası kolay. Yani şakası bir tarafa, kaliteden anlayan insanlarla çalışmak istiyorum. Sağlıklı düşünebilen. Anlayabilen. Söylediklerime, tercihlerime saygı duyan.

1970-1993 Yılları Arasında Basılmış Türkçe ve İngilizce Resimli Hikâye Kitaplarının Konu Yönünden İncelenmesi

Selay UZMEN

İnsan hayatının ayrılmaz bir parçası olan kitaplar, kişiye yeni tecrübeler, yaşantılar kazandırırken, birçok yönden gelişmesine de yardımcı olmaktadır. İnsanlar küçük yaşlardan itibaren edebiyatın bir parçası olan kitaplarla iç içedir. Edebiyatla ilk tanışma genellikle çocukluk yıllarına rastlar. Çocukluk döneminde edebiyatla ilgili olarak atılan temeller ne kadar kuvvetli ve sağlam olursa, ileriki yıllarda da edebiyatla olacak birliktelik o kadar kuvvetli olacaktır. Çocuğun küçük yaşlardan itibaren karşılaştığı kitap türleri çok çeşitlidir. Okuyacağı kitap türü çocuğun ilgilerine, gelişim düzeyine, cinsiyetine, yaşına bağlı olarak değişiklik gösterir. Bebeklik döneminden itibaren özellikle okulöncesi dönemde, henüz okumayı bilmeyen çocuklara sunulan ilk kitap türü resimli kitaplardır.

Resimli kitaplar, diğer çocuk kitaplarına göre daha çok göze hitap ederler. Hikâye, resimler sayesinde daha güçlüdür ve aynı şekilde resimler yazarın sözlerinden, yani hikâyeden yararlanır. "Resimli hikâye kitapları"nda, metnin resimlere ihtiyacı vardır. "Resimli kitaplar"da ise belirli bir konu yani hikâye bulunma zorunluluğu yoktur. Kitapta, resimler metinden daha fazla yer almaktadır. Bir metin bulunuyorsa bile, bunun bir hikâye olma zorunluluğu yoktur.

Resimli kitapların küçük çocukların hayatlarındaki, yaşantılarındaki önemi çok büyüktür. Resimli kitapların küçük yaşlardan itibaren çocuğun yaşantısına girmeleri pek çok yönden çocuğun gelişimine olumlu katkılarda bulunur. Kitapların çocuklara kazandırdığı en önemli kazanç, çocukların ilk tanıdığı tür olduğu için, ilk kitap sevgisini aşlamaları ve ilk edebi ve estetik temelleri kazandırmalarıdır.

Çocuklara sunulacak olan resimli kitaplar yoluyla kazandırılacakların etkili olabilmesi için, resimli kitapların belirli özelliklere sahip olması ge-

Selay Uzman Hacettepe Üniversitesi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü, Araştırma görevlisidir. Bu yazı, Uzman'ın 1993 yılında yaptığı bilim uzmanlığı tezinden yola çıkarak Nisan 1994'te TÜYAP Ankara Kitap Fuarı'nda sunulan bildirisinin metnidir.

rekmedir. Çocuklara kitap sevgisi, okuma alışkanlığı kazandırmak için kitap seçimine önem verdiğimiz gibi, kitabın hazırlanma aşamasında da dikkat edilmesi gereken pek çok husus vardır. İstenilen hususlar doğrultusunda hazırlanan kitaplar, hem yetişkinler hem çocuklar tarafından beğenilecek ve istenilecektir. Dikkat edilmesi gereken özellikler genel olarak "Fiziksel Özellikler", "Resimlendirme Özellikleri" ve "İçerik Özellikleri" olarak gruplayacak olursak, kitaplardaki Konu Özelliklerini İçerik Özellikleri dahilinde incelememiz gerekmektedir.

RESİMLİ HİKÂYE KİTAPLARINA AİT KONU ÖZELLİKLERİ

Resimli hikâye kitabının "konusu," içinde ne olduğuyla ilgilidir. İyi bir konu çekicidir. Okuyucu hikâyeyi okurken ya da dinlerken daha sonra ne olacağını öğrenmek istediğinden, konu merak uyandırır. İyi bir konu, çocuğun mantığını geliştirir. Konuda, olayları birbirine bağlayan nedensel ilişkiler vardır. Resimli kitaplarda konular birbirinden farklılıklar gösterir. Bir ya da birkaç çözümlenecek problem, birbirine paralel ilerleyen konulardır. Konu, basit ya da karmaşık olsa da, olaylar mantıklı bir şekilde birbiriyle bağlantılı olmalıdır.

Her edebiyat ürünü gibi, resimli hikâye kitaplarında da giriş, gelişme, sonuç bölümleri vardır. Ancak bu bölümler diğer çocuk kitaplarına göre daha kısa ve basit olabilir. Ayrıca resimli kitapların geniş kısmını resimler oluşturduğu için, resimler de metin kadar önemlidir. Resimler metnin anlatamadığı kısımları okuyucu ya da dinleyiciye anlatabilmektedir. Metin kendi başına okuyucuya bir şey ifade edemeyebilir, ancak resimle birlikteken konu ortaya çıkar ve daha kolay anlaşılır.

Resimli hikâye kitaplarındaki konunun çatışmalara, zıtlıklara ya da problemlere ihtiyacı vardır. Çocuklar kahramanların yenecekleri engelleri • olmasını, yatıştırılacak mücadelelerin olmasını, kazanmak için zor amaçlarının olmasını isterler. Kitabın konusunda bir doruk noktası bulunmalı ve sonunda da kesin bir sonuç bulunmalıdır.

Konu zengin olmalıdır. İyi inşa edilmeli ve güvenilir olmalıdır. Konu orijinal ve taze ise daha makbuldür. Seçilecek olan konunun, çocuğu sürükleyecek kadar ilginç, izleyebileceği kadar basit ve ilgisini çekecek kadar karmaşık olmasına, çocuğun sonradan ne olacağını öğrenmesi için okumaya devam etmek istemesine ve olayların fantazi olsa bile mantıklı olmasına önem verilmelidir. Konu çocuğa yanlış bilgiler vermemeli, çocuğu gereksiz endişelere sürüklememelidir. Çocuk, içinde yanlış bilgiler olan kitabın konusunun sağlıklı olduğunu bilmeden, olumsuz yönde etkilenecektir. Bu yüzden kitabın yazarı, hikâyeyi oluştururken, seçeceği ve işleyeceği konunun çocukta olumlu etkiler yaratmasına dikkat etmelidir.

Konu üzücü, acı gerçeklerden oluşmuş olsa bile, bu çocuğun yaşına, gelişim düzeyine, duygusal durumuna göre, hafifletilerek, çocuğu üzme-

den, kırmadan yani olumsuz etkiler bırakmadan verilmeli ve bu tip hikâyeler yoluyla çocuk yavaş yavaş hayata hazırlanmalıdır.

Kitapta seçilen konuların, çocukların yaş grubuna uygun olması ve yaşantıları ile ilgili olması yerindedir. Yazar her şeyden önce çocukların ilgi duyacağı konuları işlemelidir. Konular genellikle eğlendirici ve dinlendirici nitelikte olmalıdır. Ayrıca, çocukları düşünmeye yöneltmeli ve onların bir takım görüşler kazanmalarını sağlamalıdır. Çocuklara sağlam ve gerçekçi inanışlar aşılayacak konulara ağırlık verilmelidir.

Konu seçiminde çocukların ruhsal özelliklerinin yanında, ulusal kültür değerlerinin, toplumun benimsediği ahlak kurallarının, gelenek ve göreneklerin göz önüne alınması gerekir. Kitapların çocuklarda, doğayı, yaşamayı sevdirep, olduğu gibi gösterecek; düşünmeye yöneltecek; din ve ırk üstünlüğü, kadercilik gibi ön yargıları işlemeyecek; çocuk düşüncesinin somuttan soyuta, yakın çevreden uzağa doğru geliştiğini dikkate alacak; güvenme, sevmeye, iyilik, güzellik, cesaret, hoşgörü, sorumluluk, gerçekçilik duygularının gelişimine yardımcı olacak; bağımlılığı arttırmayacak; acıma, korku, dehşet, kin, kahramanlık, fedakarlık gibi konuları abartmayıp, iyi ve yerinde kullanacak özelliklere sahip yayınlar olması gerekir.

Konular ciddiden komiğe, gerçekçiden hayali olana ve hattâ bunların karışımı olana kadar değişebilir. Önemli olan fikir ve duyguların çocuğun dünyasını yansıtmasıdır. Hazırlanan kitaplarda çocukların dış dünyaya ait bilgileri, tecrübeleri ve sözcük bilgileri göz önünde bulundurulmalıdır.

Çocukların değişik yaşlarda, tüm gelişim alanlarına göre ilgi duydukları değişik konular vardır. Bu ilgi alanlarına bağlı olarak her yaş düzeyindeki çocuk için kitaplarda belirgin konu ve özellikler bulunabilir. Okulöncesi dönemdeki çocuklar için hikâyeler, kısa ve anlaşılır olmalıdır. Konular; hayvanlar, çocuklar, evler, makineler, insanlar, oyuncaklar hakkında olabilir. 3-7 yaş çocukları için popüler konular; trenler, dükkân ve satıcılar gibi günlük objelerin dünyası ve daha dramatik olan ve değişik ülkeler gibi çocuğun bilinci arkasında yatan tecrübe ve karakterlerle ilgili olabilir. Bunun dışında, hayvan hikâyeleri, başka ülkelerde yaşayan çocuklar gibi konulara da ilgi duyarlar. Mevsimler, tohumdan bitkilerin nasıl büyüdüğü, hayvan bakımı, vahşi hayvanlar, kuşlar ve bir mikroskobun altında görülebilecek canlılar gibi bilimsel konular da ilgi çekici olabilir.

Resimli hikâye kitabı hazırlayan yazarın, hitap edeceği çocukların yaşlarını, gelişim özelliklerini, ilgi ve isteklerini göz önüne alarak, bu özellikler doğrultusunda hikâyenin konusunu oluşturması gerekmektedir. Hikâyenin içeriği mantıksız, tutarsız, yanlış olmamalıdır.

ARAŞTIRMA

Son yıllarda Türkiye’de ve dünyanın çeşitli ülkelerinde resimli hikâye kitaplarına ilginin arttığı gözlenmektedir. Ancak bu kitapların uygun özel-

likleri taşıyıp taşımadıkları tartışılmaktadır. Yabancı ülkelerde yayınlanmış olan resimli hikâye kitaplarına bakıldığında, kitapların çocukların değişik ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte oldukları görülmektedir. Oysa Türkçe resimli hikâye kitaplarına bakıldığında, kitapların genellikle aynı konular etrafında toplandığı ve sayı açısından yetersiz oldukları düşünülmektedir. Okulöncesi dönem çocuklarının merak ettiği ve ilgi duydukları birçok konunun Türkçe kitaplarda ele alınmadığı gözlenmektedir. Yapılan bu araştırma da, Türkiye'de yayınlanan resimli hikâye kitaplarının, konu yönünden yetersiz olup olmadığını saptamak amacıyla planlanmış ve uygulanmıştır.

Araştırma, 1970-1993 yılları arasında yayınlanmış olan Türkçe ve İngilizce resimli hikâye kitapları ile yapılmıştır. Kitaplar, özel ve resmi anaokullarından, kütüphanelerden, piyasadan ve özel koleksiyonlardan elde edilmiştir. 125 tane Türkçe ve 125 tane İngilizce resimli hikâye kitabı olmak üzere toplam 250 kitap incelenmiştir. Araştırmaya alınan resimli hikâye kitapları hakkındaki bilgiler "Kitap Kayıt Formu"na kaydedilmiştir. Daha sonra, kitaplarda işlenmiş olan konu ya da konular belirlenmiştir. Bu konular "Genel Konu" ve "Alt Konu"lara göre gruplandırılmıştır. Her konu grubunun, kaç kitap tarafından işlenmiş olduğu saptanmış ve "genel" ve "alt" konulara göre tablolar hazırlanmıştır. Örneklemi oluşturan kitaplara ait genel ve alt konu listesi aşağıda görülmektedir. Buna göre, önce genel konu, daha sonra da alt konular gösterilmiştir.

1. Doğa - Çevre	d. Özürlülük
a. Doğa Olayları	5. Sosyal İlişkiler
b. Mevsimler	a. Yardımlaşma
c. Doğa	b. Arkadaşlık
d. Uzay ve Gökyüzü	c. Olumsuz İlişkiler
e. Çevre Sorunları	d. Sosyal İlişkiler
2. Ben	e. Meslekler
a. Ben ve Çevrem	f. Haberleşme
b. Çocukluk - Oyun	g. Dünya Ülkeleri
c. Okul - Çalışmak	6. Aile - Ev
d. Sorumluluk	a. Aile Bireyleri
—e. Başarma ve Güven	b. Ev
f. Giyim - Giysiler	7. Kavramlar
g. Olumlu Duygular	a. Kavramlar - Genel
h. Olumsuz Duygular	b. Zaman Kavramı
3. Hayvanlar	c. Ölüm Kavramı
a. Hayvanların Genel Özellikleri	8. Eğlence
b. Hayvan Sevgisi - Bakımı	9. Taşıtlar - Trafik
4. Sağlık - Vücudumuz	10. Din-Allah
a. Sağlık - Genel	11. Makineler
b. Beslenme	12. Cumhuriyet
c. Cinsellik	

BULGULAR ve TARTIŞMA

Araştırma süresince incelenen resimli hikâye kitaplarının genel ve alt konularına göre dağılımlarının incelendiği tablolar aşağıda görülmektedir.

Tablo 1'de Genel Konuların Türkçe ve İngilizce resimli hikâye kitaplarına göre dağılımları incelenmiştir. Tabloda, genel konuların listesi yer almaktadır. Bu konuların Türkçe ve İngilizce kitaplara göre dağılımlarına bakıldığında, Türkçe kitapların Doğa-Çevre (%63.08), Sağlık-Vücudumuz (%55.26), Taşıtlar-Trafik (%66.67), Din-Allah (%66.67) ve Cumhuriyet (% 100.00) konularını daha fazla oranda işlenmiş olduğu görülmektedir. Ben (%65.22), Hayvanlar (%50.82), Sosyal İlişkiler (%52.69), Aile-Ev (%71.43), Kavramlar (%56.82), Eğlence (%68.75) ve Makineler (%80.00) konularının da İngilizce kitaplar tarafından daha yüksek oranda işlenmiş olduğu belirlenmiştir. Son yıllarda Türkiye'de Doğa-Çevre, Sağlık-Vücudumuz konularına verilen önemin artmasıyla bu bilincin resimli

Tablo 1: Genel Konuların Türkçe ve İngilizce Resimli Hikâye Kitaplarına Göre Dağılımı (Ankara, 1993)

Konu	TÜRKÇE KİTAP		İNGİLİZCE KİTAP		TOPLAM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
DOĞA - ÇEVRE	41	63.08	24	36.92	65	100.00
BEN	32	34.78	60	65.22	92	100.00
HAYVANLAR	30	49.18	31	50.82	61	100.00
SAĞLIK - VÜCUDUMUZ	21	55.26	17	44.74	38	100.00
SOSYAL İLİŞKİLER	44	47.31	49	52.69	93	100.00
AİLE - EV	8	28.57	20	71.43	28	100.00
KAVRAMLAR	19	43.18	25	56.82	44	100.00
EĞLENCE	5	31.25	11	68.75	16	100.00
TAŞITLAR - TRAFİK	4	66.67	2	33.33	6	100.00
DİN - ALLAH	4	66.67	2	33.33	6	100.00
MAKİNELER	1	20.00	4	80.00	5	100.00
CUMHURİYET	1	100.00	0	0.0	1	100.00
TOPLAM	210	46.15	245	53.85	455	100.00

X²=4.28, P>0.05

hikâye kitaplarına da yansımış olduğu görülmektedir. Ancak, Türkçe kitapların Ben, Hayvanlar, Sosyal İlişkiler, Aile-Ev, Kavramlar, Eğlence ve Makineler gibi okulöncesi çocuklarının çok ilgisini çeken konuları daha az oranda işlemiş oldukları gözlenmektedir. Türkçe kitaplar arasında Din-Allah konusu ile ilgili olan kitapların İngilizce kitaplara göre daha fazla sayıda oldukları belirlenmiştir. Ancak araştırmada incelenen kitaplarda din konusu; savaş, düşmanlık, vahşet, fakirlik, hırsızlık gibi olumsuz duygu

ve ilişkilerle birlikte işlenmiş olduğundan, çocukta bu konuyla ilgili bilgilerin olumsuz etkiler yaratabileceği düşünülmektedir. Baxter (1985), yetenekli yazarlar tarafından dinle ilgili yazılmış olan iyi kalitede çocuk kitaplarının her zaman bulunamadığını belirtmiştir. Çocuğun günlük yaşantısının bir parçası olan dinle ilgilenen kaliteli çocuk kitaplarına ihtiyaç olduğunu, bu kitapların da dinin hayatın normal ve olumlu bir parçası olarak sunulması gerektiğini savunmuştur. Bu konunun çocuk üzerinde olumlu etkiler yaratması ve çocuğun Allah konusundaki merakını giderebilmesini sağlamak için, kitaplarda "din"in hayatın normal ve olumlu bir parçası olarak sunulması yararlı olacaktır. Eğlence ve Makineler gibi konuların da Türkçe kitaplar arasında az sayıda işleniyor oldukları gözlenmektedir. Okulöncesi çocuklarının oldukça ilgisini çeken bu konuların da Türkçe kitaplarda daha çok işlenmeleri gerekliliği düşünülmektedir. Cumhuriyet konusunun sadece bir tane Türkçe kitap tarafından işlenmiş olduğu saptanmıştır. Bu kitap, Atatürk'ün hayatı ve Cumhuriyet'in kurulmasıyla ilgili bilgiler veren ve okulöncesi yaş çocuklarına hitap eden uygun bir kitaptır (Yurdunu Seven Çocuk, Yazar Serpil Ural). İngilizce kitaplarda bu konunun işlenmemiş olmasının sebebinin de, araştırma süresince bu konuyu işleyen kitaplarla karşılaşmamış olmasından, yabancı ülkelerde Cumhuriyet'in toplum içinde yerleşmiş olan bir konu olmasından ve bazı ülkelerde zaten Cumhuriyet yönetiminin olmamasından kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Oğuzkan (1983), çocuk yayınlarında ele alınan konuların genellikle eğlendirici ve dinlendirici nitelikte olması gerektiğini savunmuştur. Ancak, yabancı dilde basılmış kitapların, içindeki bilgileri eğlendirici bir üslupla, ya da eğlence ile ilgili bir konuyla sunarken, Türkçe kitapların, içindeki bilgileri daha çok didaktik bir şekilde sundukları gözlenmektedir. Bu yüzden Türkçe resimli hikâye kitaplarının okuyucu ve alıcı tarafından daha çok beğenilmesi için, eğlence öğelerinin daha çok kullanılması gerektiği düşünülmektedir.

Tablo 2'de "Doğa-Çevre" genel konusuna ait alt konuların dağılımları görülmektedir. Buna göre, Türkçe kitapların Doğa Olayları (%70.00), Mevsimler (%75.00), Doğa (%56.67) ve Çevre Sorunları (%75.00) alt konularını daha çok işlemiş olduğu belirlenmiştir. Bunun nedeninin de, son yıllarda Türkiye'de bu konulara daha çok önem verilmesinden dolayı olduğu düşünülmektedir. Doğal yapının korunması, çevrenin temiz tutulması, gürültünün önlenmesi gibi "çevreci" konuların çocuklara küçük yaşlardan itibaren sunulması, bu konuda bilinçlendirmeyi arttıracaktır. Bruner (1978) de, çocuk kitaplarının çevre bilincini geliştireceğine inanmaktadır. Uzak ve Gökyüzü ile ilgili Türkçe kitapların oranının İngilizce kitapların oranına göre daha düşük olduğu görülmektedir. Erdoğan (1989) araştırmasında, 1985-87 yılları arasında, Türkiye'de basılmış olan çocuk kitaplarının konusal analizlerini yaptığında, uzak konusunun kitaplarda

Tablo 2: "Doğa - Çevre" Genel Konularına Ait Alt Konuların Türkçe ve İngilizce Resimli Hikâye Kitaplarına Göre Dağılımı (Ankara, 1993)

Konu	TÜRKÇE KİTAP		İNGİLİZCE KİTAP		TOPLAM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
DOĞA - ÇEVRE	7	70.00	3	30.00	10	100.00
MEVSİMLER	9	75.00	3	25.00	12	100.00
DOĞA	17	56.67	13	43.33	30	100.00
UZAY - GÖKYÜZÜ	2	40.00	3	60.00	5	100.00
ÇEVRE SORUNLARI	6	75.00	2	25.00	8	100.00
TOPLAM	41	63.08	24	36.92	65	100.00
						X ² =1.191, P>0.05

yer almadığını saptamıştır. Uzak ve Gökyüzü gibi, çocukların çok merak ettikleri ve daha çok bilgi edinmek istedikleri bir konunun Türkçe kitaplarda daha çok işlenmesi gerektiği düşünülmektedir. Doğa-Çevre genel konusu ile ilgili az sayıda İngilizce kitapla karşılaşılmış olmasının nedeni de, yapılan araştırma süresince bu konuyu işlemiş olan kitaplarla karşılaşmamış olmasındandır.

Tablo 3'te "Ben" genel konusuna ait alt konuların Türkçe ve İngilizce resimli hikâye kitaplarına göre dağılımlarına bakıldığında, Türkçe kitaplar tarafından Okul-Çalışmak (%55.56) ve Olumsuz Duygular (%85.71) alt konularının, diğer alt konuların da İngilizce kitaplar tarafından daha çok işlenmiş olduğu belirlenmiştir. Toplumumuzda okul ve okumaya verilen önem böylece resimli hikâye kitaplarına da yansımıştır. Düşmanlık, kin, nefret gibi olumsuz duygularla ilgili alt konunun Türkçe kitaplarda daha çok işlenmiş olduğu görülmektedir. Sofuoğlu (Gönen) (1979) araştırmasında çocuk yayınlarında acıma, iyilik, korku, dehşet, kin, kahramanlık, fedakarlık gibi konuların abartılmaması, iyi ve yerinde kullanacak özellik -

Tablo 3: "Ben" Genel Konusuna Ait Alt Konuların Türkçe ve İngilizce Resimli Hikâye Kitaplarına Göre Dağılımı (Ankara, 1993)

Konu	TÜRKÇE KİTAP		İNGİLİZCE KİTAP		TOPLAM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
BEN ve ÇEVREM	1	20.00	4	80.00	5	100.00
ÇOCUKLUK - OYUN	3	18.75	13	81.25	16	100.00
OKUL - ÇALIŞMAK	5	55.56	4	44.44	9	100.00
SORUMLULUK	1	16.67	5	83.33	6	100.00
BAŞARMA - GÜVEN	0	0.0	9	100.00	9	100.00
GİYİM - GİYİMLER	4	50.00	4	50.00	8	100.00
OLUMLU DUYGULAR	12	37.50	20	62.50	32	100.00
OLUMSUZ DUYGULAR	6	85.71	1	14.29	7	100.00
TOPLAM	32	34.78	60	65.22	92	100.00
						X ² =6.123, P<0.05

lere sahip yayınların yararlı olacağını belirtmiştir. Özçivelek (1991) de, çocuk kitaplarında acı, korku, terör, kin, nefret, düşmanlık gibi duygulara yer verilmemesi gerektiğini savunmuştur. Bu tip konularla ilgili olan kitapların çocuğu olumsuz yönde etkileyebileceği unutulmamalıdır. Bu yüzden Olumsuz Duygularla ilgili konulara kitaplarda yer verilmemesi gerekmektedir. Bunun yerine, çocuğu olumsuz yönde etkilemeyecek, çocuğu hayatın gerçeklerine hazırlayacak ve olumsuz olan bazı diğer duygularla nasıl başedebileceğini gösterecek kitapların yayımlanması daha doğru olacaktır. İngilizce kitapların Ben ve Çevrem (%80.00), Çocukluk ve Oyun (%81.25), Sorumluluk (%83.33), Başarma-Güven (%100.00), Giyim-Giyisiler (%50.00) ve Olumlu Duygularla (%62.50) ilgili konuları Türkçe kitaplara oranla daha çok işlenmiş oldukları belirlenmiştir. Bu konularla ilgili Türkçe kitapların daha çok sayıda yayımlanmalarının yararlı olacağı düşünülmektedir.

Tablo 4'te Hayvanlar genel konusunun Türkçe ve İngilizce resimli hikâye kitaplarına göre dağılımları görülmektedir. Buna göre, hayvanlarla ilgili genel bilgiler veren Hayvanlar-Genel alt konusunun Türkçe kitaplarda daha çok işlenmiş olduğu (%52.00) belirlenmiştir. Bu, genellikle Türkçe resimli hikâye kitaplarında, hayvanlarla ilgili konuların sıklıkla işlendiğinin gözleniyor olmasındandır. Hayvan Sevgisi ve Bakımı ile ilgili olan

Tablo 4: "Hayvanlar" Genel Konusuna Ait Alt Konuların Türkçe ve İngilizce Resimli Hikâye Kitaplarına Göre Dağılımı (Ankara, 1993)

Konu	TÜRKÇE KİTAP		İNGİLİZCE KİTAP		TOPLAM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
HAYVANLAR-GENEL	26	52.00	24	48.00	50	100.00
HAYVAN SEVGİSİ-BAKIMI	4	36.36	7	63.64	11	100.00
TOPLAM	30	49.18	31	50.82	61	100.00
						X ² =0.367, P>0.05

alt konunun ise İngilizce kitaplarda daha çok işlenmiş olduğu (%63.64) görülmektedir. Hayvanlara duyulması gereken ilgi ve sevginin öneminin İngilizce kitaplarda daha çok işlenmiş olmasının, yabancı ülkelerde bu konuya daha çok önem verilmesinden kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir. Stewig (1988), hayvanlar hakkındaki kitapların, çocukların hayvanlara karşı duydukları hayranlıktan dolayı en yaygın çalışmalar arasında olduğunu belirtmiştir.

Tablo 5'te Sağlık-Vücutumuz genel konusunun alt konularına ait dağılımları verilmiştir. Beslenme (%64.71), Cinsellik (%100.00) konularının Türkçe kitaplarda, Sağlık-Genel (%55.56) konusunun İngilizce kitaplarda daha çok işlenmiş olduğu, Özürlülük konusunun da her iki grupta da eşit

Tablo 5: "Sağlık - Vücudumuz" Genel Konusuna Ait Alt Konuların Türkçe ve İngilizce Resimli Hikâye Kitaplarına Göre Dağılımı (Ankara, 1993)

Konu	TÜRKÇE KİTAP		İNGİLİZCE KİTAP		TOPLAM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
SAĞLIK-GENEL	8	44.44	10	55.56	18	100.00
BESLENME	11	64.71	6	35.29	17	100.00
CİNSELLİK	1	100.00	0	0.0	1	100.00
ÖZÜRLÜLÜK	1	50.00	1	50.00	2	100.00
TOPLAM	21	55.26	17	44.74	38	100.00
						X ² =1.615, P>0.05

oranda işlenmiş olduğu görülmektedir. İngilizce kitaplar arasında Beslenme konusunun az oranda işlenmiş olması, bu konuyla ilgili kitaplara az rastlanılmış olabileceğinden kaynaklanmıştır. Cinsellik ilgili olan sadece 1 tane Türkçe kitaba rastlanılmıştır. Bu kitap da yabancı dilden Türkçe'ye çevrilmiş olan bir kitaptır (Ali ve Ayşe, Yazar Dr. Sten Hegeler). Kitaplarda, cinsellik, üreme, cinsiyetler arasındaki farklılıklar gibi konuların işlenmesinin, okulöncesi dönem çocuklarının bu konu ile ilgili meraklarını gidermek için, yararlı olacağı düşünülmelidir. Özürlülük ile ilgili kitaplara her iki grupta da eşit oranda rastlanılmıştır. Çocuklara okulöncesi dönemden itibaren, kendilerinden farklı yapı ve özellikte olan özürlü kişiler hakkında bilgi vermek, bu kişilerin özellikleri, özürleri hakkında açıklamalar yapmak, özürülerin hor görülmemesi gerektiği ve onların da toplumun bir parçası olduklarını vurgulayacak olan resimli hikâye kitaplarına Türkiye'de daha çok yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Tablo 6'da Sosyal İlişkiler genel konusunun alt konulara göre dağılımları incelendiğinde, Türkçe kitapların Olumsuz İlişkiler (%66.67) ve Dünya Ülkeleri (% 100.00) ile ilgili konuları İngilizce kitaplara göre daha çok işlemiş oldukları belirlenmiştir. İngilizce kitapların ise Yardımlaşma (%57.69), Arkadaşlık (%63.64), Sosyal Çevre (%58.82) ve Meslekler (%60.00) alt konularını Türkçe kitaplara göre daha çok işlemiş olduğu saptanmıştır. Haberleşme alt konusunun da her iki grupta eşit oranda işlenmiş olduğu görülmektedir. Yardımlaşma ve Arkadaşlık gibi sosyal konular, çocukların bu konu ile ilgili daha fazla bilinçlenmelerine yardımcı olacaktır. Bu yüzden Türkiye'de yayımlanan kitaplarda bu konulara ağırlık verilmesi yararlı olacaktır. Düşmanlık, kin, savaş, hırsızlık, küçük düşürmek, alay etmek gibi zararlı ve olumsuz ilişkilerle ilgili konuların Türkçe kitaplarda oldukça çok işlendiği görülmektedir. Henüz bu tip ilişkileri yaşamamış olan okulöncesi dönem çocuklarına, olumsuz ilişkilerin sunulması, çocuğun sosyal, duygusal ve kişilik gelişimlerine zararlı etkiler yapabilecektir. Türkçe kitaplarda bu tip olumsuz konulara yer verilmeme-

Tablo 6: "Sosyal ilişkiler" Genel Konusuna Ait Alt Konuların Türkçe ve İngilizce Resimli Hikâye Kitaplarına Göre Dağılımı (Ankara, 1993)

Konu	TÜRKÇE KİTAP		İNGİLİZCE KİTAP		TOPLAM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
YARDIMLAŞMA	11	42.31	15	57.69	26	100.00
ARKADAŞLIK	8	36.36	14	63.64	22	100.00
OLUMSUZ İLİŞKİLER	12	66.67	6	33.33	18	100.00
SOSYAL ÇEVRE	7	41.18	10	58.82	17	100.00
MESLEKLER	2	40.00	3	60.00	5	100.00
HABERLEŞME	1	50.00	1	50.00	2	100.00
DÜNYA ÜLKELERİ	3	100.00	0	0.0	3	100.00
TOPLAM	44	47.31	49	52.69	93	100.00

X²=2.374, P>0.05

si gerektiği düşünülmektedir. Dünya Ülkeleri konusunun sadece Türkçe kitaplar tarafından işlenmiş olduğu, ancak bu kitapların hepsinin de yabancı dilden tercüme edilmiş olduğu belirlenmiştir. Çocukların ilgisini çeken dünya ülkeleri ve insanlarını tanıtan kitapların Türkiye'de daha çok sayıda yayımlanmaları gerekmektedir.

Tablo 7'de Aile-Ev genel konusuna ait alt konularla ilgili dağılımlar görülmektedir. Buna göre, alt konulardan Aile Bireyleri (%36.84) ve Ev (% 11.11) ile ilgili konuların Türkçe kitaplarda İngilizce kitaplara göre daha az oranda işlenmiş olduğu belirlenmiştir. Aile bireylerinin kimler olduğu ve bu kişiler arasındaki ilişkileri ele alan kitapların, çocukların sevmesevilmeme, ait olma ve güven ihtiyaçlarını karşıladıkları bilinmektedir. Özellikle bu yaş çocuklarının hayatlarında çok büyük bir rol oynayan aile ile ilgili kitaplara daha çok yer verilmesi gerekmektedir. Evin bölümleri, ev çeşitleri, evlerin nasıl yapıldığı vb. gibi konuların da çocukların çok ilgisini çektiği gözlenmektedir. Ancak Türkçe kitaplar arasında bu konularla ilgili çok az sayıda kitaba rastlanılmıştır. Ayrıca ailelerde boşanma, ayrı yaşama, anne baba kavgaları, alkol kullanma, aile bireylerinden birinin ölümü, hapiste olması, uzun süreli ayrılıklar gibi sorunların da yaşanabileceği düşünülerek, kitaplar yoluyla çocuklara bu problemlerin üstesinden

Tablo 7: "Aile-Ev" Genel Konusuna Ait Alt Konuların Türkçe ve İngilizce Resimli Hikâye Kitaplarına Göre Dağılımı (Ankara, 1993)

Konu	TÜRKÇE KİTAP		İNGİLİZCE KİTAP		TOPLAM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
AİLE BİREYLERİ	7	36.84	12	63.16	19	100.00
EV	1	11.11	8	88.89	9	100.00
TOPLAM	8	28.57	20	71.43	28	100.00

P>0.05

gelme yollar gösterilmelidir. Bunun yanında bir evden diğerine taşınmak gibi bir yaşantı içinde olan bir çocuğun endişelerini paylaşmak ve bununla ilgili kaygılarını azalmak için de kitaplar kullanılabilir. Bu yüzden Türkiye'de bu konularla ilgili olan daha çok sayıda kitap yayımlanması yararlı olacaktır.

Tablo 8'de, Kavramlar konusunun kitaplara göre dağılımları görülmektedir. Buna göre, renk, sayı, büyüklük, ağırlık, benzerlik, zıt kavramlar gibi çeşitli kavramlarla ilgili kitapların yer aldığı Kavramlar Genel konusunun İngilizce kitaplarda (%64.71) daha yüksek oranda işlenmiş oldukları belirlenmiştir. Saat, gün, hafta, ay, yıl gibi zamanla ilgili olan kavramlar, takvim, saat gibi zamanı ölçen araçlarla ilgili konular Zaman Kavramı alt konusu adı altında toplanmıştır. Bu konunun her iki grupta da eşit oranda işlenmiş olduğu, ancak Türkiye'de yayımlanan kitaplarda bu konuyla ilgili kitaplara daha çok yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Ölüm kavramının Türkçe kitaplarda daha çok işlenmiş olduğu (% 100.00) belirlenmiştir. Stewig (1988), ölümün çocuk kitaplarında yeni kabul edilir

Tablo 8: "Kavramlar" Genel Konusuna Ait Alt Konuların Türkçe ve İngilizce Resimli Hikâye Kitaplarına Göre Dağılımı (Ankara, 1993)

Konu	TÜRKÇE KİTAP		İNGİLİZCE KİTAP		TOPLAM	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
KAVRAMLAR-GENEL	12	35.29	22	64.71	34	100.00
ZAMAN KAVRAMI	3	50.00	3	50.00	6	100.00
ÖLÜM KAVRAMI	4	100.00	0	0.00	4	100.00
TOPLAM	19	43.18	25	56.82	44	100.00
						X ² =2.665, P>0.05

bir konu olduğunu, bugün ölüm hakkında birçok çocuk kitabı bulunduğunu belirtmiştir. Ailedeki birinin ölümü, bir hayvanın, bir bitkinin ölümü ya da yakın çevrede bulunan birinin ölümü gibi bir olayla karşılaşan okulöncesi dönem çocuğu ölümü merak edecek ve hakkında daha çok bilgi edinmek isteyecektir. Bu yaş çocuklarına soyut gelebilecek ölüm konusunu, basit bir dille, anlaşılır bir şekilde açıklamak yararlı olacaktır. Bu konunun uygun bir şekilde işlenmiş olduğu sadece bir tane Türkçe kitaba rastlanılmıştır (Çiçeğin Ömrü, 1991, Yazan: Serpil Ural.) Bunun dışında bu konuyu işleyen kitaplarda ise ölüm, bir kişinin savaş sırasında, vahşi bir şekilde öldürülmesi, hırsızlık yapan birinin öldürülmesi, kurnazlık yapan birinin ölümü gibi olaylar yoluyla işlenmesi çocuk üzerinde olumsuz etkiler yaratabilecektir. Ülkemizde yayınlanan resimli hikâye kitaplarının "Ölüm" kavramını çocuğa uygun bir şekilde sunması ve bu konulara daha çok yer verilmesi gerekmektedir.

SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Araştırmanın sonucunda, İngilizce resimli hikâye kitaplarının ele alınan birçok genel ve alt konuyu Türkçe resimli hikâye kitaplarına göre daha yüksek oranda işlenmiş olduğu ve konularını daha eğlendirici ve detaylı yollarla sunmuş olduğu belirlenmiştir. Türkçe resimli hikâye kitaplarının da, belirlenen genel ve alt konuları İngilizce kitaplara oranla daha az işlemiş olduğu ve bazı konuların çocuk üzerinde olumsuz etkiler yaratarak sunulmuş oldukları saptanmıştır. Resimli kitap yazarlarının kitaplarında ele alacakları konuları, çocukların yaş, ilgi, ihtiyaç ve gelişim düzeyleri doğrultusunda, çocuk üzerinde olumlu etkiler bırakarak sunmaları yararlı olacaktır. Yazarlar çağımızın değişen koşullarını, toplumun değer yargılarını, gelişen teknolojiyi, okullarda uygulanan eğitim programlarını takip ederek hikâyelerini bu hususlar doğrultusunda oluşturmalarıdır. Yazarlar çocukların belli yaşlarda, belli konulara ilgi duyduklarını göz önüne alarak, değişik yaşlardaki çocuklar için farklı konularla ilgili kitaplar sunmalıdır. Çok küçük yaş çocuklarına daha çok yakın çevreleriyle ilgili obje ve insanlarla ilgili basit hikâyeler oluştururken, daha büyük yaştaki çocuklar için de, tanımadıkları, bilmedikleri olay, kişi ve objelerle ilgili konular sunulabilir. Yazarlar çocukların kendilerine ait problemleri olabileceğini düşünerek, bu tür konuları da ele alabilmelidir. Kendisiyle aynı problemleri olan bir karakterle ilgili hikâyeyi okuyan çocuk, rahatlayacak ve bunun üstesinden gelme yolunu keşfedecektir.

Çocuk kitabı yazarları işledikleri konunun, çocuklar üzerinde olumsuz etkiler yaratıp yaratmayacağını düşünmelidir. İçinde olumsuz ilişki ve duygulara yer veren kitapların çocukları etkileyip, üzebileceği unutulmamalıdır.

Okulöncesi yaş grubu çocuklarına seslenen resimli hikâye kitaplarının konularının didaktik bir şekilde değil, çocukların ilgisini çekerek, eğlendirici, dinlendirici bir üslûpla sunulmaları gerekmektedir. Böylece çocuk daha çok kitap okumak için teşvik edilmiş olacaktır.

Okulöncesi dönem çocuklarının gelişimleri açısından büyük yararları olan resimli hikâye kitaplarının önemi yetişkinlere de hissettirilmelidir. Anne babalar, öğretmenler çocuklara iyi kalitede kitaplar seçebilmek için, iyi bir kitabın özellikleri ve çocuğun gelişimi hakkında da fikir sahibi olmalıdır. Genellikle yetişkinlerin çocuklara kitap alırken sadece kapağına ve resimlerine bakarak aldıkları gözlenmektedir. Yetişkinler seçecekleri kitapları almadan önce mutlaka okumalı ve çocuğa olan uygunluğuna karar vermelidir.

Arbuthnot, M. H., Sutherland, Z., (1972). **Children and Books**. Scott - Foresman and Company, Illinois.

Burns, P. C, Broman, B. L., Lowe, A. L., (1971). **The Language Arts in Early Childhood Education**. Rand McNally and Co., Chicago, U. S. A.

Devrimci (Künyeli), H., (1993). "İlkokul 5. Sınıf Çocuklarında Okuma Alışkanlığının İncelenmesi". Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Erdoğan, F., (1989). "1985-87 Yerli Çocuk Yazını Ürünlerinin Konusal ve Sosyal Analizi". Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Glazer, J. /., (1986). **Literature For Young Children**. Charles E. Merrill Publishing Co., U. S. A.

Gönen, M., (1988). "Anaokuluna Giden Dört-Beş Yaş Çocuklarına Resimli Kitaplarla Yapılan Eğitimin Dil Gelişimine Etkisinin İncelenmesi". Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Oğuzkan, F. A., (1983). Çocuk Edebiyatı. Emel Matbaacılık San., 3. basım, Ankara.

Ozcivelek, L., (1991). "Türkiye'de İllüstrasyonlu Çocuk Kitapları". Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi, Bilkent Üniversitesi, Grafik Tasarım Bölümü, Ankara.

Sofuoğlu (Gönen), M., (1979). "Anaokullarına Giden 5 ve 6 Yaş Çocuklarının Seçilmiş Resimli Kitaplar Hakkında Beğenilerinin İncelenmesi". Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ankara.

Stewig, J. W., (1988). **Children and Literature**. Houghton Mifflin Company, U.S.A.

Tuncer, N., (1987). "Günümüzde Çocuk Kitaplarının Sorunları". Çocuk Yayınları Sempozyumu, Bildiriler. Sevinç Matbaası, Ankara.

Uzmen, F. S., (1993). "1970-1993 Yılları Arasında Basılmış Türkçe ve İngilizce Resimli Hikâye Kitaplarının Konu Yönünden İncelenmesi". Yayınlanmamış Bilim Uzmanlığı Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Gülten Dayıoğlu'nun Eserlerinde Folklorik Öğeler

Nabey Önder

Teknolojinin ve ona bağlı olarak iletişim araçlarının büyük boyutlarda gelişmiş olması, yazarlık mesleğini de çok daha ciddi, çok daha önemli bir duruma getirmiştir.

Dünya'nın, hiç de bilinmeyen bir ucundaki önemli bir olayın anında dünyanın diğer ucundaki insanların izleyebildiği günümüzde, her gönlünden geçen, "Ben yazarım," diye ortaya çıkamamaktadır. Yetişen her çocuk, her genç yeni seçenekler aramak durumundadır. Onun için okuduğu eserlerde yeni yaşam biçimleri, yeni olgular, yeni çözüm yolları, yeni bulgular arar. Bunları bulamadığında eser ona hiçbir şey vermez.

Okuyucusuna bir şey veremeyen yazar da bir yerde sıkışır kalır. Yeni arayışlara girer. Gelecek için yeni seçenekler üretmeye çalışır.

Yaşam; fosilleşmiş bir hayat tarzı değildir. Her yeni gün, hayatın yeni bir başlangıcıdır. Statik değil, dinamik.

O nedenle, yazar da okuyucusuna daima geleceğe yönelik yeni tarzlar, yeni seçenekler sunmak durumundadır.

Her yazar doğduğu, yetiştiği, geliştiği toplumun bir aynasıdır. Her ne kadar yazarlığın bir özelliği, kendi içgüdüsel duygularını yeni yaşam biçimi, yeni çözüm yolları, yeni bakış açıları ile okuyucusuna sunma ise de, bunda en önemli etken çevre ve toplumdur.

"Çevre ve toplum" denilince ilk akla gelen, toplum olur.

Yazarlığın en önemli esin kaynağı olan folklorun tanımına geçmeden önce, kısaca folklorun oluşumundan bahsedelim.

İnsanoğlu, dünyaya gözlerini açtığı ve kendini bilmeye başladığı günden beri, çevresindeki olaylara çözüm yolları arayıp bulmak istemiştir. Yeni gereksinimler inançları, gereksinimler gelenek ve görenekleri doğurmuştur.

Yıldırım çarpması, gök gürlemesi, şimşek çakması gibi birçok göksel olay, rüya, ölüm gibi birçok ruhsal ve biyolojik durum, insanların bir düşünce ve inanca götürmüştür. Bu düşünüş ve inanç sonunda bir arayışa yönelmiştir. Başlangıçtaki bireysel arayışlar, insanların cemaat halinde yaşamaya başlamaları ile toplumsal nitelik kazanmıştır. Aynı konuda benzer şeyler düşünen insanlar belli kurallar getirmişlerdir. İlk toplumsal çekirdeği oluşturmuşlardır.

Buna göre, şimdi folklorun tanımını:

"Tarih boyunca aşamalar halinde, evrimleşen, etkileşen, değişen halkın yaşamını inceleyen bir bilim dalı," olarak yapabiliriz.

Tanımı biraz daha açarsak; folklor bir toplum kültürüne ait gerek maddi, gerek manevi kültürlerini araştırıp, yöntemlerine göre saptayan ve bunlarla ilgili genel konu ve kurallara varmak isteyen bir bilimdir. Masallar, efsaneler, türküler, maniler, destanlar, ağıtlar, deyimler, atasözleri, bilmece, tekerlemeler gibi söz sanatları, doğumdan ölüme kadar çeşitli gelenekler, inançlar, halk oyunları, halk müziği, halk giysileri, süs eşyaları, çanak, çömlek, bakraç, güğüm, kaşık, halı, kilim, sicim, heybe, kolan, oya, kese, çevre, uçkur, yazma gibi el sanatları ile ilgili maddi eşyalar ve toplumsal yaşamı düzenleyen mali, idari, hukuki, inanç ve pratiklerden oluşan manevi olgular, folklorun alanına giren konulardan bazılarıdır.

O halde engin deneylere sahip folklor verileri bir yazar için, bir sanatçı için önemli bir dayanak ve hareket noktasıdır diyebiliriz.

Folklorik verilere dayanan bir yazar, bir sanatçı, ne kadar aksi düşünülürse düşünülün, halk tarafından beğenilmekte ve kabul görmektedir.

Halka yönelik düşünsel birikimden yoksunluk, yazarı, sanatçıyı kısırlaştırır. Bu da, yazarın, sanatçının etkilediği çocuğun, gencin öz kaynaklarından uzaklaşmasına neden olur. Öz kaynaklar ömürlü birikimlerdir. Ömürlü birikimlere dayanılarak yapılacak eserler okurlar tarafından, izleyici tarafından beğeni görmektedir.

Ayrıca öz kaynaklara dayanılarak yapılacak eserler, bu eserlerden yararlanacak gençlerin düşünce felsefesini, kendi kişiliğinde toplayan gençler olacaktır.

Gülten Dayıoğlu'nda eserlerinin birçoğunda öz kaynaklara yönelmiştir.

Eserlerinde işlemek istediği olayları irdelerken masa başı yazarlığı yapmak yerine araştırma yazarlığına yönelmiştir. Prof. Dr. Meral Alpay'la yapmış olduğu söyleşide bunu kendisi de ifade etmektedir. Almanya'ya çalışmaya giden işçilerimizle ilgili *Geriye Dönenler* adlı kitabını yazarken "İki yıl Türkiye'de köy, kasaba, büyük kent, gecekondu vb, kesimlerde geriye dönenleri araştırdım," diyerek gözleme dayanan araştırmacı yazarlığını da belirtmektedir.

Gözleme dayanan araştırmacı yazarlıkta folklorcuların deyimini ile elektrikli süpürge yöntemi uygulanır. Yani gözlediği halk kesiminden aldığı tüm bilgileri mülakat metodu ile ya da gözlem metodu ile toplar. Sonra işine yarayanları ayıklar alır.

Gülten Dayıoğlu'nun birçok kitabında bu yöntemlendirilmiş bilgilerin sıkça kullanıldığını görmekteyiz.

Şimdi bunların irdelenmesine geçelim.

Dört Kardeşiler adlı kitabın 1. bölümü bir tekerleme ile başlıyor:

Akşam oluyor...
Güneş batıyor...
Evli evineee...
Köylü köyüneee...
Tilki inineee...
Evi olmayan sıçan deliğine...
Akşam oluyooooor...

Azat Kuşu adlı eserinde de;
"Azat buzat, beni ahrette gözet!" (s.7-11) tekerlemesi ile devam ediyor.
Çocuklar boş zamanlarında sayışarak çeşitli çocuk oyunları oynarlar.
Dört Kardeştiler adlı kitabında bolca çocuk oyunu ve sayışma bulmak mümkündür.

Bunlara birkaç örnek verelim;
Halka olan çocuklar körebe oynamaya karar verirler. Sayışmaya başlarlar;

"Han kapısından girdim içeri,
Adamlar oturmuşlar dört köşeli
Endo mendo güzeli,
Güzellerin içinde en güzeli (s. 19)

"Inne minne,
Ucu düğme,
Çalama bardak,
Gümüşlü bardak,
Aradan sen çıkçan...(s. 19)

Ooo makara
Kalk gidelim yukara
Yukar bize dar geldi
Yaptıralım bir oda
Aya bak yıldız bak
Şu güzelim kıza bak...(s. 19-20)

"Eveleme develeme
Tazi tuzi
Merkez kızi
Nereye gitti?
Yazıya gitti
Ne zaman gelecek?
Yazın gelecek
Yazılalım dizilelim

*Şu köşeye büzülelim
Ancık boncuk
Kerevete sen gir, sen çık...(s.20)*

*"Çak çaka çak çak
Ebeme de bak bak
Bak hele bak bak...(s.21)*

Çocuklar oyun oynarken sayıştıkları gibi, bir iş yaparken de sayışılar. Söğüt ağacından dilli düdük yaparlarken ağaç kabuğunun kavlayabilmesi için sayışılar;

*"Gav gav gav gavladı
Bizim söğüt ağladı
Söğüdüm kavlaşıverdi
Söğüdüm ağlayıverdi...(s.23)*

İlk eserlerinden *Fadiş'te* kız çocuklarına evcilik oynatıyor. Longuz oynatıyor. Dayıoğlu'ndan aktarıyorum;

"Longuz, küçük büyük herkesin sevdiği bir oyundur. Toprağa çizilen dairenin ortasına bir hayvan boynuzu konurdu. Ebe boynuzun başında dururdu. Ötekiler arkada otururlardı. Ellerindeki kaydırak taşlarıyla boynuzu daireden dışarıya fırlatmaya çalışırlardı. Longuz, daireden fırlayınca ebe, onu yerine koyup, el taşıını almaya gelen oyuncuyu yakalardı. Yakalanan ebe olurdu." (Fadiş, s.90)

El verme de folklorik bir uygulamadır. Bir mesleğin bir aile tarafından devam ettirilmesi, o ailenin "ocak." olması ile vasıflandırılır. Ocaklarda mesleği bilen kişi kendisinden sonra o mesleği devam ettirecek aile ferdi-ne sağlığında mesleğini öğretir ve ona el verir. Öldükten sonra kendisine el verilen kişi bu mesleği devam ettirir. Boğazı ağrıyanların boğazını ova-rak iyi etmek, kız çocuklarının kulak memelerini ağrısız delmek, kırık-çı-kıkların çeşitli kocakarı ilaçları ile sarılarak iyi edilmesi, başı ağrıyan, di-şi ağrıyan ve her türlü hastalıkların muska ile tedavisi bu tür ocaklarda ya-pılır. El vermek sureti ile nesilden nesile ocak devam eder. Gülten Dayı-oğlu bu gelenekleri de eserlerinde işlemiştir.

Dört Kardeşiler adlı kitabında köyün Marzı Nine'si kulak memesi delmektedir. Kızına da el vermiştir. Kendisi öldükten sonra bu mesleği kı-zı devam ettirecektir. (s.43)

Ben Büyüyünce adlı kitabı tümüyle böyle bir ocak üzerine kurulmuş-tur.

Nalbant Nuri sınıkcıdır. Onun babası da....

Nalbant Nuri'nin dedesi Kadir Ağa Ayıngacıların oğlunun attan düşerek kırılan bacağını sarmıştır. Fakat kırılan bacak yanlış kaynamıştır. Yeniden kırılıp yapılmıştır. Ancak kemik ete battığından bacağı yara olmuş ve hastanede kesilmiştir.

Bacağı kesilen çocuğun babası tüfeği kaptığı gibi sınıkçının kapısına dayanmıştır. Bacağını vurayım derken sınıkçı Kadir Ağa'yı öldürmüştür. Böylece kan davası başlamıştır.

Kitap tümüyle bu konu üzerine kurulmuştur. Ocak, şifa dağıtım derken kan davasının başlamasına ve nesiller boyu birçok insanın ölmesine, yerinden yurdundan olmasına neden olmuştur.

Halk tıbbını da işlemeyi ihmal etmemiştir Dayıoğlu...

Ben Büyüyünce adlı kitabında sürekli ağlayan çocuğun derdine derman aranmaktadır.

Kulağı ağrıyan çocuğun tedavisi için -Dayıoğlu'ndan aktarıyorum- *"Kulağın içine süt sağarsın göğsünden. Ana sütü iyi gelir. Burnu tıkanınca da burun deliklerine süt sağmalısın. Hemen açılır. Çocuk rahat rahat solumaya başlar."* (s.17)

Ayrıca karnı ağrıdığı takdirde -Dayıoğlu'ndan aktarıyorum- *"Bir kahve kaşığı çörek otu yağı içir. Geçirtir de ağrıyı alır. Daha da geçmezse, tarhana lapası yap, üstüne nane kurusu ek, ılık ılık karnına sar. Tavada kepek kavurup tülbente çıkılarak göbeğinin üstüne koyarsan da ağrı diner. Anason, akbaşı otları kaynatıp sularını içirmek de iyidir, karın ağrısına. Öksürürse sırtına yılanmış bal sür. Üstüne karabiber ek. Kızıştırır da öksürüğü keser. Kandilden bir beze gaz bulaştır. Onu da sırtına sar. Öksürüğe o da iyi gelir,"* demektedir. (s. 17)

Kızamık çıkaran çocuğun ateşinin düşürülmesi ve bir an evvel iyi olması için de;

"Ayaklarını, avuçlarını sirke ile ovdular. Yangını alsın diye patates dilimleyip, tülbent ile alnına sardılar, ağzına pekmez akıtmaya çalıştılar." (*Ben Büyüyünce* s.47)

Düğün geleneği de folklorik öğelerden birisidir.

Gülten Dayıoğlu onu da işlemeyi ihmal etmemiştir.

Dört Kardeştiler adlı kitabında sünnet düğününü işlemiş. Sünnet karyolası kurulmuş, sünnet çocuğunu yatırmıştır. Karyolaya çevresine özgü fıstık ve paralar attırılmış. "Çevresine özgü" diyorum çünkü; bazı yörelerde buğday-para, bazı yörelerde üzüm-para, bazı yörelerde de şeker-para atılmaktadır.(s,48)

Tunadan Uçan Kuş'ta Behram'ın Gülfidan'la (Safiye Sultan) evlenmesi de tümüyle Türk düğün geleneğine göre işlenmiştir. Kız isteme, söz kesme, söz kesildikten sonra şerbet içme, damadın kayınpederin elini öpmesi, nişan, çeyiz verme, üç gün üç gece süren düğün, nikah kıyma, gerdek

gecesinde geline yüzgörömlüğü verme, gelinin al duvak giyinmesi, tümüyle bize yabancı olmayan, Anadolu'nun herhangi bir köyünde, kasabasında uygulanan düğün geleneğinin aynısıdır.

Bir çocuğun doğumundan itibaren, diş çıkarması, sünnet olması, okula başlaması, okulu bitirmesi, gençlik çağına girmesi, askere gitmesi, evlenmesi, iş kurması, işe başlamak için törenler düzenlemesi, ölmesi, cenaze töreni düzenlenmesi, kısaca doğumdan ölüme hayatın bütün aşamalarında bir sürü kurallar, törenler, oyunlar, hep folklorun öğeleri arasındadır.

Doğum sonrası lohusa kadına çok dikkat edilir. Çünkü bir sürü sıkıntı, problem lohusanın başına püsküllü beladır. Tabii bütün bunlar şeytan işidir. Çünkü şeytan, lohusanın etrafında kırk gün dolaşır. Lohusayı ya da etrafındakileri yok etmek için fırsat kollar. Bu olaya "al basması" denir. Dayıoğlu, al basmasını da işlemiş. (*Ben Büyüyünce*, s. 12)

Çocuğa isim koyma da bu kurallardan bir tanesidir;

"Oğlanın adını koyacağım, dedi. Sonra okumaya girişti. Bir süre okudu, bebeğe üfledi... Ağzını torununun kulağına yaklaştırp: Adın Ereğ, Ereğ, Ereğ diye seslendi üç kez. Daha sonra ekledi: Adını ben koydum, iyi günler görürsün."(*Ben Büyüyünce*, sh. 8)

Diş çıkarmanın da bir töreni vardır;

Çıkan ilk diş çocuğun ağzında gören çocuğa gömlek alır.

"Bak hele ana, ilk diş ilk kez sen gördün. Gömlek hazırla oğluna," (*Ben Büyüyünce* s.23)

Diş çıkarmakla kalınmaz. Konuya komşuya diş hediğı verilmesi gerekir.

Ben Büyüyünce'de, bu tören de çok ayrıntısıyla işlenmiştir

Dayıoğlu'ndan aktarıyorum:

"Ereğ'i sofranın bezinin bir kısmına oturtular. Başını, yüzünü temiz bir tülbentle örttüler. Kocamış ebelerden biri, dua ederek başından aşağıya avuç avuç pişmiş buğdaydan serpti. Tülbenti çektiklerinde Ereğ, şaşkın şaşkın çevresine bakmıyordu. O sırada önüne bir tepsi sürdüler. Tepsinin içinde makas, kalem, çekiç ve bir çıkın da toprak vardı. İnanişaya göre çocuk, tepsideki kalemi alırsa okumuş bir adam olacak, toprağı alırsa çiftçi, makası alırsa terzi, çekici alırsa zanaatkar olacaktı. Sofranın çevresine dizilenler, soluklarını tutmuş, Ereğ'in tepsiye el uzatmasını bekliyorlardı." (s.24-25)

Bir, bir buçuk yaşına gelmiş çocuk yürümekte güçlük çekiyorsa yürümesi için de törenler düzenlenir. Buna "köstek kesme" denir.

Dayıoğlu'ndan aktarıyorum:

"Oğlanın ayağı nazardan kösteklenmiş besbelli. İkide bir düşmesi

bundan. köstek keseyim bari' dedi. Bir Cuma öğle ezam okunurken, çocuğu alıp camiye götürdü. Avlunun bir köşesine dikildi. Ayak bileklerini iple birbirine bağladılar. Bir yandan da okuyup üflüyordu. Çocuğun cebine kağıtlı şeker doldurmuş, eline de allı yeşilli bir fırıldak vermişti. Camiye gelirken komşusunun beş yaşındaki oğlunu da yanına almıştı. Okuması sona erince çocuğa döndü.

'Erek'in ayağındaki ipi kestiğinde, sen onun cebindeki şekerle elindeki fırıldak alacaksın. Hem de hiç arkana bakmadan koşu koşu kaçacaksın!'

Komşu çocuk tetikte bekliyordu. Nine, ezan sona ererken, belindeki kuşağın arasından çıkardığı çakıyla Erek'in ayak bileklerini bağlayan ipi kesti. O sırada komşu çocuğu da Erek'in cebine soktu elini, şekerleri avuçladı. Sonra da fırıldakı çekip aldı. Babasının tahtadan oyarak yaptığı göz alıcı bir fırıldaktı bu, Erek onu döndürdüğü pek keyifleniyordu.

Erek, şaşkınlığı geçince yumruklarını sıkarak, 'gagalayımı vey, fiyıldakımı vey...' diye bağıra çağıra komşu çocuğunun peşinden koşmaya başladı. Nine sevinçle ellerini çırpı. Töreyi, gerektiği gibi uygulamaktan doğan dirlikle Erek'in peşine takıldı." {Ben Büyüyünce sh.34-35)

Ayrıca Fadiş'te askere giden gençler için yapılan davullu-zurnalı uğurlama törenlerini hiçbir katkı yapmadan, otantik olarak işlemiş. (Fadiş s.96)

Fadiş'te. el sanatlarının inceliklerini de işlemiştir.

Dayıoğlu'ndan aktarıyorum:

"Saçlık, renkli boncuklardan yapıldı. Köyde her kızın bir saçlığı vardı. Varlıklı kızların saçlıkları el büyüklüğünde olur, renk renk boncuklarla süslenirdi. Yoksul kızların saçlıkları ise, iki parmak eninde olur, mavi-kırmızı boncuklarla örülürdü."(Fadiş, s.126)

Söz sanatlarından mani söylemeyi de ihmal etmemiş:

Ramazan davulcusu köyde mani söyleterek halk toplatıyor;

Her küpecik küpecik,
Yağdan, baldan küpecik
Yağ olmazsa bal olsun,
Ev sahibi sağ olsun.

Ev sahibi evde misin?
Evde değil, dağda mısın?
Dağda yılan kışlasın,
Allah çocuklarını bağışlasın.

Ambar altında tazıyım,

*Molla beyin kızımı,
Çağırın gelin Ayşe'yi
Gelin edeyim Maşa'yi.*

*Tenarından menarından,
Baklavanın kenarından
Altı okka pekmez,
Sepetimiz boş gitmez.*

(Fadîş, s. 114-115)

Halk geleneklerinin, folklorun çeşitli öğelerinin gözlem yoluyla tesbiti ve yazar tarafından eserlerinde kullanılmasına güzel örnekler bunlar. Ancak incelemenin derinleştirilmesi, örneklerin arttırılması, kümelenendirilmesi, her kümenin özellikleri tanımlanarak Dayıoğlu'nun araştırılması gerekmektedir. Ben sizlere yalnızca Dayıoğlu'nun folklor araştırmaları açısından da incelenmeye değer olduğunu göstermeye çalıştım.

Kitap Kuşu

Bu sayfalarımızda yalnızca yeni çıkan kitapları tanıtmaktan çok, bizce önerilebilir olan kitapları değerlendirmeyi amaçlıyoruz. Henüz çocuk kitaplarının hareketli bir piyasası olmadığından, okurlarımızın yalnızca bu ay, ya da son üç ay içinde çıkan kitaplarla ilgilenip, öncekileri unutmaya lüksü pek yok, çünkü nice güzel kitap yeterince duyurulmadan geride kalıyor. Kitaplarla ilgili bilgi verirken fiyatlarını özellikle yazmadık, çünkü üç ayda bir çıkan dergimizde bu fiyatların güncel kalabilmesi zor. Ama dergimize telefon ederek hem bilgi alabilir, hem de bu kitapları hangi kitapçılardan elde edebileceğinizi öğrenebilirsiniz.

Binbir Kitap Bilgi Merkezi:

Tel: 0212-252 63 75

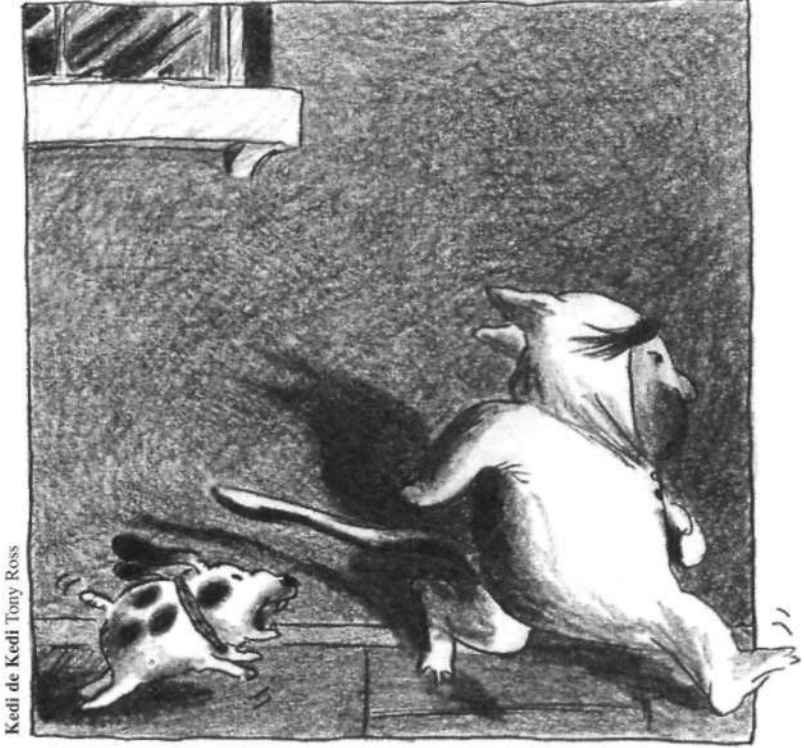
mavibulut@superonline.com

Okuma öncesi dönem için resimli kitaplar

Kedi de Kedi Tony Ross

Resimler: Tony Ross, Türkçesi: Güven Turan. Yapı Kredi Yayınları, Ekim 1997. 32 sayfa. Sert kapaklı cilt. Renkli resimli. ISBN 975-363-680-6

1938 doğumlu bir İngiliz sanatçısı olan Tony Ross'un çocuklara yönelik ilk uyarlaması 1980'deki *Jack ve Fasulye Ağacı* ile 1981'deki *Çizmeli Kedi*'dir. *Kedi de Kedi* bir uyarlama değil, bir kedisi olmasını isteyen küçük bir kızın öyküsü. (İlk yayımı: 1989, Andersen Press.) İpek, bir kedisi olmasını istiyor. Kimseyi ona bir kedi almaya ikna edemeyince kendine bir kedi kostümü dikip içine giriyor ve kedi oluyor. Öykünün bundan sonrası muzip fantazilerle dolu. İpek, kostümü giydiği andan itibaren tam bir kedi gibi davranmaya başlıyor; miyavlıyor, köpeklerden kaçıyor (ilginç olan köpeklerin de onu kovalaması,) okulda ortalığı karıştırıyor (öğretmeni onu tahtanın tepesinden indirmek için bir tas süt uzatıyor,) lokantada masanın altında çiğ alabalık yiyor (garson hiç yadırgamadan ona istediği şekilde servis yapıyor, "emredersiniz han'fendi" diyerek.) Ve sonunda istediği

oluyor İpek'in. Konu komşunun da baskısıyla (çünkü bütün gece miyavlayarak onları rahatsız ediyor) kedi alınıyor. Alınıyor alınmasına da, İpek eski İpek değildir artık. Kedi kostümünü çıkarmıştır, yerine de...

Ross'un öyküsü ilk okuyuşta basitmiş gibi duruyor, ama fantaziden yararlanma tekniği konusunda başarılı bir örnek. Kediymiş gibi davranan İpek'e çevresinin uyum sağlaması, hayal kurmayı zaten seven çocukları çok eğlendirebilir. Daha da ötesi, sürekli bir şeyler isteyen (ki bu doğaldır) çocukların kendi istekleri konusundaki ısrarcı tutumlarıyla 'dalga geçmelerini' sağlayabilecek zekice bir kurgusu var. Karakalem ve kuruboya ile yapılmış olan resimleri ise kitabın uçuk havasına son derece uygun.

Sinirli Sinan Hiawyn Oram

Resimler: Satoshi Kitamura, Türkçesi: Cem Akış. Yapı Kredi Yayınları, Ekim 1997. 32 sayfa. Sert kapaklı cilt. Renkli resimli. ISBN 975-363-689-X

Sinan televizyon izlemek istiyor, ama izin verilmiyor. Bunun üzerine sinirleniyor, ama ne sinirlenmek. Önce evini, sonra sokağı, kenti, ülkeyi, yerküreyi ve uzayı paramparça ediyor siniriyle. Sonunda uzayda bir yer-

lerde yatağını bulup uyuyor, niçin sinirlendiğini bile anımsamaksızın.

İç dünyamızın dışardan fark edilip bir ayna ile suratımıza tutulduğu anlar bizi daha da sinirlendiren anlardır. "Ne bağıryorsun?" dendiğinde, "Hayır bağırmıyorum!" diye avaz avaz bağırdığımız olmamış mıdır? Çocuklar, (yalnızca çocuklar mı?) istediklerini elde edemeyip mutsuz olduklarında hırçınlaşırlar. Yetişkinlerin baş etmekte en çok güçlük çektikleri anlar da bu anlardır. Aslında bu anlar, çocukların bir yandan isteklerini elde etme yönünde adım atmaya çalışırken, bir yandan da yetişkin

(yani iktidar) karşısındaki gücünü sınadığı anlardır da. Kimi yetişkin bunu fark edemez ve teslim olur: çocuğun isteğini kabul eder ve sonraki tüm 'savaşlarda' da yenileceğini baştan kabul etmiş olur. Kimi yetişkin de, Sinan'ın annesi gibi, teslim olmaz, "Sinirlenirsen sinirlen!" diyerek kartlarını açık oynar. Benzer bir tema, Maurice Sendak'ın *Canavarlar Ülkesinin Kralı* /*Where the Wild Things are* (Redhouse Yayınevi, 1985) adlı kitabında da işlenmiştir. Yaramazlık yaptığı için yemek yemeden odasına gönderilen Çetin, kendi öfkesiyle oluşturduğu bir fantaziyle, canavarların yaşadığı bir ülkeye gider ve onları yener. Yani güçlü olduğunu gösterir. Her iki öyküde de ortak olan bir özellik, çocuğun öfkesi ve siniriyle baş başa bırakılması, bu duyguyu kendi çabasıyla alt etmesidir. İkinci ortak özellik de, her iki durumda da öfkenin nedeninin çocuk tarafından unutulmasıdır. Gerek Sinan'ın uzaya uzanan yolculuğu, gerekse Çetin'in canavarların ülkesine yaptığı yolculuk, aslında iki çocuğun kendi içlerindeki duygusal çalkantıları aştıkları bir iç yolculuktur. Fırtına diner, Sinan yatağına, Çetin de odasına döner.

Satoshi Kitamura'nın sert renkli resimleri kitabın "sinirli" havasına uygundur.

Dedemin Otomobili Hilda Perera

Resimler: Carlos Rodriges Rosillo, Türkçesi: Adnan Özer. Gendaş Yayınları, Kasım 1997. 32 sayfa. Sert kapaklı cilt. Renkli resimli. ISBN 975-7809-51-9

Julian Dede, Madrid'li bir hamaldır. Torunu Juanillo ile birlikte yaşarlar. Bu iki insanı birleştiren şey de bir hayaldir: Kırmızı bir otomobile sahip olmak ve bu otomobille kırlara gitmek. Dede ile torunun bu isteklerine ulaşabilmek için aşmaları gereken çok engel vardır, ki öykünün teması da

zaten budur: İstediklerimizi elde etmek için çok çaba harcamalıyız. Zaman zaman önümüze aşılmazmış gibi görünen engeller de çıksa, asla yılgınlığa düşmemeli, çabalamaya devam etmeliyiz. Para biriktirip arabayı almak, tamir etmek, ehliyet sınavını geçmek, bunun için önce gözlük almak hep aşılması gereken engellerdir. Hoş olan, bu engellerin tümünü dedenin aşmasının gerekmesi, torunun ise ona cesaret veren kişi konumunda olmasıdır. Aslında çocuğa verilmek istenen mesajın (yeterince çabala, yılgınlığa düşme) çocuk tarafından verilmesi, çocuk okurun mesajı daha kolay almasını sağlayıcı, akıllıca bir tekniktir. Çevirisi güzel olmakla birlikte, geniş zamanla geçmiş zaman kipinin karıştığı bir yer dışında, bir de noktalama işaretleri konusunda biraz aceleye getirildiği anlaşılan kitabın bu eksikliğini de ilerki baskılarda düzeltmesi yerinde olacaktır. (Ayrıca kitabın künyesindeki *orjinal* sözcüğü *orijinal* olarak yazılmalı.)

Trenlerin Ressamı Jose Peres Montero

Resimler: Jose Peres Montero, Türkçesi: Zekine Türkeri. Gendaş Yayınları, Kasım 1997. 31 sayfa. Sert kapaklı cilt. Renkli resimli. ISBN 975-7809-55-1

Trenlerin Ressamı José Péres Montero

Tren sevgisini dile getiren, en bilinen eserlerden biri, bizde, Kemal Özer'in *Trenler Ne Güzeldir* (Yordam Yayınları, 1991) adlı eseridir. Tren ve demiryolu edebiyatının bizde çok gelişmiş olmamasının ardında, bu ulaşım şebekesini ihmal etmiş olmamız yatıyor olabilir, ancak kuş uçmaz kervan geçmez yörelerin bile uygarlıkla ilk teması hep demiryolu aracılığıyla olmuş. Otakları yarıp geçerken bıraktığı kara dumanıyla, tren, *karatren* motifi olarak türkükleri-

mizde yer etmiş.

Montero da hiç kuşkusuz, trenlerle büyümüş bir tren sevdalısı. Kızıl kahve tonlarının hakim olduğu bir atmosfer yaratarak resimlediği öyküsü bizleri onun da çocukluğuna, trenlere ilk sevdalandığı günlere götürüyor. Yalnızca resimleri için bile edinilmesi gereken bu kitabın sürükleyici öyküsünü yetişkinler de okumalı.

Süpürge Adamla Gözlük Adam

Hanspeter Schmid

Resimler: Hanspeter Schmid, Türkçesi: Firuzan Gürbüz. Milliyet ve Egmont Yayıncılık, 1997. 32 sayfa. Sert kapaklı cilt. Renkli resimli. ISBN 975-325-429-6

En başarılı çocuk kitaplarında çoğu kez şaşılacak kadar kısa bir metin vardır. Çocuklar tarafından aynı gün içinde yapılan iki kardanadaman birbiriyle dalaşmasının öyküsünü anlatan bu kitapta da öykü bir iki cümleyle aktarılabilecek kadar yalındır. İki kardanadam tümüyle birbirinin aynıdır, ancak birine çocuklar bir gözlük takar, ötekine de bir süpürge verir. İşte olanlar bu nedenle olur. Her biri bu küçük farklılıklarından ötürü ötekine hükmetmeye kalkar. Kardanadamlar dövüşmeye başlarlar. Onları ancak kar fırtınası durdurur. Fırtına bittiğinde artık

birbirinden farkları da kalmamıştır zaten. Sanatçının bu yalın metnin yanı sıra yaptığı tablolar, kardanadamların yüz ifadeleri, o koca kar gövdelelerinden beklenmeyecek kıvraklıktaki zengin *gestusları*, her sayfada bizi kimi zaman politikacıları birbirlerinin *aynı olan farklılıklarını*, kimi zaman da kendi yaşamımızdaki kısır dalaşmalarımızın anlamsızlığını yüzümüze vuruyor, tabii anlayana...

Ve çocuklar onları fırtınayla yerle bir olmuş görünce asıl sözü söylüyorlar: "Olsun, biz onları birleştirir, daha güzelini yaparız."

Kâğıt Kuş Arcadio Lobato

Resimler: Emilio Urberuaga, Türkçesi: Firuzan Gürbüz. AD Yayıncılık, Ekim 1997. 28 sayfa. Sert kapaklı cilt. Renkli resimli. ISBN 975-325-421-0

Ressam bir kuş resmi yapar. Resmi yaparken de şöyle der: "... öyle güzel bir kuş resmi yapacağım ki, adeta canlı ve uçacakmış gibi duracak."

Tabii, çocuk öyküsü olur da resimdeki kuş bunu duymaz mı? Kedinin onu aşağıya atmasıyla başlayan ilginç bir yolculuk yapar. Başarabildiği bir şey vardır: Aşağı doğru uçmak! Oysa o, yukarı doğru da uçmak istiyordur. Sonunda uçmanın bir yolunu bulur...

Neden uçamadığını ona anlatan kent kuşlarının sözleri hoştur: "Bu bir sanat eseri! Sanat eserleri çok önemlidir. İnsanlar bir şeyler çizerler ve resimler yaparlar. Sonra da bunları evlerinin duvarlarına asarlar. Diğer insanlar da bu resimlere hayranlık ve övgüyle bakarlar.... Bu resimlerin hiçbiri canlı değildir tabii. Bu kuş da gerçek olmadığı için uçamaz." Bir sorunun çözümü çocuklara yönelik öykülerin sık rastlanan kurgusudur. Bu öyküde de sorun bir biçimde çözülür, üstelik soyut ile somut kavramları, adları konulmadan ciddi bir biçimde irdelenerek.

Nüdeki At Jösef Wilkon

Resimler: Jösef Wilkon, Türkçesi: Firuzan Gürbüz. Milliyet ve Egmont Yayıncılık, Ekim 1997. 28 sayfa. Sert kapaklı cilt. Renkli resimli. ISBN 975-325-427-X

Farklı olanla uyum sağlama teması çocuklara yönelik edebiyatın sık işlenen temalarındandır. Bu öyküde, karada yaşayan ve koşmayı bilen at ile, denizde yaşayan ve yüzmeyi bilen Nil atının birbirlerine benzeme çabaları anlatılıyor. Sonunda kurulan dostlukları bu başarısız girişimin sonunda kavradıkları bir gerçeğe dayanıyor: Kendileri gibi olurlarsa daha güçlü olurlar. Çok yalın bir dille anlatılmış olan öyküyü ister ikili insani ilişkiler (dostluk, arkadaşlık, evlilik) düzleminde, ister ülkeler arası ilişkiler düzleminde algılayın, *kendisi olmanın* güçlü birlikteliklerin baş koşulu olduğu fikri, daha güzel anlatılamazdı.

Zaman Nerede Oturuyor

Vladimîr Skutina

Resimler: Marie-Jose Sacre, Türkçesi: Firuzan Gürbüz. Milliyet ve Egmont Yayıncılık, Ekim 1997. 28 sayfa. Sert kapaklı cilt. Renkli resimli. ISBN 975-325-426-1

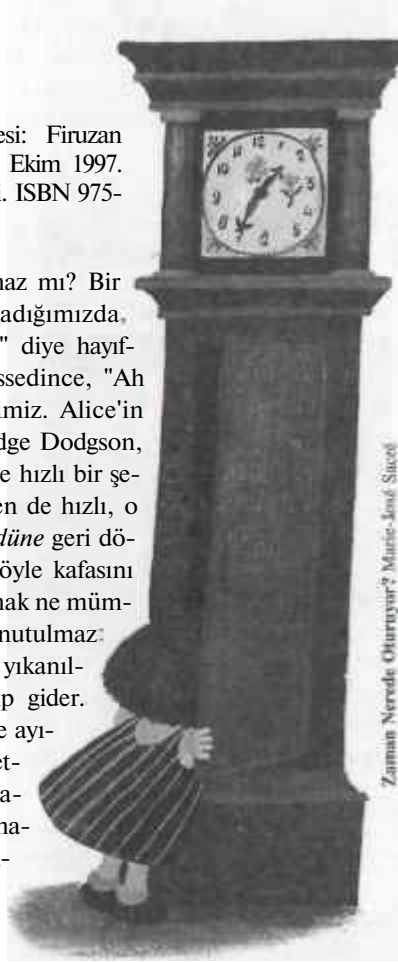
Zamanı durdurmayı istediğimiz olmaz mı? Bir sınav öncesinde yeterince çalışmadığımızda, "Keşke bir haftasonu daha olsaydı!" diye hayıflandığımız, ya da yaşlandığımızı hissedince, "Ah şimdi 25 yaşında olsaydım!" dediğimiz. Alice'in yazan Lewis Carroll (Charles Lutwidge Dodgson, 1832-98) şöyle diyor: "Eğer yeterince hızlı bir şekilde batıya doğru gidersem, güneşten de hızlı, o zaman acaba dünyayı bir tur dönüp *düne* geri döner miyim?" Zaman kavramı işte böyle kafasını kurcalamış yazarın. Zamanı durdurmak ne mümkün? Eski zaman filozoflarının o unutulmaz: "Bir ırmağın aynı suyunda iki kez yıkanılmaz," dediği gibi. Su (zaman) akıp gider. Küçük Karin de büyüklerin kendisine ayıracak zamanları olmadığından şikâyetçidir. Kiminle oynamak istese, "Zamanım yok!" yanıtını alır. Sonunda zamanın ne olduğunu öğrenmek ister. Annesi, zamanın "bir canavar" olduğunu söyler, "insanlara sabah verdiği zamanı, akşam olunca geri alır."

Zamanı olsa olsa meydandaki büyük saat kulesinde bulacağını düşünür Karin ve oraya gider. Eve döndüğünde bir şeyler öğrenir, üstelik saatçi ile birlikte zamanı azıcık da durdurarak, ama öğrendiklerini büyüklere anlatmak için bir koşulu vardır: "Eğer bana ayıracak kısa bir zamanınız varsa, size bunu anlatabilirim."

Karanlıktan Korkan Küçük Vampir Gerda Wagener

Resimler: Emilio Urberuaga, Türkçesi: Firuzan Gürbüz. Milliyet ve Egmont Yayıncılık, 1997. 28 sayfa. Sert kapaklı cilt. Renkli resimli. ISBN 975-325-423-7

Korku temasının yeni bir örneği. Bu kez korkuyu yüreğinde hisseden kişi aslında insanlara korku veren bir figür: Bir vampir. Çizerin ustaca resim-

Zaman Nerede Oturuyor? Marie-Jose Sacre

lediği vampirler alışılmış olduğu üzere yarasa biçiminde resmedilmiş. Kahramanımız ise korkak küçük bir yarasa. Korkaklığın yalnızlaştırdığı bu küçük yaratık uçup Lisa'nın evine geliyor ve Lisa'dan korkuyu yenmenin sırrını öğreniyor: Korkunun üstüne git!

Ayın Tadı Nasıl? Michael Grejniec

Resimler: Michael Grejniec, Türkçesi: Firuzan Gürbüz. AD Yayıncılık, Eylül 1997. 28 sayfa. Sert kapaklı cilt. Renkli resimli. ISBN 975-325-424-5

Hayvanlar ayın tadını merak edebilir mi? Bunun için de yüksek bir dağın

Ayın Tadı Nasıl Michael Grejniec

tepesine çıkıp üst üste binerek ayın tadına bakmaya girişebilirler mi? Kaplumbağa, fil, zürafa, zebra, arslan, tilki, maymun, fare Bremen Çalgıcıları misali aya ulaşmaya çalışıyorlar. Ayın tadı ise tam da herkesin kendine göre hoşlandığı bir tad. Fantazinin zirveye ulaştığı an ise balığın, ayın suyun içindeki yansımalarına bakıp, "Bu kadar çabaya ne gerek var ki, ay işte burada," dediği an. Çocuklara zevkle okunabilecek sevimli bir

kitap. Resimleri ve grafik düzenlemesi özellikle dikkat çekici.

Bianca ve Üç Yaramaz Kedi Linda Wolfsgruber

Resimler: Linda Wolfsgruber, Türkçesi: Firuzan Gürbüz. Milliyet ve Egmont Yayıncılık, Ekim 1997. 28 sayfa. Sert kapaklı cilt. Renkli resimli. ISBN 975-325-422-9

Üç kedinin yaşadığı evin alt katındaki fare ailesinden küçük Bianca üst katlan merak ettiğinden yasağı dinlemeyip yukarı çıktı ve tabii, yakalandı. Ama onu kim yiyecekti? Bir anlaşma yapıldı. Kim daha eğlenceli oyununu öğretirse o Bianca'yı yiyecekti. Bu ölümü erteleme temasının tarihi de çok eskiye dayanmaz mı? Örneğin, Şehrazat'ın ünlü *Binbir Gece Masalları*'nın (Afa Yayınları, 1992-93) dayandığı ana tema bunun üzerine örülüdür. Yaşadığı ihanet nedeniyle kadınları öldürmeye yeminli kocasının kendisini öldürmemesi için ona her gece bir masal anlatır Şehrazat. Bu masallar öyle ilginç ve sürükleyicidir ki, Şehriyar masalın devamını dinlemek istediği için karısını bir türlü öldüremez. Can düşmanı ile pazarlık etme ve bu sayede düşmanını alt etme yöntemine yine Binbir Gece Masallarında, Balıkçı ile Cin masalında rastlarız. Balıkçıyı yemeye karar veren

cine balıkçı şöyle der: "Sen şişeden çıkmış olamazsın, bunu bana kanıtla." Cin, sığabildiği göstermek için şişeye girer ve balıkçı da şişenin tapasını kapatır. Düşman alt edilmiştir. Bu öyküde, Bianca da üç kediyi kafese kapatarak alt eder.

Kedi Leo Linda Wolfgruber

Resimler: Linda Wolfgruber, Türkçesi: Firuzan Gürbüz. AD Yayıncılık, Ekim 1997. 28 sayfa. Sert kapaklı cilt. Renkli resimli. ISBN 975-325-425-3

Hem öyküsüyle, hem de resimleriyle bir başyapıt olan Kedi Leo, alışılmış kedili öykülerin dışında, ama yine de kedi munisliği ve sevimliliğiyle pek çelismeyen bir kedi tipi çiziyor. Kendini bir an için arslan gibi hisseden bir kedi, kedi Leo. Hepimizin yaşadığı türden bir hoş hayal. Hani çok zengin olduğumuzu, ya da Süpermen gibi güçlü olduğumuzu düşlediğimiz anlar vardır ya. Kısa sürer gerçi. Hayat böylesi düşlerle oyalanmamıza pek izin vermez. Yine de Kedi Leo'nun kitaplığımızın (bunun için çocuk olmamız zorunlu değil) baş köşesinde bulunması bile bizi bu hayaller kadar mutlu edebilir.

Küçük Yıldız Arcadio Lobato

Resimler: Arcadio Lobato, Türkçesi: Firuzan Gürbüz. AD Yayıncılık, Ekim 1997. 28 sayfa. Sert kapaklı cilt. Renkli resimli. ISBN 975-325-453-9

Gökteki yıldızlar ne kadar da hoş masal figürleri oluştururlar. Küçük kızın rüyasını süsleyen küçük yıldız yeryüzünde kalmaktan vazgeçiyor, çünkü küçük kız ona bir sır veriyor. "Sırları severim," diyor yıldız ve sözünü dinliyor. Yalnızca şiirsel bir öykü değil, hayranlık uyandıracak ustalıkta resimlenmiş bir zarif kitap.

Küçük Yıldız Arcadio Lobato

Yıl Dede'nin Dört Kızı Perihan Karayel

Resimler: Perihan Karayel, Mavibulut Yayınları, Aralık 1997. 12 sayfa. Renkli resimli. ISBN 975-7549-12-6

Yılı ve mevsimleri hoş bir masala yerleştirerek anlatan Karayel, ayların farklı sayıdaki günlerini ve özellikle Şubat'ın eksik günlerinin nedenini sevimli bir dille ve resimlerle anlatıyor. Mevsimleri ve ayları yeni öğrenen çocukların eğlenecekleri bir kitap.

Zürafadan Kanguruya Vladimir Mayakovski

Resimler: V. Tsigalya, Türkçesi: Mehmet Perinçek. Kaynak Yayınları, Eylül 1997. 20 sayfa. Renkli resimli. ISBN 975-343-201-1

Küçükükler için, yabani hayvanları resimleriyle tanıtan bir kitap. Yer yer zorlamalar olsa da, her hayvan uyaklı olmasına çalışılan metinlerle anlatılıyor.

Serçecik Maksim Gorki

Resimler: Y. Çaruşina, Türkçesi: Mehmet Perinçek. Kaynak Yayınları, Eylül 1997. 16 sayfa. Renkli resimli. ISBN 975-343-193-7

Resimlemeleriyle biraz eski tarz da olsa (baskısı da soluk) usta elinden çıkmış ve çocukların ilgisini çekebilecek bir öykü. Yavru serçenin bir yandan büyümeye çalışırken, bir yandan da hayatı ve tehlikelerini (örneğin kediyi) öğrenme çabası. Dil açısından küçük bir atlamadan söz edilebilir; yetişkinler çocuğa kitabı okurken burasını düzelterek okuyabilirler. Kitabın son sayfasındaki, "Her şey iyi bitmişti," cümlesinin zaman kipi kitabın tümüne uymuyor. Bu cümle de öncekilerin tümü gibi *miş'li geçmiş* olmalı.

İlkokul çağı kitapları

Alfabe Çetin Altan

Resimler: Sadi Pektaş, Yapı Kredi Yayınları, Eylül 1997. 64 sayfa. Sert kapaklı cilt. Renkli resimli. ISBN 975-363-677-6

Alfabe niçin yapılır? Çocuklar okumayı öğreysin diye mi? Tabii, ama alfabe aynı zamanda usta bir çizerin grafik sanatını konuşturması için uygun bir ortamdır da. Bu kez yalnızca usta bir çizerin değil, usta bir yazarın da

oyun alanı olmuş alfabe. Çetin Altan muzip metinlerini yazarken çok eğlenmiş. Belki "başlayan" yerine "başlıyan" demesini, "tatsız" yerine "tadsız" demesini istemeyebilirsiniz. Ama bunu *editörün ıskalaması* olarak görmeyi yeğlemek doğru olur.

Minus Annie M. G. Schmidt

Resimler: İrfan Sayar Türkçesi: Gül Özlen, Kıyı Yayınları, Aralık 1996. 105 sayfa. ISBN 975-444-014-X

Utangaç gazeteci Tibe neyin haber olduğu neyin olmadığını patronuyla tartışırken aralarında hoş bir diyalog geçer.

"Yazıların hep kediler hakkında," der patronu.

"Ama dün yazdığım yazı kedilerle değil, baharla ilgiliydi," der Tibe.

"Doğru," der müdür, "ilkbaharla ilgili. Ağaçlardaki yeni yapraklarla ilgili. Bu sence yeni bir haber mi?"

"Ama bunlar yeni yapraklar," diye savunur Tibe.

Evet, Tibe haklı. Yapraklar yeni olduğuna göre onlarla ilgili haber de yenidir. Minus'u okurken birçok çarpıcı zarıflıkta sözün etkisinde kalabiliyorsunuz, ama günümüzde televizyonda ya da haftalık haber dergilerinde kullanılan haber yapma tekniklerine aşina olan bizler için, Tibe'nin yeni yeşeren yaprakların haber değeri taşıdığına ilişkin sözleri bu masum gazeteciyi bir anda sevdireveriyor bize.

Tibe'nin derdi ise kediler... Kedileri çok seviyor ve onlarla ilgili yazı yazmayı, onları haber yapmayı seviyor. Ama tabii patronu ondan daha farklı bir gazetecilik bekler. Bunu da en çarpıcı biçimde şu sözlerden anlıyoruz. Bakın bakalım tanıdık gelecek mi?

"... bir gazetede çalışıyorsan utanmamalısın. Herkesin yanına çekinmeden gidebilmeli ve konuşabilmelisin. Hatta bir devlet büyüğü banyoda bile olsa onun yanına gidebilmeli ve ona, 'Anlatın bakalım, bu gece neler yaptınız?' diye sorabilmelisin."

İşte Tibe'den beklenen budur. Öykümüzün ana çizgileri çizilmiştir: Utangaç ve kedisever gazetecinin haber avcılığı! Artık tanışma zamanı gelmiştir. Kiminle? Kahramanımız Tibe'nin zaafalarını kapatacak biriyle, yani Minus'la. Kimdir Minus? Aslen bir kedi. Kedi olmasına kedi de, biz onu zarif bir hanımefendi olarak tanırız. Garip, kedice tavırları olan bir hanımefendi. Çünkü Minus gerçekten de bir kedidir; büyük olasılıkla radyasyona maruz kaldığı veya kimyasal bir atık yediği için insanlaşan bir kedi. Yazar çevre başlıklı geniş bir konuyu kitabına tüyle dokunur gibi belli belirsiz, ama etkileyici bir biçimde yerleştirmiştir ki, bu sıkıcı konuyu çocuk öyküsünde başarılı kullanan yazar aslında çok azdır.

Minus zevkle okunabilecek bir kitap. İrfan Sayar'ın başka bir metinde harika sayılabilecek resimleri bu metne uymamış bile olsa.

Vanilya Kokulu Mektuplar Sevim Ak

Resimler: Behiç Ak. Yapı Kredi Yayınları, Ekim 1997. 99 sayfa. ISBN 975-363-781-0.

"Yaşam bir aynadır. Sen ona gülümsersen, o da sana gülümser." Evet, öykünün kahramanı Kıymık, ama kitapta çizilen tiplerin bazıları Kıymık'ı gölgede bırakacak kadar canlı çizilmiş. Örneğin anneanne. Kıymık'ın annesi ve babası ayrılmış, onu bir süre için anneanneye bırakmışlar. Anneanne sıkıcı. "Öff... Gene mi anneannem... Anneannemle yaşamım dayanamayacağım kadar sönük ve renksiz." Öte yandan Amerikanvari bir gazete ilanı Kıymık'ın hayatına renk katıyor: "Felçli bir adama kitap okuyacak bir genç aranıyor." Bunların tümü, uzaklardan ve çok eskilerden gelen vanilya kokulu mektuplarla ve bu mektuplarda anlatılan masallarla birbirine bağlanıyor. Yer yer, hedeflediği okuru (eğer çocukları hedefliyorsa) zorlayabilecek yoğunluğuna karşın Sevim Ak, kitap okumayı alışkanlık haline getirmiş olan okurlarına eğlenceli bir okuma malzemesi sunuyor. Dili iyi kullanıyor ve anlattığını sağlam bir kurguya oturtmasını biliyor.

İsmail ve Babamın 68 Kuşağı Necdet Neydim

Mavibulut Yayınları, Kasım 1997. 56 sayfa. ISBN 975-7549-37-1

Almanca'dan yaptığı çevirileriyle tanıdığımız Neydim'in bu ilk kitabı, "68 kuşağı" kavramını çocuklara ilk kez sunan kitap olma özelliğini taşıyor. Kitap tek başına bu kuşağın ne olduğunu, hedeflediği okuruna ayırtılarıyla anlatmıyor, (zaten yazarın niyeti bu değil) ama bugünün bir-iki çocuk babası olan 68 kuşağı "delikanlı"larına, çocuklarının bu konuya ilişkin sorularına cevap verme fırsatını (galiba yazarın niyeti bu) veriyor. Çevre duyarlılığına, geçmişe, geride kalan insan sıcaklığına yönelik değinmeler metni zenginleştirirken, İsmail'in zaman ve mekan boyutunu aşan yolculuğu kitaba masalsi bir melodi katıyor.

Çirkin Çirkef Cinleri ve Gül Sokağı Sakinlerinin Savaşı

Dilek Aykul Bishku

Resimler: Betül Sayın, Mavibulut Yayınları, Aralık 1997. 80 sayfa. ISBN 975-7549-78-9

Kırmızıfare Dergisi'nin ilk öykü ödülünü kazanan yazarın öykülerinin derlendiği ilk kitap. Sınır tanımaz bir hayal gücüne sahip olan yazarın öykülerindeki tiplere ve kurgu, olanca uçukluğuna karşın, mühendisçe bir hesaba ve ölçüye dayanıyormuşçasına yerli yerinde ve sallantısızdır. Bir yandan klasik masallardaki yinelemelere dayanan diyaloglar, öte yandan

yalın, sözü dolandırmayan betimlemeler ve her durumda sevimli (çirkef cinleri bile!) tipler. Bishku mutlaka okunması gereken, güçlü bir yazar.

***Benim Orkestram Sızinkini Döver* Melek Güngör**

Resimler: Mustafa Delioğlu, Mavibulut Yayınları, Kasım 1997. 64 sayfa.

ISBN 975-7549-80-0

Penguen Tigi'nin Özlemi adlı kitabıyla tanıdığımız Güngör'ün ikinci toplu öyküler kitabı. Çocuk öyküleri dışında senaryolar ve oyunlar da yazan Güngör'ün deneyimli kaleminin, bu kitapta (okur olarak çocukları hedeflese de) zaman zaman yetişkinlere dokunduğu da oluyor. Tıpkı, *Bayan Tutu Moda'ya Uyuyor'daki* gibi ince bir ironi, çocuksu tipler ve olaylar arasında esinti gibi dolaşıp duruyor, ama bunun dozu ölçülü olduğu için öyküleri çocuk öyküleri olmaktan çıkarmıyor, tersine zenginleştiriyor.

İlkgençlik çağı kitapları

***Arkadaşlar Arasında* İpek Ongun**

Altın Kitaplar Yayınevi, Mayıs 1997. 302 sayfa. ISBN 975-405-695-1

Yazarın, ilgi gören *Bir Genç Kızın Gizli Defteri'ne* bir tür devam kitabı olarak kaleme aldığı *Arkadaşlar Arasında* bizleri kendi gençliğimizden çok bugünün gençlerinin yaşamına götürmeyi başarıyor. Boşanmalar, taşınmalar, yeni ve eski dostluklar, aşklar, kırgınlıklar, okul, dayanışma, dostluk, büyüme, acı ve coşkular... Yaşamın tüm kaçınılmaz durumlarından oluşan bir örgü ve bu örgü içinde biraz gerçek, biraz da kurgulanmış, yani olmasını dilediğimiz (yazarın dilediği) genç tipler. Ongun belki bir yandan klasik müzik dinleyen ve bir yandan da Hüseyin Rahmi'nin tadına varmayı da bilen bir genç tipini özlüyor, ama, "Aman gençler siz de böyle olun!" öğüdünü verme kolaycılığına kaçmıyor. Belki de bu, bir yandan kendi tercihlerini gizlemeyen, ama yansız kalmayı da başaran tutumudur gençlerden gördüğü ilginin nedeni.

Edebiyat dışı

***Dünya ve Uzay* Susan Mayes-Sophy Tahta**

Türkçesi: Deniz Yurtören, Tübitak Yayınları, 1996. Renkli resimli, 144 sayfa. ISBN 975-403-049-9

***Hücre Savaşları* Dr. Fran Balkwill**

Resimler: Mic Rolph, Türkçesi: Cem Soydemir, Tübitak Yayınları, Aralık 1997. Renkli resimli, 32 sayfa. ISBN 975-403-095-2

Ona Kısaca DNA Denir

Dr. Fran Balkwill

Resimler: Mic Rolph, Türkçesi: Cem Soydemir, Tübitak Yayınları, Aralık 1997.
Renkli resimli, 32 sayfa. ISBN 975-403-092-8

Biz Hücreyiz

Dr. Fran Balkwill

Resimler: Mic Rolph, Türkçesi: Cem Soydemir, Tübitak Yayınları, Aralık 1997.
Renkli resimli, 32 sayfa. ISBN 975-403-094-4

Sen Ben Gen

Dr. Fran Balkwill

Resimler: Mic Rolph, Türkçesi: Cem Soydemir, Tübitak Yayınları, Aralık 1997.
Renkli resimli, 32 sayfa. ISBN 975-403-093-6

İlkokul çağındaki çocuklar ilk kez bilim öğrenmeye adım atarlar. Yakın çevreleri, uzak çevreleri, üzerinde yaşadıkları gezegen, öteki gezegenler, iklimler, canlılar, cansızlar vb. bilgiler dünyaya başka bir gözle bakmalarını sağlar. Çocuklar bu bilgileri çok önemserler ve ilk kez kendileri öğrenmişler gibi aile fertlerine, hele dede ve ninelerine "öğretmekten" çok hoşlanırlar. İşte bu coşkulu merakın verimli bir şekilde değerlendirilmesi, doğru bilgilerin kaliteli kitaplarla sunulmasını gerektirir.

Tübitak'ın yayımladığı Popüler Bilim Kitapları dizisinden incelediğimiz bu kitaplar, ilkokulun sekiz yılı boyunca çocuklara doyurucu bilgiyi kaliteli bir biçimde sunmaktadır. Bilime yönelik olarak çocuklukta uyardırılacak bir heyecan ve merak dürtüsü bilimsel düşünmenin tadına varan ve bundan hem kendini, hem çevresini (toplumu, ülkesini, insanlığı) yararlandıran yetişkini oluşturanın çok önemli bir ilk adımıdır. Tübitak bu konuda tam da gerekeni yaparak büyük bir açığı kapatmaktadır.

Küçük Deneyci Küvette (2-5 yaşlar)

James Lewis

Resimler: Joe Greenwald, Türkçesi: Hakan Yıldız, Papirüs Yayınları, Ekim 1997.
Siyah beyaz resimli, 80 sayfa. ISBN 975-6999-02-0

Küvette Fen Bilgisi Öğreniyorum (5-12 yaşlar)

James Lewis

Resimler: Joe Greenwald, Türkçesi: Hakan Yıldız, Papirüs Yayınları, Ekim 1997.
Siyah beyaz resimli, 80 sayfa. ISBN 975-6999-02-0

Bugünün yetişkinleri, ilkokul yıllarında kağıdı ve baskısıyla iç açıcı olmayan ders kitaplarıyla büyüdü. Ders kitaplarının özel sektöre üretilmesinin kısmen de olsa serbest bırakılmasıyla, rekabet, kaliteyi bir ölçüde yükseltti. Ancak, özellikle bilim eğitiminde ders kitapları kadar önemli olan bir kategori de, bilimsel konularda yayımlanan ders dışı kitaplardır. Bu tür kitaplar müfredat çerçevesinin dışında üretilebildikleri için, yazarları ve çizerleri daha özgür davranabilmekte, bilimsel konuları çocuğa (ve bize) daha eğlenceli sunabilmektedirler. Papirüs Yayınları'nın bu iki kitabında tü-

-mü banyo küvetinde gerçekleştirilebilecek deneylere yer veriliyor. Hem bilimi, hem de banyoyu sevdirecek iki eğlenceli kitap.

Sessiz Dostumuz Balık
Afacan Dostumuz Kedi
Sadık Dostumuz Köpek
Maratoncu Dostumuz Tavşan

Christine Morley ve Carole Orbell

Resimler: Brita Granström, Türkçesi: Gül Çağalı Güven, Aksoy Yayıncılık, Ocak 1998. Renkli resimli, 32 sayfa.

Hayvan'arı bütün çocuklar sever. Kimi balık, kimi kuş, kimi kedi köpek bakmak isler. Ama bu bir sorumluluktur ve bilgili olmayı gerektirir. Bu kitaplar bol açıklama ve resimlerle evcil hayvan bakmanın inceliklerini anlatıyor.

Yetişkinler

Altmış Dakikalığına Baba Rob Parsons

Türkçesi: Semra Eren, HYB Yayıncılık, 1997. 106 sayfa.

Hekimler Yayın Birliği'nin psikoloji, kendini geliştirme, kadın-erkek ilişkileri, cinsel yaşam, çocuk eğitimi, sağlık konularında yayımladığı dizide yer alan bu kitabın meramını en iyi şu satırlar özetleyebilir:

"Gerçek şu ki, biz çocuklarımızla onlar küçücükken birlikte olmamışsak, onlar da büyük olasılıkla ergenlik çağına geldiklerinde bizlerle birlikte olmak istemeyeceklerdir. Ama yine de kendimize karşı bu kadar acımasız olmayalım ve on sekiz yaşına gelinceye kadar aramızda güçlü bir ilişki kurabilecek zamanımız olduğunu düşünelim. Çocuğunuzun o on sekiz yılı 6570 günden oluşmaktadır. Bu günlerin her birinde onlarla birlikte olma, bizim için önemi olan değerleri onlara aktarma ya da sadece bir uçurtmanın nasıl uçurulacağını öğretme fırsatınız olmuştur."

İşkolik olmasak da işimizin hepimiz için önemli olduğu gerçektir. Çocuklar aslında işimizin "onlardan önemli olduğu"nu algılarlar büyürken. Bizse vicdanımızı rahatlatacak gerekçelerimizi hazırlamış ve benimsemişizdir: "İşimiz olmazsa paramız olmaz, paramız olmazsa gofretimiz, değil mi yavrucuğum?"

Parsons, okuruna çok akılcı yaklaşıyor ve akıllarına sesleniyor: Kendini toparla, zaman geçiyor ve geri gelmiyor. Çocuğun yarın çocuk olmayacak.

MAVİ BULUT ?..

YAZIKLAR OLSUN!
İKİ SEFER MÜHÜR TEN, SÖZLERİ ARADIM,
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞIMIZ
ÜÇ AY OLUYOR, 44 MASALLIK BİR KİTAPIMI
5000 ADDET OLARAK ÇIKARDI,
FAZLA SÜRMEZ, BİR YIL SONUNDA ÜZKEMİZ -
DE, İSİM YAPMIŞ OLACAĞIM,
YANİ, BİRE ALMAN SAHİP ÇIKIYORDA!..
BENDE, İKİ BULUT SERÜVENİMİ SÖZ VERMEYİ
DÜŞÜNMÜŞTÜM,
İNSAN İKİ SATIR CEVAP YAZAR BE !

Sayın.....,

17/12/1996 tarihli mektubunuzla birlikte iki öykünüzü almış ve o tarihlerden birinde okumuştum. Daha sonra da basılan kitabınızı edinmiş ve incelemiştim.

Gerek bu iki öykünüzü, gerekse Bakanlık'ça basılan kitabınızı incele-

diğimde edindiğim izlenimlerimi şöyle aktarayım:

-virgül kullanımları yanlış (örnek: Akşam meltemi, nazlı nazlı, şehirde geziniyor...)

-turnaklar yanlış (örnek: Üç hafta önce Diinya'ya merhaba" diyen...)

-cümleler yaklaşık 35 yıl öncesinin öykülerindeki gibi uzun ve dolambaçlı.

-ayrı yazılması gereken "-de, -da"lar bitişik yazılmış

-Türkçe'de soru ekleri ayrı yazılır (örnek: "gidermisiniz?" değil "gider misiniz?")

-yanlış yazılan sözcükler oldukça fazla. (örnekler: herkezi, yakalıyamıyordu, Dünya'da, edemeyeceği, birgün, O'anda, adele, heryer, söyleyeceğim, aşşağıdaki, O'günden

-gerek "Kartopu" gerekse "Kargan" yüzlerce benzerini okuduğum öyküler gibi sıradan. Hiçbir yeni bir şey söylemediği gibi eskimiş masal motiflerini hiçbir özgünlük katmaksızın kullanıyor.

Masallarınızın 12 yıldır Münih Radyosu'nda yayımlanıyor olması, kitaplarınızın Almanca basılma olasılığı, Münih televizyonunun basılacak olan kitabınızı tanıtacağına ilişkin verdiği teminat, Milli Eğitim Bakanlığı'mızın 44 masallık kitabınızı 5000 adet olarak basmış olması, bir yıl sonunda ülkemizde isim yapacak olmanız, ... bizi hiçbir şekilde etkilememektedir. Yayınevimiz ilke olarak yazarın olası şöhretiyle değil, ortaya koyduğu eserin niteliğiyle ilgilenmektedir. "Eserleriniz" ise bizim açımızdan yayımlanmaya değer bulunmamıştır. Uzun yıllar Almanya'da kaldığınız için olmalı, Türkçeniz yetersizdir ve ciddi bir dilbilgisi eğitimine ihtiyacınız vardır.

İşte bütün bunları söyleyip de sizi kırmaktan çekindiğim için hemen cevap yazamamıştım. Ama geçen gün tarihsiz olarak gönderdiğiniz nezaketsiz mektubunuzu alınca bu kadar hassasiyeti hak etmediğinize karar verdim. Umarım sizin edebi kalitenizi bizden daha iyi anlayacak olan yayınevleri çıkacaktır. Çok sayıda kitabınızın çıkmasını, çok ünlü bir yazar olmanızı dilerim. Kendi adımıza sizden dileğimiz ise bize bir daha herhangisi bir şekilde yazdığınız tek satırı (masal, öykü, mektup) bile göndermemenizdir. (Mektubunuzu ise saklayacağım, çünkü üniversitede verdiğim "Çocuk Edebiyatı" derslerinde öğrencilerime yararlı olacak.)

Basarılar dilerim.

Fatih Erdoğan

3 Mart 1997

Öykü Ödülü-3

Kırmızıfare Dergisi, ilkin 1990 (Dilek Aykul Bishku), ikincisini 1992 yılında (Seza Aksoy) verdiği öykü ödülünün üçüncüsünü bu yıl verecektir.

Konu: Ona hak vermek...

Gerekçesi: *Günümüzde şiddet günlük hayatın ince ayrıntılarına kadar sızmış bulunmaktadır. Gazete ve televizyon kanalları bir yandan zaten var olan şiddet eğilimini haber programları ve başka tür programlarında 'sıcağı sıcağına' bize aktarmakla kalmamakta, topluma örnek modeller sunarak şiddetin yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadır. Eğlenmek için yapılması gereken futbol maçlarında yaşananlar, eğitilmiş sayılan kişilerin bile maç sonrasında balkonunun kuytusundan havaya ateş ederek 'kutlamaya' katılması, adliye koridorlarında 'linç' girişimlerinin çoğalması bunun doğal sonuçlarındandır. Artık insanlar daha az dinlemekte, daha çok vurmaktadır. Ne yazık ki, bu ayıbımızı çocuklar da görüyor. İnsanların birbirini vurmak yerine dinlediği bir ülke bırakamayacağız onlara. Daha da kötüsü, onlar da büyüklerini taklit edecekler, ediyorlar. Keşke onlara vurmayı değil, dinlemeyi öğretebilsek. Bizim gibi olmayı da, bizim gibi düşünmeyi de anlamanın ve sevmenin en başta **bizi** daha mutlu edeceğini gösterebilsek. Kendimizi bir başkasının yerine koyarak, **onu** anlamaya çalışmanın kendimizi de daha iyi anlamamızı sağlayabileceğini anlatabilsek.*

*Bu kaygılardan yola çıkarak, "farklı olanı, başka türlü düşüneni, başka türlü yaşayanı **anlamak, ona hak vermek**" temasını işleyen çocuk öykülerinin gerekli olduğuna karar verilmiştir.*

Katılma koşulları: İlkokul çağı çocuklarına yönelik 3 yayımlanmamış öykünün 5 kopya olarak 15 Nisan 1998 tarihine kadar aşağıdaki adrese iletilmesi, katılımcının açık ad, adres ve telefon numarasının mutlaka yazılması gerekmektedir.

Seçici Kurul: Prof. Dr. Meral Alpaya, Ferit Avcı, Mustafa Balel, Fatih Erdoğan, Turan Yüksel

Ödül: 50.000.000 TL

Ödül Töreni: 13-17 Mayıs 1998, Çocuk Yayınları Derneği İstanbul Çocuk ve Gençlik Yayınları Fuarı, Tüyap-Tepebaşı

Kırmızıfare Dergisi

Yeniçarşı Cad. 33 Ferah Ap. Galatasaray İstanbul

Tel: 0212-252 63 75, Faks: 0212-244 08 60

mavibulut@superonline.com

Birlikte aramak için...

O kuyoruz, yazıyoruz, çiziyoruz, düşünülüyoruz... Çocuklar için kitaplar üretiyoruz... Daha mutlu olmaları için, ürettiğimiz bu kitapları okumaları gerektiğini onlara her yerde söylüyoruz. Onlarsa oyunlarına ara verip bize bakıyorlar. Diyorlar ki: "Ne okuyalım? Hangisi

BinbirKitap
çocuk edebiyatı araştırmaları dergisi

yazarlar, çizerler,
yayımcılar, anne
babalar,
öğretmenler,
kütüphaneciler,
araştırmacılar,
akademisyenler
ve tüm kitap
dostları için
uç aylık dergi

ABONE SERVİSİ
0212-252 63 75

güzel? Bize sunduklarınız gerçekten bizi mutlu edecek mi? Siz ne yazıyorsunuz? Ne çiziyorsunuz? Bizi ne kadar tanıyor, bize ne anlatıyorsunuz?

Bize ders mi vermek istiyorsunuz? (Neden? Siz öğretmen misiniz?)

Bizi oyalamak mı istiyorsunuz? (Neden? Siz hokkabaz mısınız?) Biz öğretmenlerimizi de seviyoruz, hokkabazları da... Ama sizin yeriniz ayrı. Bizim için binbir çeşit kitap çıkarıyorsunuz. Ama bunları önce bir okuyun, inceleyin. Siz eğer bizi anlayarak yazıp çizerseniz, biz sizi okuruz, merak etmeyin. Bizim, bizi anlatan kitaplara ihtiyacımız var..."

MAVİBULUT YAYINLARI

Yeniçarşı Cad. 33/2 Ferah Ap. Kat:4

Galatasaray 80060 İstanbul

Tel:(0212) 252 63 75 -76

Faks: (0212) 244 08 60

mavibulut@superonline.com

